સરસ્વતીનાં ભિન્ન ભિન્ન સ્વરૂપો

1. 'कल्लाणकंदं स्तोत्र' ગાથા-૪-

कुंदिंदुगोक्खीरतुसारवन्ना सरोजहत्था कमले निसन्ना।
वाएसिरी पुत्थयवग्गहत्था सुहाय सा अम्ह सया पसत्था ॥४॥

જે કુન્દપુષ્પ, ચંદ્રમા, ગાયનું દુધ, અને હીમ જેવા ઉજ્જ્વળ વર્ણની છે, જે કમળ ઉપર બેઠેલી છે, જેના એક હાથમાં સરોજ-કમલ છે અને બીજા હાથમાં પુસ્તકોનો સમૂહ છે તે ઉત્તમ વાક્શ્રી (વાગીશ્વરી) - સરસ્વતી સદા અમારા સુખને માટે હો !

2. कमलदल विपुल नयना कमलमुखी कमलगर्भ सम गौरी।
कमलेस्थिता भगवती ददातु श्रुतदेवता सिद्धिं ॥

-श्रुतदेवता स्तुति.

કમળના પત્ર સમાન વિસ્તીર્ણ નેત્રવાળી, કમળ સમાન મુખવાળી, કમળના ગર્ભની જેમ ગૌરવર્ણવાળી, કમળ ઉપર બેઠેલી ભગવતી શ્રુતદેવતા સિદ્ધિને આપો.

3. आमूलालोलधूली बहुलपरिमलालीढलोलालिमाला।
झंकारारावसारा मलदलकमला गार भूमी निवासे॥
छाया संभार सारे वरकमल करे तारहाराभिरामे।
वाणी संदोह देहे भव विरह वरं देहि मे देवि सारं ॥४॥

-संसारदावानल स्तुति श्लो.४.

(પંચ પ્રતિક્રમણની અર્થવાળી ચોપડીમાં આ બધા છે જ)

4. બપ્પભટ્ટિસૂરિકૃત सरस्वतीस्तोत्रम् -

त्वां मुक्तामयसर्वभूषणगणां शुक्लाम्बराडम्बरां।
गौरीं गौरिसुधातरङ्गधवलामालोक्य हृत्पङ्कजे ॥
वीणापुस्तकमौक्तिकाक्षवलयश्वेताब्जवल्गत्कराम्।
न स्यात् कः स्फुरदवृत्तचक्ररचनाचातुर्यचिन्तामणिः ॥६॥

મોતીનાં બનાવેલાં દરેક ઘરેણાં પહેરેલી, શ્વેતવસ્ત્રને ધારણ કરનારી, ગૌરવર્ણવાળી, ગૌરી અમૃત અને તરંગના સમાન ગૌરવર્ણવાળી, ~~એવી તને હૃદયકમળમાં જોઈને - સારું ધ્યાન કરીને~~ વીણા, પુસ્તક, મોતીની અક્ષમાલા, અને કમળથી શોભાયમાન હાથવાળી તને હૃદયકમળમાં જોઈને - સારું ધ્યાન ધરીને કોણ સત્ શ્લોકો રચવામાં ચતુર અર્થાત્ કવિ ન થાય?

શ્રી મલ્લિષેણ સૂરિ -

5 अभयज्ञानमुद्राक्षमालापुस्तकधारिणी।
त्रिनेत्रा पातु मां वाणी जटाबालेन्दुमण्डिता ॥५॥

— सरस्वतीमन्त्रकल्पः

અભયમુદ્રા, જ્ઞાનમુદ્રા, અક્ષમાલા અને પુસ્તકને ધારણ કરનારી, ત્રણ નેત્રવાળી, મસ્તક ઉપર બાલચંદ્રથી શોભતા સરસ્વતી મને રક્ષો.

6. શ્રી મુનિસુન્દર સૂરિ -

तादात्म्येन समस्तवस्तुनिकरान् स्याद्व्याप्य या संस्थिता।
निर्व्यापारतया भवेदसदिवाशेषं जगद् यां विना ॥
वीणापुस्तकभृन्मरालललितं धत्ते च रूपं बहिः।
पूजार्हं भुवनत्रयस्य विशदज्ञानस्यरूपाऽपि या ॥६॥

— शारदास्तवाष्टकम्.

જે (સરસ્વતી) સમસ્ત પદાર્થોના સમુદાયને તાદાત્મ્ય સ્વરૂપે વ્યાપ્ત કરીને રહેલી છે, જેના સિવાય આખુંય વિશ્વ અસત્ એટલે ઉત્પન્ન નથયું હોય તેની પેઠે નિષ્ક્રિય જેવું થઈ જાય, જે ત્રણ ભુવનને પૂજવા યોગ્ય વીણા અને પુસ્તક સહિત તેમજ હંસ ઉપર બેઠેલા બાહ્ય સ્વરૂપને ધારણ કરે છે અને જે નિર્મલ જ્ઞાન સ્વરૂપિણી છે.

7. જૈ. પાદલિપ્ત. વાલ. રચ્યો પ્રસ્તાવના પાનું. ૩૪-

सरस्वती मया दृष्टा, वीणापुस्तकधारिणी।
हंसवाहनसंयुक्ता, विद्यादानवरप्रदा ॥७॥

सरस्वतीस्तोत्र.

વીણા અને પુસ્તકને ધારણ કરતી, હંસના વાહન વાળી વિદ્યાદાનનું વર આપનારી સરસ્વતીનું મેં દર્શન કર્યું.

8. ભા. પા. ભા. ૨. પ્ર. પાનું ૩૫ ટુ. નો. ૧

आरूढा श्वेतहंसे भ्रमति च गगने दक्षिणे चाक्षसूत्रं
वामे हस्ते च दिव्याम्बरकनकमयं पुस्तकं ज्ञानगम्या।
सा वीणां वादयन्ती स्वकरकरजपैः शास्त्रविज्ञानशब्दैः
क्रीडन्ती दिव्यरूपा करकमलधरा भारती सुप्रसन्ना ॥

(અર્થ લખાઈ ગયો છે.)

9. जै. स्तो. सं. प्रथम भाग:

चन्द्रानना जगद्धात्री, वीणाम्बुजकरद्वया।

शुभगा सर्वगा स्वाहा, जम्भिनी स्तम्भिनी स्वरा ॥६॥

काली कापालिनी कौली, विज्ञा रात्री त्रिलोचना।

पुस्तकव्यग्रहस्ता च, योगिन्यमितविक्रमा ॥७॥

अष्टोत्तरशतनामगर्भितं सरस्वतीस्तोत्रम्

ચંદ્રમુખી, જગન્માતા, વીણા અને કમળ યુક્ત બે હાથ વાળી, શુભ ગતિવાળી, સર્વવ્યાપિની, સ્વાહા, જંભિની, સ્તંભિની, સ્વરા, કાળી, કાપાલિની, કૌલી, વિજ્ઞા, રાત્રી, ત્રિલોચના, પુસ્તક યુક્ત હાથવાળી, યોગિની, અમિત વિક્રમા.

(અઢાર સરસ્વતીના નામો છે)

ભ.પા. ભા.૨. પાનું-૩૨

10. या कुन्देन्दुतुषारहारधवला या श्वेतपद्मासना।

या वीणावरदण्डमण्डितकरा या शुभ्रवस्त्रावृता॥

या ब्रह्माच्युतशङ्करप्रभृतिभिर्देवैः सदा वन्दिता।

सा मां पातु सरस्वती भगवती निःशेषजाड्यापहा ॥१॥

श्रीशारदास्तोत्रम्

જે દેવી કુંદ ચંદ્ર હિમ અને મોતીના હાર સમાન ગૌરવર્ણી છે, જે શ્વેત કમળ ઉપર બેઠેલા છે, જેણે હાથમાં વીણા અને વરને ધારણ કર્યા છે, જેણે શ્વેત વસ્ત્ર પહેર્યું છે, જેણે બ્રહ્મા, કૃષ્ણ, શંકર આદિ દેવોથી સર્વદા ~~[illegible]~~ નમસ્કારેલા છે, ~~[illegible]~~ જેઓ સંપૂર્ણ જડપણાને દૂર કરનારી છે તે પૂજ્ય સરસ્વતી દેવી મારું રક્ષણ કરો.

11. ભ.પા.શ.ભા.૨. क परिशिष्टम्

कुन्देन्दुहारघनसारसमुज्ज्वलाभा

विश्राणिताश्रितजनश्रुतसारलाभा।

मुक्ताक्षसूत्रवरपुस्तकपद्मपाणिः

राज्याय सा कविकुले जिनराजवाणी ॥२॥

—भारतीछन्दांसि

મોગરો, ચંદ્રમા, મોતીનો હાર, કર્પૂર, ના સમાન પ્રધાન અને ઉજ્જ્વળ કાંતિવાળા, આશ્રિત એટલે ઉપાસના કરનાર મનુષ્યોને આપ્યો છે શ્રુતનો-શાસ્ત્રનો શ્રેષ્ઠ લાભ જેણે, મોતીની અક્ષમાળા, વર, પુસ્તક અને કમળ છે હાથમાં જેણીને એવી તે ~~[illegible]~~ જિનરાજની વાણી કવિકુળોને વિષે રાજ્યને માટે—આધિપત્યને ભોગવનારી છે.

12. ख- परिशिष्टम्

नम्रीभूतक्षितीशोद्भटमणिमुकुटोद्घृष्टपादारविन्दे ।
पद्मास्ये । पद्मनेत्रे । गजपतिगमने । हंसयाने । प्रमाणे ।।
कीर्तिश्रीवृद्धिचक्रे । जयविजयजये । गौरिगान्धारियुक्ते ।
ध्येयाध्येयस्वरूपे । मम । मनसि सदा शारदे । देवि । तिष्ठ ।।७।।

નમેલા રાજાઓના નિર્મળ મુકુટોથી શોભિત ચરણ કમળવાળી, કમળમુખિ, કમળના સમાન નેત્રોવાળી, ઐરાવતના જેવી સમાન ગતિવાળી, હંસવાહના, માનનીય, કીર્તિ લક્ષ્મીની વૃદ્ધિ કરનારી, જયા અને વિજયા નામની દેવીઓથી ... ગૌ...

विद्युज्ज्वालाप्रदीप्तां प्रवरमणिमयीमक्षमालां सुरूपां
हस्ताब्जे धारयन्ती दिनमनु पठतामष्टकं शारदं या ।
नागेन्द्रैरिन्द्रचन्द्रैर्मनुजमुनिगणैः संस्तुता या च देवी
सा कल्याणानि देवी मम मनसि सदा शारदे । देवि । तिष्ठ ।।८।।

હે કલ્યાણિ ! હે શારદા દેવિ ! (શોભતી, સુંદર) — श्रीशारदाष्टकम्

વીજળીના પ્રકાશ સમાન ... શ્રેષ્ઠ મણિની અક્ષમાલાને હાથમાં ધારણ કરતી, પ્રતિદિન પાઠ કરનારાઓને ...., નાગેન્દ્ર, ઇન્દ્ર, ચંદ્ર, મનુષ્યો અને મુનિઓના સમૂહવડે સ્તવાયેલી એવી તું મારા હૃદયમાં સદા નિવાસ કર.

13. ग परिशिष्टम् —

सारकर्पूरकस्तूरिकामण्डिता, सर्वविज्ञानविद्याधरी पण्डिता ।
हस्तविन्यस्तदामाक्षमालाम्बुजा, कङ्कणश्रेणिविभ्राजितश्रीभुजा ।।५।।
राजहंसाङ्गलीलाविमानस्थिता, वीणया लालिता पुस्तकालङ्कृता ।
भास्वरा सुस्वरा पक्वबिम्बाधरा, स्मेररेखाधरा दिव्ययोगीश्वरा ।।८।।
सर्वकामप्रदा सर्वगा सर्वदा, कल्पवृक्षस्य लक्ष्मीं हसन्ती सदा ।
त्वत्प्रसादं विना देहिनां का गतिः का मतिः का रतिः का धृतिः का
स्थितिः ? ।।६।।

— श्रीभारतीस्तवनम्

[હે સરસ્વતિ ! ઉત્તમ કર્પૂર અને કસ્તૂરીથી અલંકૃત (મુખ ઉપર વેલ આદિ ડાઘવાળી શોભિત), દરેક પ્રકારનાં વિજ્ઞાન અને વિદ્યાને ધારણ કરનારી, પંડિતા, હાથમાં ધારણ કર્યાં છે પુષ્પની માળા, અક્ષમાલા અને કમળ જેણીએ, કંકણોની શ્રેણીથી શોભાયમાન ભુજાવાળી, રાજહંસના અંગના આકારની શોભાને ધારણ કરનાર વિમાનમાં બેઠેલી, વીણા અને પુસ્તક ધારણ કરનારી, કાંતિવાળી, સુસ્વરા, લાલ હોઠવાળી, ઉત્તમરૂપને ધારણ કરનારી, દિવ્યયોગીઓની સ્વામિની, સંપૂર્ણ ઇચ્છાઓને પૂરનારી, સર્વવ્યાપિની, ..., કલ્પવૃક્ષની લક્ષ્મી-શોભાને સદા હસતી એવી તું છે.] તારી કૃપા સિવાય મનુષ્યોની ગતિ ક્યાં છે? મતિ-બુદ્ધિ...

एकवक्त्रा चतुर्हस्ता मुकुटेन विभाजिता।
प्रभामण्डलसंयुक्ता कुण्डलान्वितशेखरा॥ ३२०॥
अक्षाब्ज वीणा पुस्तकं, महाविद्या प्रकीर्तिता।
वराक्षाब्जं पुस्तकं च सरस्वती शुभावहा॥ ३२१॥
हंसारूढा प्रकर्तव्या साक्षसूत्रकमण्डलुः।
स्त्रुवं च पुस्तकं धत्ते ऊर्ध्वहस्तद्वये शुभा॥ ३२२॥

Rupamandana Time of Kumbha

એક મુખવાળી, ચાર ભુજાવાળી,
મુકુટથી શોભતી, કાંતિના સમૂહથી યુક્ત (તેજવાળી),
કુંડલથી યુક્ત શેખરવાળી, અક્ષમાળા કમળ
વીણા અને પુસ્તકને ધારણ કરનારી સરસ્વતી કહેવાય છે.
વર અક્ષમાળા કમળ અને પુસ્તકને ધારણ
કરતી સરસ્વતી શુભ ફળ આપનારી છે.
સરસ્વતી હંસ ઉપર બેઠેલી બનાવવી.
અક્ષસૂત્ર-અક્ષમાળા, કમંડળુ, ~~સ્રુવ (ઘી~~
~~[illegible]~~
સહિત બનાવવી. અને ઉપરના બે હાથમાં
સ્રુવ (ખાખરાના લાકડાનું બનાવેલું ઘી
હોમવાનું ચમચા જેવું પાત્ર) અને પુસ્તકને
ધારણ કરતી મૂર્તિ બનાવવી.

घ- परिशिष्टम् [illegible]
(या)

समङ्गुलं वादयती कराभ्यां, यत् कच्छपीं मोहितविश्वबिम्बां।
शक्तित्रिरूपा त्रिगुणाभिरामा, वाणी प्रदेयात् प्रतिभां भजन्तु ॥२॥

જેણે બે હાથ વડે કોમળ રીતે કચ્છપી (વીણા) વગાડી સમસ્ત બ્રહ્માંડને મોહિત કર્યો છે એવા, વળી ત્રણ શક્તિરૂપ તેમજ ત્રણ ગુણોથી રમણીય એવા સરસ્વતી ભક્તજનોને પ્રતિભા સમર્પે.-૨

सितपत्रत्रिविहङ्गमपत्रका, दनुजमानुजदेवकृतानतिः।
भगवती परब्रह्ममहानिधिः, वदनपङ्कजमेव पुनातु मे ॥३॥

શ્વેત પાંખવાળા (રાજહંસ) પક્ષીરૂપ વાહનવાળી તથા વળી દાનવ, માનવ અને દેવ વડે પ્રણામ કરાયેલી તેમજ પરબ્રહ્મના મોટા ભંડારરૂપ ભગવતી મારું મુખ-કમળને પવિત્ર કરો.-૩

—श्रीसरस्वतीस्तोत्रम्

15. શ્રીમાનતુંગસૂરિ ગુરુવર વિરચિતમ્

विशदपक्षविहङ्गमगामिनी, विशदपक्षमृगाङ्कमहोज्ज्वला।
विशदपक्षविनेयजनार्चिता, दिशतु मेऽभिमतानी सरस्वती ॥२॥

वरददक्षिणबाहुधृताक्षका, विशदवामकरार्पितपुस्तिका।
उभयपाणिपयोजधृताम्बुजा, दिशतु मेऽभिमतानी सरस्वती ॥३॥

ઉજ્જ્વળ પાંખવાળા (હંસ) પક્ષી ઉપર સ્વાર થનારી, શુક્લ પક્ષ (અજવાળિયા)ના ચંદ્રમા જેવા અત્યંત નિર્મળ, તેમજ વિમલ (ગુણવાળા) પક્ષવાળા (વિનય માનવો) વડે પૂજાયેલી એવા સરસ્વતી મને મનવાંછિત અર્પે.-૩

(શિષ્ય સમુદાય)

વરદાન દેનારી ~~[illegible]~~ જપમાલાને ધારણ કરેલી (દક્ષિણ હસ્તમાં), વળી નિર્મળ ડાબા હાથમાં પુસ્તક રાખ્યું છે એવા તેમજ બંને કર-કમલ વડે કમળને ધારણ કર્યું છે એવા સરસ્વતી મને મનવાંછિત અર્પે.-૪

(જે હાથમાં વરદાન, જેમાં પુસ્તક અને બે હાથમાં કમળ છે, સારસ્વત માં સરસ્વતી મધ્ય સુધાયુકત માળા રાખતા)

16. च. परिशिष्टम् -

अमरदानवमानवसेविता, जगति जाड्यहरा श्रुतदेवता।
विशदपक्षविहङ्गविहारिणी, हरतु मे दुरितानि सरस्वती ॥२॥

सकलशीतमरीचिसमानना, विहितसेवकबुद्धिविकाशना।
धृतकमण्डलुपुस्तकमालिका, हरतु मे दुरितानि सरस्वती ॥३॥

દેવો, દાનવો અને માનવો વડે સેવા કરાયેલી, જગતમાં જડતાને હરનારી, તેમજ ઉજ્જ્વળ પાંખવાળા પક્ષી (રાજહંસ) ઉપર આરોહણ (વિહાર) કરનારી શ્રુતની અધિષ્ઠાયિકા દેવી સરસ્વતી મારાં પાપોનો નાશ કરો. ॥૨॥

(સોળે) કળાથી યુક્ત ચન્દ્રના સમાન વદનવાળી, વળી જેણે સેવકની ઓરલે-ઉપાસકજનોની મતિનો વિકાસ કર્યો છે એવા તથા જેણે હસ્તોમાં કમંડલુ, પુસ્તક અને (જપ-) માળા ધારણ કરી છે એવા સરસ્વતી મારાં પાપોનો નાશ કરો. ॥૩॥

श्वेताब्ज...-प्रासादस्थां चतुर्भुजाम् ।
हंसस्कन्धस्थितां चन्द्र-मूर्त्युज्ज्वलतनुप्रभाम् ॥८॥
वाम-दक्षिणहस्ताभ्यां, बिभ्रतीं पद्म-पुस्तिकाम्
तथेतराभ्यां वीणा-ऽक्ष-मालिकां श्वेतवाससीम् ॥९॥
उत्कीर्ण
उद्गिरन्तीं मुखाम्भोजा- देनामक्षरमालिकाम् ।
ध्यायेद् योऽग्रस्थितां देवीं, सजडोऽपि कविर्भवेत् ॥१०॥

સફેદ કમળ, નિધિ અને ચન્દ્ર-મણિના મહેલમાં રહેલી, ચાર હાથવાળી, હંસના ખાંધ ઉપર આરૂઢ થયેલી, ચન્દ્રની મૂર્તિ જેવી ઉજ્જ્વળ દેહની કાંતિવાળી, ડાબા હાથ વડે પદ્મને અને જમણા હાથ વડે પુસ્તકને તેમજ બીજા બે હાથો વડે વીણા અને જપ-માળાને ધારણ કરતી, ધવળ વસ્ત્રવાળી, મુખ-પદ્મથી આ અક્ષર-માળાનો ઉચ્ચાર કરતી [redacted] આગળ રહેલી [redacted] (સરસ્વતી) દેવીનું જે ધ્યાન ધરે, તે મૂર્ખ હોય તો પણ કવિ થાય. ૮-૯-૧૦.

+18. श्री जिनप्रभसूरि कृता 'श्रीशारदास्तवन'

मौक्तिकाक्षवलया[redacted]कच्छपी पुस्तकाङ्कितकरोपशोभिते!
पद्मवासिनि! हिमोज्ज्वलाङ्गि! वाग्वादिनि! प्रभव नो भवच्छिदे ॥३॥

મોતીની અક્ષમાલા, કમળ, વીણા અને પુસ્તકથી યુક્ત હાથથી શોભતી, કમલવાસિની, હિમ-બરફના સમાન ઉજ્જ્વળ-શ્વેત વર્ણવાળી, હે સરસ્વતિ! અમારા ભવના સંસારના નાશ માટે થા.

19. साध्वी शिवार्या कृता 'पठितसिद्धसारस्वत स्तवः'

हस्ते शर्मदपुस्तिकां विदधती [redacted]त्रकां चापरे
लोकानां सुखदं प्रभूतवरदं सज्ज्ञानमुद्रं परे ।
तुर्ये बालमृणालकन्दलललसल्लीला विलोलं करे
प्रख्याता श्रुतदेवता विदधती स्फूर्णां नृणां
सूनृता ॥१॥

[redacted]

એક હાથમાં કલ્યાણકારિણી પુસ્તિકા—પોથીને ધારણ કરતી, બીજા હાથમાં કમળને, ત્રીજા હાથમાં [illegible] સુખ અને વર આપનાર [illegible] અને ચોથા હાથમાં લીલાપૂર્વક બાળકમળના નવાંકુરને [redacted] ધારણ કરતી, [redacted] તેમજ મનુષ્યોના સૂક્ષ્મ સત્યને પોષણ વાણીની આખ્યાતા છો.

ऋग्वेद मंडल १० सूक्त १२५

अहमित्यष्टर्चं त्रयोदशंसूक्तं अंभृणस्य महर्षेर्दुहिता वाङ्नाम्नी ब्रह्मविदुषी स्वात्मानमस्तौत् अतः सा ऋषिः सच्चित्सुखात्मकः सर्वगतःपरमात्मादेवता तेनहि एषा तादात्म्यमनुभवन्ती सर्वजगद्रूपेण सर्वस्याधिष्ठानत्वेनचाहमेव सर्वं भवामीति स्वात्मानंस्तौति द्वितीयाजगती शिष्टाः सप्तत्रिष्टुभः। तथाचानुक्रान्तं - अहमष्टौवागांभृणीतुष्टावात्मानं द्वितीयाजगतीति। गतोविनियोगः।

तत्र प्रथमा-

अहंरुद्रेभिर्वसुभिश्चराम्यहमादित्यैरुतविश्वदेवैः।

अहंमित्रावरुणोभाबिभर्म्यहमिन्द्राग्नी अहमश्विनोभा ॥१॥

अथ द्वितीया-

अहंसोममाहनसंबिभर्म्यहंत्वष्टारमुतपूषणंभगम्।

अहंदधामिद्रविणंहविष्मतेसुप्राव्ये यजमानायसुन्वते ॥२॥

अथ तृतीया-

अहंराष्ट्रीसंगमनीवसूनांचिकितुषीप्रथमायज्ञियानाम्।

तांमादेवाव्यदधुः पुरुत्राभूरिस्थात्रांभूर्यावेशयन्तीम् ॥३॥

अथ चतुर्थी-

मयासोअन्नमत्तियोविपश्यतियःप्राणितियईंशृणोत्युक्तम्।

अमन्तवोमान्तउपक्षियन्ति श्रुधिश्रुतःश्रद्धिवंते वदामि ॥४॥

अथ पंचमी-

अहमेवस्वयमिदंवदामिजुष्टंदेवेभिरुतमानुषेभिः।

यंकामयेतंतमुग्रंकृणोमितंब्रह्माणंतमृषिंतंसुमेधाम् ॥५॥

अथ षष्ठी-

अहंरुद्रायधनुरातनोमिब्रह्मद्विषेशरवेहन्तवाउ।

अहंजनायसमदंकृणोम्यहंद्यावापृथिवीआविवेश ॥६॥

अथ सप्तमी-

अहंसुवेपितरमस्यमूर्धन्ममयोनिरप्स्वन्तःसमुद्रे।

ततोवितिष्ठेभुवनानुविश्वोतामूंद्यांवर्ष्मणोपस्पृशामि ॥७॥

अथाष्टमी-

अहमेववातइवप्रवाम्यारभमाणाभुवनानिविश्वा।

परोदिवापरएनापृथिव्यैतावतीमहिनासंबभूव ॥८॥

[illegible]

સરસ્વતી વંદના

જૈન ગ્રંથભંડારોમાં સંગ્રહાયેલી અજૈન કવિઓએ પોતાની કૃતિઓની શરૂઆતમાં કરેલી 'સરસ્વતી વંદના' ~~પૈકી કેટલીક વંદનાઓ~~ આ પ્રમાણે મળી આવે છે.

૧ વિક્રમ સંવત ૧૫૭૫માં ભીમ કવિએ રચેલા 'સદયવત્સ પ્રબંધ'માં સરસ્વતીની સ્તુતિ બ્રહ્માણીના નામથી કરેલ છે.

'ત્રિણ રતન આગમ નિગમ પુરાણહ જે અક્ષરાણ વિસ્તારો;
સા બ્રહ્માણી વાહિણી, પય પ્રણમિ કુંયમણજી!' ૨

૨ વિ.સં.૧૫૩૦માં કિસ્નાત કવિએ 'ઢોલા મારુરા દૂહા'ની રચનાની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને વંદન કરેલ છે.

'સકલ સુરાસુર સામણી, સુણ માતા સરસત્તિ;
વિનય કરીને વીનવું, મુજ દે અવિરલ મત્તિ!' ૩

૩ કવિ નરપતિએ વિ.સં.૧૫૪૫માં રચેલી 'નંદબત્રીસી'ની શરૂઆતમાં આ પ્રમાણે સારદાની સ્તુતિ કરેલ છે.

'લંબોદર કવિ શયલ ધરંતિ, હંસવાહન તે મુખિ વસંતિ;
અવિ આભવઈ મુરતિ ઠાંમ, વિવડી નર તિરાં કરે પ્રણામ. ૧
કવિતા સારદ કેરો પુત્ર, તે મુખિ બોલિ સાચું તત્ર;
હૃદય ભાવ સહુ જાણે સદા, કવિતા મુરતિ પરતખ્ય સારદા;
કવિતા સારદા તણું પ્રણામ, નંદબત્રીસી કરું વખાણ.' ૪

૪ કવિ નરપતિ નાલ્હે સત્તરમા સદીમાં રચેલા 'વિસલદે રાસ'ની શરૂઆતમાં આ પ્રમાણે સારદાની સ્તુતિ કરેલ છે.

'હંસવાહન દેવી કરિ ધરઈ વાણ, મુઝ કવિત કરઈ કુલવાણ,
વરદેજ્યો માતા સારદા, ભૂલઉ જુ અક્ષર આણિજ્યો ઠાંઈ.
તઈ ભૂકી અક્ષર જુડઈ, નારદ નાચઈ અતિ સરસ્વતિ વાણિ
નારદ રસાયણ રસ ભરઈ ગાઈ, ભૂકી છઈ સારદા ત્રિભુવન માંઈ,
આભોગ્યણ ગુણ જાણવું, સગુણ સૂલ સાંભળસો સઘળો રાસ;
સતીય સહિત ઘણા લાભ લહઈ, અક્ષરી અક્ષરે વચન વિલાસ.' ૫

૫ કવિ વસ્તિગે વિ.સં.૧૫૭૮ પહેલાં રચેલા 'ઉષા હરણ'ની શરૂઆતમાં સારદાને પ્રણામ કરેલ છે.

'પ્રણમિસ સારદ વરદ વિસેસિ, વાણી વિમલ દિઉ મુઝ રે શિષ,
વિદ્યારસ નવરસ કથા સમેઘ, પ્રાકૃતિ પઈં સુણ પિંડ બંધુ.' ૬

૬ કવિ ગણપતિએ વિ.સં.૧૫૭૪માં રચેલા 'માધવાનલ પ્રબંધ'માં શારદાને પ્રણામ કરેલો.

---

૧ જૈ.ગુ.ક. ભા.૩ ખંડ.૨. પૃ.૨૧૧૦
૨ " " પૃ.૨૧૧૩
૩ " " પૃ.૨૧૧૫
૪ " " પૃ.૨૧૧૬-૭
૫ " " પૃ.૨૧૨૧
૬ " " પૃ.૨૧૨૩

સરસ્વતી વંદના

'નરસા સુત ગણપતિ કરિ, બ્રહ્મસુતા મનામોસિ;
ગંગ સમ જલ નિર્મલી, મતિ માગતિ લેસિ!' ૩૨૪
'નરસા સુત ગણપતિ કરિ, અંગ ચરણ મે આઠ;
સુધિ સ્વામિનિ સારદા, પોતિ દીધું પાઠ.' ૨૨૬

૭ કવિ ડામર-દામોદરે સંવત [illegible]માં રચેલ 'વેણિ વત્સરાજ રાસ'ના[૭]
શરૂઆતમાં સરસ્વતીને વંદના કરેલ છે.

'સરસતિ સ્વામિનિ વીનવું, માગું એક પસાઉ;
બ્રાહ્મીસલકાતિ ગુણ ગાઉં, ગાઈસું વત્સરાજ!' ૧

૮ લાલ કવિએ વિ.સં. ૧૬૨૨માં રચેલા 'વિક્રમાદિત્યકુમાર ચોપાઈ'ના[૮]
શરૂઆતમાં સરસ્વતીને વંદના કરેલ છે.

'સરસતિ સામિણિ વીનવું, માગું એક પસાય;
કરજોડી કવિ લાગ કહિ, સારદ લાગઈ પાય. ૧
હંસાસન-બેઠી વીનવું, હંસવાહની માત;
અક્ષર જે ઉચ્ચરઉં, સારદ તેજે માત. ૨
વીણા પુસ્તક ધારિણી, તું ભારતી ત્રિલોચની;
સેવક કરજોડી કહિ, આપું વિખ્યાત!' ૩

૯ કવિ પુષ્પરત્ન શાહે વિ.સં. ૧૬૩૮માં રચેલ 'કૃષ્ણ રુક્મિણી વેલી'[૯]
ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'પરમેશ્વર પ્રણામિ પ્રણામિ સરસતિ પણિ,
સદગુરુ પ્રણામિ ત્રિણે તત સાર!'

૧૦ કવિ વાસ્તુએ વિ.સં. ૧૬૪૩ પહેલાં રચેલ 'સગાળશા શેઠ ચોપાઈ'ના[૧૦]
શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'પ્રથમ ગણપતિ વીનવું, સરસતિ લાગું પાય;
કવિ કહણ હું વીનવું, વડુ મતિ આપુ માય!' ૧

૧૧ કવિ પરમાણંદે રચેલ 'વિક્રમચરિત્ર'ના[૧૧] શરૂઆતમાં સરસ્વતીને
વંદના કરેલ છે.

'દિવ્ય વાણી વદ વિમલ, ગુણિક ગુરુતા મર્મ;
જે બ્રહ્મકુમારિકા, જે કહે પૂર્વ કર્મ. ૪
આગમ નિગમે આદિ, સંકિ તેહનિ અવતારિ;
જે કવિત કવિજન ઉચ્ચરિ, તે દેવિ તમ આધારિ. ૫
સરસ્વતી સામણિ વીનવું, બહુ કરિનિ પસાય;
ઉજેણીનો રાજિઉ, પરદુઃખ ભિક્ષ વિક્રમરાય.' ૬

---

૭. જૈ. ગૂ. ક. ભા. ૩. ખં. ૨ પૃ. ૨૧૨૪
૮ " પૃ. ૨૧૩૦
૯ " પૃ. ૨૧૩૫
૧૦ " પૃ. ૨૧૫૨
૧૧ " પૃ. ૨૧૫૫-૬

સરસ્વતી વંદના

૧૨ ચારણ માધવ કવિએ રચેલા 'રામરાસો'[12]ની શરૂઆતમાં બ્રહ્માણી ને નમસ્કાર કરેલો છે.

'હંસાગામિનિ બ્રહ્માણી, હંસારૂપ હંસારૂઢા;
દેવર ગુણવર દાણી, નવલ વાણી દેવતાઓને નમં? ૪

૧૩ કવિ શિવદાસે વિ. સં. ૧૬૭૩માં રચેલી 'કામાવતી વાર્તા'[13]ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલા છે.

'ગુણપતિ ચરણકમલ નમી, પ્રણામ સરસતિ પાય;
કહું ચરિત્ર કામાવતિ, અક્ષર આપે માય! ૨

૧૪ કવિ સુંદરે વિ. સં. ૧૬૮૮માં રચેલા 'સુંદર શૃંગાર'[14]ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'દેવી પૂજ્યો સરસ્વતી, પૂજ્યો હરિ કે પાય;
નમસ્કાર કરજોરિ કૈ, કહે મહા કવિરાય! ૨

૧૫ અજ્ઞાત કવિએ વિ. સં. ૧૬૮૮માં રચેલા 'માધવાનલ કથા'[15]ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને વંદન કરી છે.

'સરસતિ સામિણિ! વીનવું, લાગું તુમચે પાય;
માધવ ગુણ અક્ષરે બોલિસું, મઝ મતિ દિઉ વર માય! ૧

૧૬ કવિ મધુસુદન વ્યાસે રચેલા 'વિક્રમ ચરિત્ર'[16]માં શારદાને પ્રણામ કરેલ છે.

'પ્રથમ શારદ પ્રણમું વાગવાણિ વરદાય;
ઉજેણીનો રાજીઓ, ગુણવિશ વિક્રમરાય!

૧૭ કવિ દેદે વિ. સં. ૧૭૦૦માં રચેલા 'કબીર પંથ'[17]ના શરૂઆતમાં વાગવાણીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'વાગવાણી મયા આણી, અમૃત બોલ આહારી;
દેહ ભવસાગર અગધરથી દોહયું, દેવી તું દારિદ્ર હરણી'.

કવિ દેદે જ 'અભિમન્યુના આખ્યાન'[18]ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ ખૂબ જ વિસ્તારથી કરેલી છે.

'હંસવાહિની સમરું માત, મહિમા તારો જગ વિખ્યાત;
આનંદે આલી મને, કૃપા કરીને દીજે વાણ.
બ્રહ્માણી બેટી સરસ્વતી, ગુરૂ વચન આપે ગણપતી;
કુંડલ ઝળકે કાને સાર, પુસ્તક કર જમણે હાથ.
શિર મોટું મુક્તાફલ હાર, પાયે નેપુર રણઝણકાર;
કાને કુંડલ બોરાંગડ, ગળામાં મોહે બ્રહ્માંડ.'

---

૧૨ જૈ. ગૂ. ક. ભા. ૩ ખં. ૨. પૃ. ૨૨૪૬
૧૩ " પૃ. ૨૨૫૨
૧૪ " પૃ. ૨૨૫૪
૧૫ " પૃ. ૨૨૫૬
૧૬ " પૃ. ૨૨૫૭
૧૭ " પૃ. ૨૨૬૨
૧૮ " પૃ. ૨૨૬૪-૫

સરસ્વતી વંદના

રત્નજડીત રૂડી રાખડી, બોરસલ ઝુમખાં કાનપાંખડી;
નાકે નાકફુ તિલકનું ફૂલ, હંસલાને કરસે ફુલ ફૂલ. ૮
કંઠિમાં ઝળકો નવ સેંર, કરી નાગો ભાભલાની લેર;
રાતા સકલાધાર સતિ રંગરોલ, આંગળીએ ઝળા રત્નની ઘોલ,
કરોળીઓ રતને સણગાર, આગે વાજ નાગો રમકાર;
વાહન હંસ વડી વખ્યાત, તે સરસ્વતી ત્રીભોવનની માત. ૧૦
સરસ્વતી વેણા (વિણા) વડી વદે પુરાણ, સરસ્વતી વેદ નવરી કીંઈ નિવાણ;
વિલસ વિયક વડા સાક્ષરે, વઈરાગ ગમ વાકું વિચાર, ૧૧
ગાયા એક ને ગોરૈ કયા, તે સરસ્વતી વાણ થકે અફૂલા;
ગાગે સિદ્ધ અર્જણ રાયા, તે સરસ્વતી વડી ગવરાયા. ૧૨
સરસ્વતીને માને મોટા રાય, સરસ્વતી વાણ નાંખે કરવાલ;
ભારતકૃતી આગળ ભોરર બહુરી, તે ઊપર હું સરસ્વતી કરાગર

૧૮ કવિ ચતુર્ભુજે રચેલા 'મધુ માલતીરી વાર્તા'[19] ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સરસતિ નામ લેય કવિ, કરિ ગણપતિ જુહાર;
કવિજન સાચે અક્ષરે, કરે મધુમાલતિ સાર.[20] ૧

૧૯ કવિ પ્રેમાનંદે ૧૭૨૮માં રચેલા 'નરસિંહ મહેતાના મામેરા'ના શરૂઆતમાં સારદાનું સ્મરણ કરેલું છે.

'શ્રી ગુરુ ગણપતને સારદા, સમરું તે સુખદાયક સદા;
મન મુદે મામેરું મેહેતાજીનું, મહેર થાયે તો હું સંક્ષેપે ભણું? ૧

૨૦ કવિ ભાસકુંવરે વિ.સં. ૧૭૬૮ પહેલાં રચેલા 'ભાગવત કથા'[21]ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

જુ ૧ 'સરસ્વતી સામણ વાજતું, ગણપત લાગું હું પાય રે
ભાવનાસંગ અરદાસે, સાસુ ગડદા માંહે રે
બે કરજોડી વાનવું, માંગુ વચન અલપ મત આણ રે
કસમ કહીતે હું કરું, જે હું જુગતો જાણ રે
વિસ્તાર શારદ મહિમા, વચન પુસ્તક હાથ રે
સરસ્વતી માય કૃપા કરો, મુજ વાણી આવો છો માય રે?

૨૧ કવિ હરદાસે વિ.સં. ૨૦૦૧ પહેલાં 'નાગપુત્રીઓ'[22]ની રચના કરેલ છે. તેના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'પહેલો સરસ્વતી પ્રણામ, પ્રણમું તે સિર અક્ષર પરમાં,
ભાગ્ય ભરેલ ગુણ સાગર, નમો ઈષ્ટ ઉભયા કરતાંમાં! ૧

૨૨ એક અજ્ઞાત કવિએ વિ.સં. ૨૦૩૨ પહેલાં 'સકલ સિદ્ધિસૌ'[23]ની રચના કરી છે. તેના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

---

૧૯ જૈ.ગુ.ક.ભા.૩.ખં.૨.પૃ. ૨૧૬૯
૨૦ " પૃ. ૨૧૭૭
૨૧ " પૃ. ૨૧૭૮-૮૦
૨૨ " પૃ. ૨૧૮૯-૯
૨૩ " પૃ. ૨૧૯૬

સરસ્વતી વંદના

'પ્રથમ ગુરૂ પ્રણામ કરિ, સરસતિ લાગું પાય;
વાણિ ક્રિયાતેં પામિયેં, ગ્રંથે સુમતિ બતાય' ૧

૨૩ કવિ દેવરાજ બાપલાએ વિ.સં.૧૮૩૬ માં રચેલ 'વૈતાલ પચીસી'[24]ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'પ્રણમું સરસતિ પાય, વલે વિનાયક નામું;
બુદ્ધિ સિદ્ધિ દીવાય, સન્મુખ થાયે સરસ્વતી' ૧

૨૪ [illegible] કવિએ ૬૫ કડીનો 'બાવની'નો[25] છંદ રચેલ છે. તેની શરૂઆતમાં બ્રહ્માણીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'ૐકાર અપાર અપારં, ભાવન અક્ષર સરોવર વારં;
સિદ્ધ સાધિક સુરસારં, તેહ ન લાભે કોઈ પારશ. ૧
આદિ અનાદિ જોગિ ઉપાયા, હરિહર બ્રહ્મ સકલ સંસારં;
જગદંબા જગમાયા, ભક્ત કેર ઘરે બ્રહ્માણી' ૨

૨૫ [illegible] કવિએ રચેલા 'ભાગવત [illegible]'[26]ની શરૂઆતમાં શારદાને નમસ્કાર કરેલ છે.

'વરદા સારદ નામું, સારદ કરિ સુપસાય;
પવાડો પભણું સરસ, સુકવિત કીધો જાય' ૧

૨૬ કવિ ગણપતિએ વિ.સં.૧૫૭૪ માં રચેલા 'માધવાનલ કામકંદલા દોગ્ધક'[27] માં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે:

'સરસ્વતી સ્વામિની શારદા પાય [illegible]'

૨૭ કવિ [illegible]એ રચેલા 'સતા સંદેશ'[28] માં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે:

'[illegible] સરસ્વતી, ગવરીનંદન ગણેશ;
સતાસંદેશો ગાઈશું, મુને આપજો ઉપદેશ'

૨૮ કવિ વૈકુંઠે વિ.સં.૧૭૦૨ માં રચેલા 'નળકથા'[29] માં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે:

'[illegible] વૈકુંઠ નામ;
બ્રહ્મતનયા સરસ્વતી [illegible] ઉપદેશ
નળકથા મેં [illegible]'

૨૯ કવિ [illegible] વિ.સં.૧૭૭૩ માં રચેલા '[illegible]'[30] શરૂઆતમાં આ પ્રમાણે ભારતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'[illegible] ભારતી, પ્રણમ લાગું પાય,
અવિચલ [illegible]'

---

૨૪ જૈન ગુર્જર કવિઓ [illegible] પૃ. ૨૨૭
૨૫ " પૃ. ૨૨૮૨
૨૬ " પૃ. ૨૨૮૬
૨૭ કવિ ચરિત ભાગ-૨, પૃ-૨૯૭
૨૮ " પૃ. ૨૬૯
૨૯ " " ૨૮૮

સરસ્વતી વંદના

પ્રાચીન જૈન કવિઓએ સર્વપ્રથમ-મંગલાચરણમાં સરસ્વતી[illegible] કરીને પોતાની ગુજરાતી કૃતિઓનો આરંભ કરેલ છે.

૧ રાજગચ્છીય શ્રી વજ્રસેનસૂરિના મુખ્ય શિષ્ય શ્રી શાલિભદ્રસૂરિ 'ભરતેશ્વર બાહુબલિ રાસ'ની રચના વિ.સં.૧૨૪૧ ફાગણ પંચમીએ કરી છે. તેમ[ાં]

'સરસતિ સામિણિ મન સમરેવિ.'[1]

૨ મુજ્જ શ્રી મહેન્દ્રસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી ધર્મે 'જંબૂસ્વામિ ચરિત'[2]ની રચના માં કરી છે. તેમાં લખ્યું છે કે:-

'કરિ સાનિધ સરસતિ દેવિ જિમ રચં કહાણું;
જંબૂ સામિહિં ગુણ ગહણ સંખેવિ વખાણું.'-૧

૩ નાગેન્દ્રગચ્છના પાસડસૂરિના શિષ્ય શ્રી અંબદેવસૂરિએ 'સમરા[રાસ]'ની રચના વિ.સં.૧૩૭૧માં કરી છે. તેમાં લખ્યું છે કે:-

'તઉ સરસતિ સુમરેવિ સારયસસિ સહર નિમ્મલાય;
જસુ પયકમલ પસાય મૂરખુ માગઈ મન રલિય.'-૨[3]

૪ ખરતરગચ્છીય શ્રી જિનપદ્મસૂરિએ 'શ્રી સ્થૂલિભદ્ર ફાગુ'ની રચન[ા કરી છે.] તેમાં લખ્યું છે કે:- 'પણમિય પાસ જિણંદપય અનુ સરસઈ સમરેવી.'[4]

૫ કવિ સાલિભદ્રે ચૌદમા સૈકામાં રચેલ '[illegible]'માં લખ્યું છે કે:-

'જિણ ચઉવીસ નમેવિ સરસઈ પય પણમેવિ.'

૬ ખરતરગચ્છીય શ્રી રાજકલશે વિ.સં.૧૪૧૫માં 'શ્રી જિનોદયસૂરિ રાસ'ની રચના કરેલ છે. તેમાં લખ્યું છે કે:-

'કશ્મીર મંડળઈ દેવિ સરસતિ સુમરેવિ'

૭ શ્રી દેવસુંદરસૂરિજીના શિષ્યે વિ.સં.૧૪૫૦ લગભગમાં '[illegible] ર[ાસ]'ની રચના કરેલ છે. તેમાં લખ્યું છે કે:-

'વંદિય સુહસામણિ સારદેવિ, વરમ કરૂંપ ભણિસુ સંખેવિ.'

૮ તપાગચ્છીય શ્રી જિનરત્નસૂરિ શિષ્ય શ્રી સાધુહંસે વિ.સં.૧૪૫૫માં '[illegible]'ની રચના કરેલ છે. તેમાં લખ્યું છે કે:-

'દેવિ સરસતિ સરસતિ સકલ સંસાર'.-૧

૯ કવિ વચ્છે વિ.સં.૧૪૬૫ પછી 'ચિહુંગતિ ચોપઈ'ની રચના કરી [છે. તેમાં] લખ્યું છે કે:-

'ભગવતિ રહી સમરઉં દેવિ ચિહું ગતિ તણી કહૂં સંખેવિ.'-૧

---

૧. જૈન ગુર્જર કવિઓ ભાગ-૧લો પૃ.૧. (સંગ્રાહક શ્રી મોહનલાલ દલીચંદ દેસાઈ. પ્રકા[શક] શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ ઑફિસ. મુંબઈ. ઈ.સ[illegible])
૨ " " " ભાગ.૧લો પૃ.૩.
૩ " " " ભાગ.૧લો પૃ.૧૦
૪ " " " ભાગ.૧લો પૃ.૧૧
૫ " " " ભાગ.૧લો પૃ.૨૨
૬ " " " ભાગ.૧લો પૃ.૧૮
૭ " " " ભાગ.૧લો પૃ.૨૦
૮ " " " ભાગ.૧લો પૃ.૨૨
૯ " " " ભાગ.૧લો પૃ.૨૩

૨

સરસ્વતી-વંદના:
(જૈન ગુર્જર કવિઓ ભાગ ૩ ના આધારે)

૧૦ તેરમા સૈકામાં થયેલા અજ્ઞાત નામના કવિએ 'સ્થૂલિભદ્ર રાસ'ની રચના કરી છે. તેના મંગલાચરણમાં વાગ્દેવીને પ્રણામ કરેલ છે.

'પણમવિ સાસણદેવી અંબાઈ વાગેશ્વરી,
થૂલિભદ્ર ગુણગાહણ, સુણિ વરસ્સ કેસરી. ૧' [11]

૧૧ ચૌદમા સૈકામાં થયેલા અજ્ઞાત કવિએ રચેલ 'કુમારપાલ રાસ'માં સરસ્વતી નામે દેવીને વંદન કરેલ છે.

'પાસ જિણેસર પાય નમેવિ, સમરઉં અંબિક સાસણદેવિ;
સરસતિ ગુરુ મતિ દેઈ સારદા, કવિયણ નામ જપઈ ગુરુ સદા. ૨'

૧૨ પંદરમા સૈકામાં થયેલા કવિ સાધારણે ~~[illegible]~~ 'વિલાસવઈ કહા'ની રચના કરેલ છે. [12] તેની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

~~'સરસતિ સામિણિ [illegible], જો કર જોડ[illegible],~~
~~થૂલિભદ્ર ગુણ [illegible], [illegible]~~

'સરસતિ અમરતિ વરસતી ગુણિ વાણી, ભારતિ જ્ઞાન મતિ સરસ્વતી
આપુ નિ હૃદય વિચારી;
સા શારદ સમરું સરસ્વતી, જિન શાસન સિદ્ધાંત વખાણી,
[illegible] ૧'

[13] કવિ [illegible] 'આરામ શોભા'ના પ્રારંભમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરેલ છે.

'સરસતિ અમૃત વરસતી ગુણ વાણી, ભારતિ જ્ઞાન સારદા
આપુ હૃદય વિચારી;
સા શારદ સમરું સરસ્વતી, જિન શાસન સિદ્ધાંત વખાણી
[illegible] ૧'

૧૩ વિ.સં. ૧૪૦૮માં થયેલા કવિ વસ્તાએ રચેલા 'સ્થૂલિભદ્ર ફાગ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને વિનંતી કરેલ છે.

'સરસતિ સામિણિ વીનવું, જો કર જોડિ,
થૂલિભદ્ર ગુણ ગાઈસ, [illegible]' [15]

૧૪ શ્રી [illegible] સૂરિએ વિ.સં. ૧૪૧૦માં રચેલા 'પંચપાંડવ ચરિત'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'જોગ જિણેસર પય પણમેવિ, સરસતિ સામિણિ મનિ સમરેવિ,
[illegible] ૧'

શ્રી [illegible] સૂરિએ જ 'વિરાટ પર્વ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની [illegible] સ્તુતિ કરેલ છે. [16]

'કાશ્મીર મુખ મંડણ માડી, [illegible];
[illegible] ૧
[illegible]'

---

૧૦ જૈ.ગુ.ક.ભા.૩ પૃ.૩[illegible]
૧૧ " પૃ.[illegible]
૧૨ " પૃ.[illegible]-૩
૧૩ " પૃ.[illegible]
૧૪ " પૃ.[illegible]
૧૫ " પૃ.[illegible]
૧૬ " પૃ.[illegible]

સરસ્વતી વંદના

૩

૧૬ (વિ.સં. ૧૨૪૩માં) રચાયેલ [illegible] કવિએ [illegible] રાસની શરૂઆતમાં શારદાને નમસ્કાર કરેલ છે.

'ૐકાર [illegible], શારદ સામિણિ [illegible]
[illegible] હંસ [illegible] કર [illegible], સો [illegible] સરસતિ [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] ૧૬

૧૭ [illegible] વિ.સં. ૧૪૧૨માં રચેલા [illegible] શરૂઆતમાં ત્રિભુવન-સ્વામિનીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સમરવિ ત્રિભુવન-સામિણિ, [illegible],
[illegible] [illegible];
[illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] ૧

૧૮ કવિ [illegible] પંદરમા સૈકામાં રચેલ 'નેમિનાથ ફાગ'ના શરૂઆતમાં 'સરસ્વતી'ને પ્રણામ કરેલ છે.

'સરસતિ સામિણિ પાય નમવિ, [illegible] હિયડઇ,
[illegible] સમુદ્ર [illegible], નેમિ [illegible]? ૧

---

૧૭ પ્રા.ગૂ.કા.સં. પૃ. ૧૨૮
૧૮ [illegible] " પૃ. ૨૨૧
૧૯ [illegible] "

સરસ્વતી વંદના

૧૯ પંદરમા સૈકામાં થએલા શ્રીજયશેખરસૂરિએ 'ત્રિભુવનદીપક પ્રબંધ' એક સુંદર કૃતિની રચના કરેલ છે. તેમાં સરસ્વતીનું વર્ણન આ પ્રમાણે કરેલું છે:–

'પહિલું પરમેસર નમી, અવિગતુ અવિચલ ચિત્તિ;
સમરિસુ સમરસિ ઝીલતી, હંસાસણિ સરસત્તિ. ૧
માનસ સરિ જં નિમ્મલઈ, કરઈ કુતૂહલ હંસુ;
તાં સરસતિ રંગિ રહઈ, જોસી જાણઈ કંસુ. ૨
પાણિ પાહણિ સાભિણી, મન સરસતિ સંભારિ;
હોસઈ કૂસણ કૂઅંગમિ, ભાડે ભૂઅણ કૂઆર.' ૩

૨૦ પીંપલગચ્છીય શ્રીશાંતિસૂરિ શિષ્ય શ્રીહીરાનંદસૂરિએ 'વિદ્યાવિલાસ પવાડો' નામની એક કૃતિની વિ. સં. ૧૪૮૫માં રચના કરેલી છે. એમાં લખ્યું છે કે:

'કાસમીર પુરિ સરસતિ સામિણિ, દિઉ મુઝનઈ વરદાન!'

હીરાનંદસૂરિએ જ 'દશાર્ણભદ્ર રાસ'માં આ પ્રમાણે લખ્યું છે:–

'સમરીય સમરીય સરસતિ દેવિ કિ?' ૨૧

સં. ૧૪૯૯માં મેઘ કવિએ 'શ્રીરાણકપુર સ્તવન'ની રચના તેમાં લખ્યું છે કે:–

'વાર જિણેસર સ્તવણે લાગી, સરસતી કન્હઈ સુમતિ મઈ માગી.'

૨૨ શ્રીદેવરત્નસૂરિજીના શિષ્યે વિ.સં. ૧૫૧૯માં 'દેવરત્નસૂરિ [ફાગ]' રચના કરેલી છે. એમાં જણાવ્યું છે કે:–

'કુવિજન માનસ સરવર સોય, સરિસા અ અવિચલ ભત્તિ
ધ્યાઈસુ ભાવિઇં દેવી સારદ, શારદ શશિકર કંતિ રે.'

૨૩ નાગેન્દ્રગચ્છીય શ્રીગુણદેવસૂરિ શિષ્ય શ્રીગુણરત્નસૂરિએ પણ બે કૃતિઓમાં આ પ્રમાણે લખ્યું છે: ૨૮

'શ્રીઋષભરાસ'માં 'ગુણવંતા ગણ ગિરૂઅડિ સડિ, સરસતિ અ...' ૨૯

'ભરતબાહુબલિ પ્રબંધ'માં 'આદિ કુંઅરિ કરૂં વીનતી, બ્રાહ્મી અ...'

૨૪ તપાગચ્છીય શ્રીસોમસુંદરસૂરિએ 'નેમિનાથ નવરસફાગ'ની પં[દરમા] સૈકામાં રચના કરેલી છે. તેમાં જણાવ્યું છે કે:– ૩૦

'અમર વિસારદ સફલ વિસારદ સારદ આ પરદેવા રે.'

૨૫ શ્રીસોમસુંદરસૂરિ શિષ્ય શ્રીભાવસુંદરજીએ 'શ્રીમહાવીર સ્તવન'ની [રચના] કરેલ છે. એમાં જણાવ્યું છે કે:– ૩૧

'પણમવિ સરસય માય પાય, નિતુ જે કરજોડિય.' ૩૨

૨૬ શ્રીસર્વાનંદસૂરિએ પંદરમા સૈકામાં 'મંગલકલશ ચોપાઈ'ની ર[ચના] કરેલી છે. તેના મંગલાચરણમાં આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરી છે.

'વાગ્વાદિનિ સુણ વરાણ્ણલે અવતરી અક્ષરમાલ'.

---

૨૦ જૈ. ગુ. ક. ભા. ૧ લો પૃ. ૨૪
૨૧-૨૨ " " ૧ લો પૃ. ૨૬
૨૬ " " ૧ લો પૃ. ૨૮
૨૭ " " ૧ લો પૃ. ૨૯
૨૮-૨૯ " " ૧ લો પૃ. ૩૦
૩૦ " " ૧ લો પૃ. ૩૨
૩૧ " " ૧ લો પૃ. ૩૩.
૩૨ " " ૧ લો પૃ. ૩૪

સરસ્વતી વંદના

વિ.સં. ૧૨૮૫માં હીરાનંદસૂરિએ જ રચેલા 'જંબુસ્વામિના વિવાહલા'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે. 23

'સમરી સરસતિ કવિયણ માય, [illegible] ! ૧

તેમણે જ રચેલા 'સ્થૂલિભદ્ર બારમાસા'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે. 24

'સરસ્વતી સામિણી સમરીએ, [illegible] ? ૨

૨૦ [illegible] વિ.સં. ૧૪૯૯માં રચેલા '[illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે. 25

'સામિણી સરસતિ [illegible],
[illegible] !

૨૬ કવિ દેપાલે જ રચેલા 'આર્દ્રકુમાર [illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને [illegible] કરેલ છે. 35

'[illegible] સરસતિ [illegible];
[illegible] ? ૨

કવિ દેપાલે જ '[illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે. 39

'[illegible] સરસતી, [illegible] !

૨૮ [illegible]ના શિષ્ય [illegible] રચેલા '[illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે. 38

'[illegible], સરસતિ [illegible].
[illegible] ! ૨

૩૦ [illegible] વિ.સં. ૧૫૦૨ માં રચેલા '[illegible]'ની શરૂઆતમાં [illegible]ને નમસ્કાર કરેલ છે. 38

'[illegible];
[illegible] ! ૧

૩૧ વિ.સં. ૧૫૦૮માં [illegible] રચેલા '[illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે. 40

'[illegible] સરસતિ [illegible],
[illegible] ! ૧

---

23 જૈ.ગૂ.ક. ભા.૩ પૃ. [illegible] — 38 જૈ.ગૂ.ક. ભા.૩ પૃ. [illegible]
24 " પૃ. [illegible] — 40 " પૃ. [illegible]
25 " પૃ. [illegible]
35 " પૃ. [illegible]
39 " પૃ. [illegible]
38 " પૃ. [illegible]

સરસ્વતી વંદના

29 પંદરમા શતકની શરૂઆતમાં કવિ મંડલિકે 'પેથડરાસ'માં દેવીનો 'વાગેસરિ' તરીકે ઉલ્લેખ કર્યો છે;

'નિરુપમચરણિ નમઉં દેવિ સામિણિ વાગેસરિ,
હંસગામિણિ આકાશગામિણિ ત્રિભુવણિ પરમેસરિ.'

28 વિ.સં. ૧૪૦૦ આસપાસ કવિ દેપાલે, દેવીની સ્તુતિ આ પ્રમાણે કરી છે.
'ચંદનબાલા ચરિત્ર ચોપાઈ'[34]માં –

'વરનિંગિવર પાય પણમેવિ પણમિય પરમેસરીય
હરષિ હીઅડા સુધિ હંસગામિણિય
ત્રિભુવણ જણ આણંદણી, વાગવાણિ સરસતિ સામણિ.'

'સ્થૂલભદ્ર ફાગ'[31]માં 'પણમિય પાસ જિણિંદપય અનુ સરસઈ સુમરેસો'

32 તપાગચ્છીય શ્રી મુનિસુંદરસૂરિના શિષ્ય શ્રી સંઘવિમલે વિ.સં. ૧૫૦૧ના ... ૨૩૬૪ ગુરુવારે 'સુદર્શન શ્રેષ્ઠિનો રાસ પ્રબંધ'[32] રચ્યો છે. તેના મંગલાચરણમાં લખ્યું છે:–

'સમરીઅ સામિણિ સારદા એ, સામિણિ સંભારઉ.'

33 ઉકેશગચ્છીય શ્રી કમલસુંદરસૂરિ શિષ્ય શ્રી મતિશેખરજીએ વિ.સં. ૧૫૩૭ આસપાસ 'નેમિનાથ વસંત ફુલડાં'[33] નામની એક કૃતિ રચી છે. તેના મંગલાચરણમાં લખ્યું છે કે:–

'સારદ મતિ દેય ભગવતી માગઉં એક પસાય રે'

34 તપાગચ્છીય શ્રી રત્નસિંહસૂરિ શિષ્યે વિ.સં. ૧૫૧૬માં 'જંબૂસ્વામીરાસ'[34]ની રચના કરી છે. તેમાં 'સરસતિ સામણિ સારદા એ, ગોયમ ગણધાર' મંગલાચરણમાં લખ્યું.

35 દિગંબરાચાર્ય ભુવનકીર્તિના શિષ્ય બ્રહ્મજિનદાસે વિ.સં. ૧૫૨૦ના અરસામાં 'શ્રેણિક રાસ'ની રચના કરી છે. તેમાં આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરી છે.

'સારદા સામિણી વલી વીનવું બુદ્ધિસાર હું વેગિ માગું.'

36 કવિ પેથાએ વિ.સં. ૧૪૮૪ અને ૧૫૧૨ની વચ્ચેના સમયમાં 'પાર્શ્વનાથ દશભવ વિવાહલો'[40] નામની કૃતિના મંગલાચરણમાં આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરી છે.

'સરસતિ સામણિ કરું અ પસાઉ, ગુરુ માનિ એહ ઉમાહિ ભુવને'

37 રત્નાકરગચ્છીય ઉદયધર્મ વાચકના શિષ્ય શ્રી મંગલધર્મે વિ.સં. ૧૫૨૫ 'મંગલકલશ રાસ'[41]ની રચના કરી છે. તેના મંગલાચરણમાં આ પ્રમાણે લખ્યું છે.

'પંચ તીર્થંકર સુગુરુ નમી સરસતિ અંબિકાદેવિ'.

38 વડતપગચ્છીય શ્રી જ્ઞાનસુંદર ઉપાધ્યાયના શિષ્ય શ્રી સૌભાગ્યસુંદરે વિ.સં. ૧૫૪૦ 'સાર શિખામણ રાસ'[42]ની રચના કરેલ છે. તેમાં સરસ્વતી દેવી પાસે[43] વચનની માગણી કરી છે.

'માતા સરસતિ દેવિ કન્હઈ એક સુવચન માગું;
જે કવિરાજ આગઈ હુઆ ના તેહ ચરણે લાગું. –૨.

39 તપાગચ્છીય શ્રી સમયરત્ન શિષ્ય કવિવર લાવણ્યસમયે પોતાની જુદી જુદી રચનાઓમાં આ પ્રમાણે સરસ્વતી દેવીની સ્તુતિ કરી છે.

---

33 જૈ.ગૂ.ક. ભા. ૧લો પૃ. ૩૬
34 " " " પૃ. ૩૮
41 " " " પૃ. ૪૨
42 " " " પૃ. ૯૦
43 " " " પૃ. ૯૨
44 " " " પૃ. ૫૫
45 " " " પૃ. ૫૬
46 " " " પૃ. ૬૦
47 " " " પૃ. ૬૬

૫૩ ૭૩૨

સરસ્વતીવંદના

૩૮ શ્રી સંઘકુશલગણિએ વિ.સં. ૧૬૫૫માં રચેલા 'સમ્યકત્વ [illegible] રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સમરિય સરસતિ સામિણી, સારદ [illegible];
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].'

૪૦ [illegible] શ્રી [illegible] રચેલા 'શત્રુંજય ચૈત્ય પરિપાટી'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible].'

૪૧ [illegible] કવિ [illegible] રચેલા '[illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'[illegible] [illegible], સરસ્વતિ [illegible] [illegible]:
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible].'

૪૨ [illegible] શ્રી [illegible]એ વિ.સં. ૧૫૫૫માં રચેલા 'ગિરનાર ચૈત્ય પરિપાટી'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'સરસતિ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible];
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].'

૪૨ કવિ [illegible] વિ.સં. ૧૫૨૮માં રચેલા 'નેમિનાથ [illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને યાદ કરેલ છે.

'સરસતિ [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible];
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. ૧'

૪૩ કવિ [illegible] વિ.સં. ૧૫૫૨માં રચેલા '[illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] સરસતિ [illegible]!'

૭૩ [illegible] વિ.સં. ૧૫૯૯માં રચેલા '[illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'સરસતિ [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]'

૩૩ શ્રી [illegible]એ વિ.સં. ૧૫૩૭માં રચેલા '[illegible] ચરિત્ર'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમન કરેલ છે.

'[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] સરસતિ [illegible]!'

૬૦ [illegible] શ્રી [illegible]એ વિ.સં. ૧૫૨૪માં રચેલા '[illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'[illegible] [illegible], સરસતિ [illegible] [illegible];
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]! ૧'

---

૫૩ [illegible] પૃ. ૭૩૨
૫૮ " પૃ. ૭૩૮
૫૯ " પૃ. ૭૩૧
૫૯ " પૃ. ૭૩૨
૫૮ " પૃ. ૭૩૫
૭૩ " પૃ. ૭૩૯
૬૦ " પૃ. ૭૩૬

૨૪ સરસ્વતિ વંદના ૮

~~૧૨૫૬~~ વિ. સં. ૧૫૧૮ પહેલાં [illegible]એ રચેલ '[illegible]
૬૧ [illegible]'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીનો પ્રણામ કરેલ છે.

'સરસતિ [illegible], [illegible] નામ!'

૬૨ ~~[illegible]~~ પં. [illegible]એ વિ. સં. ૧૬૧૮માં રચેલો 'સિંહાસન [illegible] ચોપાઈ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સમરિસુ સામિનિ સરસતિ દેવિ, [illegible] કરું સંખેવિ,
[illegible], [illegible] વિસ્તાર! ૧

૬૩ ~~[illegible]~~ [illegible] વિ. સં. ૧૬૨૮માં રચેલ '[illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સરસતિ સામિનિ [illegible] કરું?'

૩૫ ~~[illegible]~~ ([illegible]) [illegible]ના સમયમાં રચેલ '[illegible]'ની શરૂઆતમાં સારદાની સ્તુતિ કરી છે.

'સારદ સામિનિ [illegible], [illegible] માગું'

૩૬ ~~[illegible]~~ [illegible] રચેલ '[illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરેલ છે. 'સરસતિ સામિનિ [illegible], [illegible] માગું'

૩૭ ~~[illegible]~~ [illegible] રચેલ '[illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે. '[illegible], સરસતી સામિનિ દેવિ!'

૩૮ ~~[illegible]~~ [illegible] રચેલ '[illegible]' [illegible] શરૂઆતમાં [illegible]ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને [illegible] કરેલ છે.

'સરસતિ સામિનિ [illegible], [illegible]' ૨
[illegible] સામિનિ [illegible],
[illegible]! ૧

૩૯ ~~[illegible]~~ કવિ [illegible]એ વિ. સં. ૧૬૬૩માં રચેલ '[illegible]'ની શરૂઆતમાં શારદાની સ્તુતિ કરેલ છે.

'સારદા [illegible], [illegible],
[illegible], [illegible] સંખેવિ? ૪

૪૦ ~~[illegible]~~ [illegible] '[illegible]'ની શરૂઆતમાં
[illegible] કરેલું છે.

'સરસતિ [illegible];
[illegible]

---

૬૧ ~~[illegible]~~ ગૌ. ગુ. ક. ભા. ૩. પૃ. ૪૯૩ ૬૮ ગૌ. ગુ. ક. ભા. ૩. પૃ. ૫૨૨
૬૨ ~~[illegible]~~ " પૃ. ૪૯૭ ૬૯ " પૃ. ૫૨૭
૬૩ ~~[illegible]~~ " પૃ. ૪૯૫
~~[illegible]~~ " પૃ. ૪૯૬
~~[illegible]~~ " પૃ. ૫૦૭
~~[illegible]~~ " પૃ. ૫૧૦
~~[illegible]~~-૩૩ " પૃ. ૫૨૦

સરસ્વતી વંદના

વિ.સં. ૧૫૪૩માં રચેલા 'સિદ્ધાંત ચોપઈ'[૬૬]માં લખ્યું છે કે:-
'સો જિન સરસતિ સામિણી, પામિય સુગુરુ પસાય'
વિ.સં. ૧૫૬૨માં 'નેમનાથ હમચડી'[૬૭] એમાં જણાવ્યું છે કે:-
'સરસ વચન દીયો સરસ્વતીરે ગાયસ્યું નેમકુમારો'
વિ.સં. ૧૫૬૮માં રચેલ 'વિમલ પ્રબંધ'[૬૮]માં સ્તુતિ કરી છે કે:-
'પુણ્યવંત સુકૃતસારિ વાગ્વાણિ ગુણ રંગિ ગાઉં' ૧ *
વિ.સં. ૧૫૭૫માં રચેલ 'કરસંવાદ'[૬૯]માં સારદાની સ્તુતિ કરી છે.
'પહિલું પ્રણમિસુ સારદા, જસ કરિ વીણા નાદ' [૭૦]
વિ.સં. ૧૫૯૯(૬)માં રચેલ 'અંતરીક પાર્શ્વ જિન છંદ'માં આરંભમાં મંગલ ગાઈ કરવું છે.
'સરસ વચન દ્યો સરસ્વતી માત, બોલિસ આદિ જસ વિખ્યાત'
વિ.સં. ૧૫૯૯માં રચેલ 'જિનપ્રતિમા-વ્યવહાર-યશોભદ્રાદિ રાસ'[૭૧]માં ભા ની સ્તુતિ કરી છે.
'ભારતિ ભગવતિ મનિ ધરી, ગુરુ પય નમીય પવિત્ર'
'દેવરાજ વચ્છરાજ ચોપઈ'[૭૨]ના અંતમાં લખ્યું છે કે:-
'કામુખ સરસતિ વાસિ વસે એ, ભણઈ લઈ લક્ષ્મીસાગરસૂરિ નામિ'
'સુમતિસાધુ સૂરિ વિવાહલા'[૭૩]ના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.[૭૪]
'સરસતિ સામિણિ હિઉં મતિદાન મઝ મનિ આણિ ઉમાહલઉ એ'
'રંગરત્નાકર નેમિનાથ પ્રબંધ'[૭૫]ના મંગલાચરણમાં કવિશ્રીએ ~~સરસ્વતી~~ સારદાદેવી પાંચ શ્લોકમાં બહુ જ સુંદર સ્તુતિ કરી છે.

'નમુત્વા શારદાં નેમે શ્છંદોભિ વિવિધૈર્વરૈઃ
પ્રબંધં બંધુરં કુર્વે રંગરત્નાકરાભિધં.' ૧
સારદ સાર દયા કરદેવી, તુઝ પયકમલ વિમલ વંદેવિ;
માગું સુમતિ સદા લઈ દેવી, કુમતિ દૂરિ ધિકી નિંદેવિ. ૨
હિવ હું આણું મોહી માયા, તું કવિયણજણ કેરી માયા;
બહુ ગુણમણિ તુઝ અંગિ સમાયા, અવગુણ અવર અનંત ગમાયા
તુઝ તનુ સોહઈ ઉજ્જ્વલ કંતિ, પૂનિમ સસિહર પરિ ઝલકંતી;
પય ઘમઘમ ઘુઘર ઘમકંતી, હંસગામિની ચાલઈ ચમકંતી. ૪
ચાલઈ ચમકંતી, જગિ જયવંતી, વીણા પુસ્તક પવર ધરઈ,
કરિ કમલ કમંડલ કાને કુંડલ રવિમંડલ પરિ કંતી કરઈ;
હિયડઈ હિત આણી સુણિ મઝ વાણી, જઈ હું તુઝ બહુ માન લહું,
તું મન આણંદિઈ, નામિ ચિરંદિઈ, નવનવે છંદિઈ છંદ કહું.
આ મંગલાચરણમાં કવિએ સારદા દેવીના સાર [illegible]

૬૬ ૩૦. જૈ. ગૂ. ક. ભા. ૧લો પૃ. ૬૯
૬૭ ૩૧ " " " " " " ૭૪
૬૮ ૩૨ " " " " " " ૭૬
૬૯ ૩૩ " " " " " " ૭૯
૭૦-૭૧ ~~૩૪~~ ૩૫ " " " " " ૮૦
૭૨ ~~૩૫~~ " " " " " ૮૪
૭૩ ~~૩૭-૩૮~~ " " " " " ૮૯ ~~-૯૦~~

* સરસતિ વરસતિ વાણિ સાર, કરિ કવિયણ મઝ [illegible]
સરસતિ વિણ કે બોલ્યા બોલ, તે પ્રમાણ નાવે સહી

સરસ્વતી વંદના

કમલ અને કમંડલુ હોવાનું વર્ણન કરેલું છે. મને લાગે છે કે કવિવર લાવણ્યસમયે પોતે જે રૂપે સરસ્વતીનાં દર્શન કર્યાં હશે તે જ રૂપનું આ વર્ણન છે.

'દૃઢપ્રહારી સજ્ઝાય'[૭૬] માં કવિવરે સરસ્વતી દેવીનું મંગલાચરણ કર્યું છે.

'પય પ્રણમામ સરસતિ સરસતિ વચનવિલાસ'

૫૦ કવિ નરપતિએ વિ.સં. ૧૫૪૫માં 'નંદબત્રીસી'[૭૮] ના મંગલાચરણમાં ગણપતિ તથા શારદાદેવીની સ્તુતિ કરી છે.

'લંબોદર કવિજન રાય ધરંતિ, હંસવાહન તે મુખિ વસંતિ;
અલિ આવ્યઈ મુરતિ ગંમ, વિઘ્નહરી નર તિહાં કરૂં પ્રણામ. ૧
કવિતા સારદ કેરો પુત્ર, તે મુખિ બોલિ સારંત્ર;
ગજદંતભાલ સહુ જાણે રત્ન, કવિતા મુરતિ પરતખ્ય સારદા. ૨
કવિતા સારદા કરૂં પ્રણામ, નંદબત્રીસી કરૂં વખાણ;
સંવત પનરસિ પંચતાલા, તિથિ સાતમિ નિ મંગળવાર! ૩

૭૯ ~~૫૨~~ ઉપકેશગચ્છીય શ્રી કક્કસૂરિ શિષ્ય કીર્તિહર્ષજીએ વિ.સં. ૧૫૫૨માં 'સનત્કુમાર ચોપાઈ'ના મંગલાચરણમાં કાસમીર વાસી સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'સરસતિ સામિનિ કરૂં પસાઉ, કાસમીર મુખમંડણ માઈ'

'લલિતાંગકુમાર ~~૫૩~~[૮૦] આગમગચ્છીય કલ્યાણરાજ શિષ્ય મુનિ ક્ષમાકલશે વિ.સં.૧૫૫૬માં રચેલા ~~[illegible]~~ રાસ'માં સરસ્વતીનું મંગલાચરણ કર્યું છે.

'પહિલું સરસતિ પય નમી, આરાધી મન શુદ્ધિ'.

૮૧ ~~૫૪~~ તપાગચ્છીય શ્રી હેમવિમલસૂરિના શિષ્ય શ્રી હંસધીરે વિ.સં. ૧૫૫૫માં 'શ્રી હેમવિમલસૂરિ-ફાગ'ની રચના કરેલી છે. તેના મંગલાચરણમાં સરસ્વતી પાસે અવિરલ વાણી માંગે છે.

'આણી મન ધરી સરસ તે સરસતી, ભરસતી, અવિરલ વયણ' ૮૨

~~૫૫~~ ખરતરગચ્છીય શ્રી જિનરત્ન નામના સાધુએ વિ.સં.૧૫૫૬માં 'વિક્રમચરિત્ર'ની રચના કરી છે. તેમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કર્યો છે.

'હંસાસણિ સરસતી નમી, પામી વચન પસાય;
સુગુરુ મુખિ હું સાંભળી, ગાયસું વિક્રમરાય!' ૫ ૮૩

૫૭ ~~૩૩~~ કવિ જ્ઞાનચંદ્રે વિ.સં. ૧૫૫૬માં રચેલ 'ગજસિંહરાય ચરિત્ર રાસ'માં કાસમીર મુખમંડણી સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'કાસમીર મુખમંડણી, સમરી સરસતિ માય',

૮૪, ૫૮ તપાગચ્છીય શ્રી કુલચરણ શિષ્ય શ્રી હર્ષકુલજીએ વિ.સં.૧૫૫૭માં રચેલ '[illegible] ચોપાઈ'માં પણ કાસમીર મુખમંડણી સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'કાસમીર મુખમંડણી, મન સમરૂં અહનિશિ;
કવિયણ લોહિત પ્રણમી, હિવ વાણી સરસતિ. ૨

---

૭૬ ~~૭૭~~. જૈ.ગૂ.ક.ભા.૨જો. પૃ.૮૬
૭૮ ~~૭૯~~ " " " ૮૮-૮૯
૭૯ ~~૮૦~~ " " " ૯૦
૮૦ ~~૮૧~~ " " " ૯૩
૮૧ ~~૮૨~~ " " " ૯૮
૮૨ ~~૮૩~~ " " " ૯૯
૮૩ ~~૮૪~~ " " " ૧૦૦
૮૪ ~~૮૫~~ " " " ૧૦૨

સરસ્વતી વંદના

૫૪ [illegible] સોમસુંદરે વિ.સં. ૧૪૫૦ આસપાસ રચેલા 'કુમારવિહાર રાસ'ના શરૂઆતમાં શ્રુતદેવીને યાદ કરેલ છે.

'કર કમલિ કમલ વેણા પુસ્તક ધરણ્ય;
કવિજન [illegible] શ્રુતદેવી! ૨

૫૫ ~~૩૪~~ તેમણે જ રચેલા 'સુદર્શન રાસ'ના શરૂઆતમાં શારદાનું સ્મરણ કરવું છે.

'[illegible] શારદા [illegible] સંભારું;
આગઈ [illegible] કવિત્વ [illegible] ૧

૫૬ ~~૩૫~~ શ્રી શાંતિસૂરિ કૃત 'શત્રુંજય તીર્થ'નો શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'કર કવિ [illegible], [illegible] સરસ્વતિ [illegible]
[illegible], [illegible] સેત્રુંજ સેત્રુંજ [illegible] ૨

~~[illegible]~~

૫૭ ~~૩૬~~ [illegible] શ્રી [illegible] સૂરિજીએ વિ.સં. ૧૫૫૨માં રચેલા 'મૃગાપુત્ર ચોપાઈ'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'[illegible] પય, [illegible]
પર સરસ્વતિ [illegible] મૃગાપુત્ર રચઉં [illegible]! ૧

૫૮ ~~૩૭~~ કવિવર લાવણ્યસમયે વિ.સં. ૧૫૭૬માં રચેલા 'ગર્ભવેલિ'ના શરૂઆતમાં બ્રહ્માણીની સ્તુતિ કરી છે.

'બ્રહ્માણી વર આપતિ મુજ તું, કવિતા વિનવાય
મુજ [illegible] ગાઈસિઉ, ગર્ભવેલિ વિખ્યાત.' ૧

૫૯ ~~૩૮~~ તેમણે જ વિ.સં. ૧૫૮૭માં રચેલા 'આદિનાથ [illegible]'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'સરસતિ સરસતિ દેવિ [illegible]
ગાઈસિ [illegible] સેત્રુંજ [illegible].'

૬૦ ~~૩૯~~ [illegible] શ્રી [illegible] રચેલા '[illegible]'ના શરૂઆતમાં શારદાને નમસ્કાર કરેલ છે.

'[illegible] શારદ [illegible];
[illegible]'

૬૧ ~~૪૦~~ [illegible] શ્રી શાંતિસૂરિએ રચેલા '[illegible] રાસ'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

---

૮૫ ~~૩૪~~ જૈ.ગૂ.ક. ભા. ૩. પૃ. ૨૮૫
૮૬ ~~૩૫~~ " પૃ. ૨૮૭
૮૭ ~~૩૬~~ " પૃ. ૨૮૭
૧૬-૧૭ " પૃ. ૫૨૩
૮૮ ~~૩૭~~ " પૃ. ૫૦૩
૮૯ ~~૩૮~~ " પૃ. ૫૨૭
૯૦ ~~૩૯~~ " પૃ. ૫૨૮

૧૨ ફેબ્રુઆરી

સરસ્વતી વંદના

~~૩૭/૧~~ ~~સાં~~ 'વિમલકુર-કમલ-પરિમલ મિલંત રોલંબ મંગલારવ: /
અભિનવ કમંડલુ પાણિં પણમામિ સરસ્સઈં દેવિં?' ૧

૬૨ ~~૩૭/૨~~ [illegible] જિનપદ્મસૂરિએ વિ.સં. ૧૩૯૦ આસપાસ રચેલા 'સિરિ થૂલિભદ્દ [illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'આસિ હુંત નિવાસિણી, સરસઈ નિઅરં કૂરં મહાગાસે;
સંજુકા જિનરાગસૂરિ ગુરુણો પાયા સહીઆરો સુઈં' ૧
નાગમણિ સેવક સંભારત્તીય, મનવંછિત દેઈ ભારત્તીય;
કર જોડી માગું ભારત્તીય, સા મઝ વયણિ વસુ ભારત્તીય?' ૨
તું મનવંછિત ફલિત કરઈ, તું પણ કવિયણ નામદેવઈ;
મોહિક વિલાસ હરતિ ભરઈ, જુ સારદ સુમસ્તકા વર્દઈ.' ૩

૬૩ ~~૩૭/૩~~ ઉદયવંતસૂરિ શિષ્યે રચેલા 'કુલધ્વજકુમાર રાસ'ની શરૂઆતમાં વાગેશ્વરીને સાદ કરી છે.

'ભતિ સમરૂં વાગેશ્વરી, સેવકજન સાધાર;
સાંભળિ ગુરુ સાધવા, ભાંડું ગુરુ આધાર!' ૨

૬૪ ~~૩૭/૪~~ કવિ શ્રી વાચકલાભે વિ.સં. ૧૫૫૩માં રચેલા 'મલયસુંદરી રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'દેવ આરિહંત દેવ આરિહંત સિદ્ધ પ્રણમેવિ,
આચાર્ય ઉવઝાય સાધુ, નમું સાધુ સરસતિ સામિણિ,
કુંવરપણા જેણા મુખકંઠ, દીઓ બુદ્ધિ વર હંસગામિણિ?'

૬૫ ~~૩૭/૫~~ કવિ શ્રી સિંહકુલે વિ.સં. ૧૫૫૦માં રચેલા '[illegible] ચોપાઈ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'પહિલું માત નમી કરી, ગુરુ મન ગરૂડ સાર;
સરસતિ માત પસાઉલિ, બોલિસું સુધન વિચાર?' ૩

૬૬ ~~૩૭/૬~~ કવિ ક્ષેમવર્ધને વિ.સં. ૧૫૬૬માં રચેલી 'સંગ્રહણી ચોપાઈ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'સરસતિ સમરૂં સામિણી, અરિહંત પય પ્રણમેસુ'

~~૩૭/૭~~ લાવણ્યસમયે રચેલી 'રત્નચૂડ ચોપાઈ'માં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સરસતિ સમરૂં સામિણી, માગું પસાય વિશેષ;
સરસતિ તુઝ પસાઉલઈ, કવિત રસાલ?' ૬

૬૭ ~~૩૭/૮~~ આણંદસાગરસૂરિએ વિ.સં. ૧૫૬૨માં રચેલી 'સિદ્ધચક્ર ચોપાઈ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરેલ છે.

'સરસ્વતિ સરસતિ પ્રણમુ રસ, આપઉ આમિય સમાણ;
સિદ્ધિચક્ર બલ પામીઈ, મનોરથ માણિક નિધાન!' ૩

---

૬૨ જૈ. ગૂ. ક. ભા. ૩ પૃ. ૫૨૦
૬૩ " ૫૨૧
૬૪ " ૫૨૩
૬૫ " ૫૨૮
૬૬ " ૫૩૦
૬૭ " ૫૩૨
૬૮ " ૫૩૩

સરસ્વતી વંદના

૯૮ વડગચ્છીય શ્રી ધનરત્નમુનિના શિષ્ય શ્રી સિંહકુશલે વિ.સં.૧૫૬૦માં રચેલ 'નંદબત્રીશી ચોપઈ'માં સરસ્વતીને તથા જિનવર દેવ શંકરને મંગલાચરણમાં વંદન કર્યું છે.

'પહિલું પ્રણમું સરસ્વતી, ભગવતી ભાવ વિલાસ;
શ્રી જિનવર શંકર નમું, માગું બુદ્ધિ પ્રકાશ. ૧

૯૯ પૌર્ણિમિક પક્ષીય શ્રી સૌભાગ્યરત્ન સૂરિ શિષ્ય શ્રી ધર્મદેવ મુનિએ વિ.સં.૧૫૬૨માં રચેલ 'અજાપુત્ર રાસ'ના મંગલાચરણમાં સારદ માતાની સ્તુતિ કરી છે.

'ગોયમ ગણહર પય નમી, સમરી સારદ માય.'

૧૦૦ કવિ કુકુઆએ વિ.સં.૧૫૬૨માં 'લીલાવતી રાસ'ની રચના કરી છે. તેમાં સારદાની સ્તુતિ કરી છે.

'બોલું તે સમરૂં સારદા, જે છિ બાલકુંઆર;
બ્રહ્મા કેરી અવતરી, ચ્યાર વેદ મુખમાંહિ. ૩

૧૦૧ આગમગચ્છીય શ્રી મુનિસુંદરસૂરિના શિષ્ય શ્રી પદ્મસાગરસૂરિએ વિ.સં.૧૫૬૩માં રચેલ 'કયવન્ના ચોપઈ'માં સરસ્વતી દેવીની સ્તુતિ કરી છે.

'સરસ વચન આપે સદા, સરસતિ કવિયણ માય;
કયવન્ના કેવલના સરી, પભણિસુ સુગુરુ પસાય. ૩

૧૦૨ પૌર્ણિમા પક્ષક શ્રી વિનયતિલકસૂરિના શિષ્ય શ્રી ઉદયભાનુએ વિ.સં.૧૫૬૫માં 'વિક્રમસેન રાસ'ના શરૂઆતમાં દેવી સરસ્વતીનું સ્મરણ કર્યું છે.

'દેવી સરસતિ દેવી સરસતિ પાય પ્રણમેવિ;

૧૦૩ ઉપકેશગચ્છીય ઉપાધ્યાય શ્રી રત્નસમુદ્રના શિષ્ય શ્રી સહજસુંદરે વિ.સં.૧૫૭૦માં રચેલ 'ગુણરત્નાકર છંદ'માં દેવી સરસ્વતીની બહુ જ અલંકારિક ભાષામાં સુંદર સ્તુતિ કરી છે.

'શશિકર નિકર સમુજ્જવલ, મરાલ મારૂઢ સરસ્વતી દેવી;
વિચરતિ કવિજન હૃદયે, સંસાર ભયહરણી. ૧
કરસ્ય કમંડલ પુસ્તક વીણા, સુહ ઝાણ નાણ ગુણ લીણા;
આપઈ ભાવ વિલાસં સા, દેવી સરસઈ જયઉ. ૨
કુંદેન્દુ ધવલ વરણં દધાતિ દેવ દાનવ કૃતનમસ્કરણં;
સકલ સમીહિત કરણં, દેવી સરણં ભવજલધિતારણં. ૩
બ્રહ્માણી બ્રહ્મસુતા, તું જગદંબા ત્રિલોચના;
ત્રિપુરા આદિ ભવાની માતા, તું માતા તારણ તરણી. ૪

* * * * *

પય પણમું સરસ્વતી, માતા સુણિ વાત એક વિનતી;
મગાઉ અવિરલ વાણી, દેયો વરદાન ગુણ ખાણી! ૧૧

આ કવિ 'ગુણરત્નાકર છંદ'ના ત્રીજા અધિકારની શરૂઆતમાં પોતાને સ્વપ્નમાં દેવીએ આપેલાં દર્શનની આ પ્રમાણે નોંધ કરે છે.[૧૦૪]

'સાંભલિવા હરખિઉ સહુ, આવ્યઉ ત્રીજો અધિકાર;
ગુણ મન તે રંગિ જ થયઉ, તિરૂઉ સરસ અપાર. ૧
ચિત્ત ચોપઈ રચતિ સમઈ, હિયઈ ધરિઉં બહુધ્યાન;
સુપનાંતરિ આવી કહી, તે સરસતિ પરધાન. ૨

---

૯૮ જૈ.ગૂ.ક.ભા.૧.પૃ.૧૦૩
૯૯ " " પૃ.૧૦૮
૧૦૧ " " પૃ.૧૧૦
૧૦૨ " " પૃ.૧૧૧
૧૦૩ " " પૃ.૧૧૪
૧૦૪ " " પૃ.૧૨૧-૨
૧૦૪-૫ " પૃ.

૧૦૮ ૧૦૯

સરસ્વતી વંદના

૧૪ સોરઠગચ્છના જ્ઞાનચંદ્રસૂરિએ વિ.સં. ૧૨૯૪માં રચેલા 'વંકચૂલરાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સુંદર સ્તુતિ કરેલી છે.

'કવિત કરેવા કવિ તણો, ઉલટ અંગિ ન માઇ;
પ્રભુ પંડિત પરિ કરી, કિરાં છે સારદ માઇ. ૨
એક ભણે અમરપુરે, એક ભણે મહીમાંહિ;
એક ભણે ભારતિ-ભવણે, એક વદે પાતાલ માંહિ. ૩
જલ મુખે વાણી જુજૂઈ, સુણિજો સરસતિ ઠામ;
બ્રહ્માણી કિમ વર્ણવું, બહુ રૂપે બહુ નામ. ૪
કઈ આકાર ઓંકારનો, કઈ તું અકલ અરૂપ;
નાદ બિંદુ ઓંકારિનું, શક્તિ સકલ સરૂપ. ૫
બ્રહ્મસુતા સુરગો ભણી, ધ્યાન ધરત સુરિ કંતિ;
હૃદય કમલે નિતિ નાચતી, મહિરિ કિમ આસણ માંહિ.' ૧૦૯

૧૫ જ્ઞાનચંદ્રસૂરિએ જ વિ.સં. ૧૨૫૯-૩માં રચેલા 'વેતાલ પચીસી'ની શરૂઆતમાં સારદાને નમસ્કાર કરેલો છે.

'ઉદધિ સુતા સુત સ્વામિ રિપુ, પિતા ભ્રાતિ ઉતપન;
તાસ સુતા હું પય નમો, આપિસ વિમલ વચન. ૧
વિમલઇ સારિંગ સિધિ વદઈ, સારિંગવાહિનિ ભાસ;
પાઉ પાણિ કરિ તરિ કહઈ, હું પય પ્રણમિસુ તાસ.' ૨ ૧૧૦

૩ તેજપાલે જ વિ.સં. ૧૫૯૮માં રચેલા 'સિંહાસન બત્રીસી'ની શરૂઆતમાં બ્રહ્મસુતાની સ્તુતિ કરી છે. મંગલાચરણ [illegible]

વપુ ધન સારદ વાણી જે ચલ્લહંસ વાહની રમાઈ,
ધવલ વસ્ત્ર જે પંગરણિ, ધવલ હાર ગુણ કંઠિ છજાઈ;
ધવલ સિંહાસન આસણી, ધવલઇ પુસ્તક પાણિ,
ધ્યાન કઈ [illegible], [illegible] વખાણિ. ૧

૧૬ [illegible] વિ.સં. ૧૬૦૩માં રચેલા '[illegible]'ની શરૂઆતમાં સારદાને નમસ્કાર કરેલો છે.

'[illegible], [illegible];
સા સારદ સંપુણવિ કરી, [illegible] ૨ ૧૧૧

૩ તેજપાલે જ વિ.સં. ૧૬૦૩માં રચેલા 'પ્રત્યેકબુદ્ધ ચોપાઈ'ની શરૂઆતમાં સારદાને નમસ્કાર કરેલો છે.

[illegible], પંચ તીરથ સુરસાલે;
[illegible], પર કે સારદ માત. ૨
[illegible] સારદ [illegible] સારદ [illegible].
[illegible], [illegible];
[illegible], [illegible];
[illegible];
[illegible]. ૨

---

૧૦૮ પ્રા. ગુ. સા. પૃ. ૬૩૪
૧૦૯ " પૃ. ૬૩૫
૧૧૦ " પૃ. ૬૩૬
૧૧૧ " પૃ. ૬૪૮
૧૧૨ " પૃ. ૬૪૮

સરસ્વતી વંદના ૧૧૩ [illegible] ૧૪ [illegible]

૯૧ નયસુંદર રચિત '[illegible] રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે. 'સરસ્વતિ સ્વામિણી [illegible] મતિ [illegible] અતિ ભલી એ. [illegible] ૧
૧૧૪ [illegible]

૯૨ [illegible] વિ.સં. [illegible]માં રચેલ '[illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરેલી છે.
'શ્રી સરસ્વતિ [illegible],
[illegible]! ૧
૧૦૬ [illegible]

૯૩ [illegible] વિ.સં. ૧૬૭૨માં રચેલ '[illegible] રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલા છે.
'[illegible] સરસ્વતિ [illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૨
[illegible]
[illegible]!
૧૦૭ [illegible]

૯૪ નયસુંદર વિ.સં. ૧૬૬૨માં રચેલ '[illegible] રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.
'સિદ્ધિ સરસ્વતિ [illegible],
[illegible]! ૨
૧૧૪ [illegible]

૯૭ [illegible] વિ.સં. ૧૬૯૪માં રચેલ '[illegible] રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીના [illegible] સ્તુતિ કરેલ છે.
'[illegible];
[illegible]. ૪
[illegible];
[illegible]. ૫
[illegible];
[illegible]. ૬
શ્રી સરસ્વતિ [illegible];
[illegible]!
૧૧૬ [illegible]

૯૮ [illegible] વિ.સં. ૧૬૭૧માં રચેલ '[illegible] રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.
'[illegible],
[illegible]! ૨

---

૧૧૩ [illegible]
૧૧૪ [illegible] " પૃ. [illegible]
૧૦૬ [illegible] " પૃ. [illegible]
૧૦૭ [illegible] " પૃ. ૫૬૦
૧૧૪ [illegible] " પૃ. [illegible]
૧૧૬ [illegible] " પૃ. [illegible]

સરસ્વતી વંદના

૧૧૭ ૧૬ ૬૪૮

૭૯ ૩૭૪૨ અસાઈત કવિએ રચેલા 'નલદવદંતી રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે. 'સરસતિ સામિણિ સુગુરુ પાય, પ્રણમી ...'

૮૦ ૩૯૭૩ કવિ ધર્મશ્રીએ રચેલ 'ચારુદત્ત ચરિત્ર'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે. ૧૧૮

'દેવિ સરસતિ દેવિ સરસતિ આપે વાણી.
આપુ મતિ આણંદ કરિ ... ભાવ ... સિદ્ધિ,
પય-પંકજ પ્રણમું સદા, ... ભવિયાં;
ચારુદત્ત કુમાર ... , ... ,
... ભાવિકિ સાંભલુ, ...' ૧

૬૬ ૩૯૪૮ પૌ૦ ઘનદેવે વિ.સં.૧૫૫૫માં રચેલા 'હરિશ્ચંદ્ર રાસ'ની શરૂઆતમાં શારદાને નમસ્કાર કરેલ છે. ૧૦૦

'શશીવદન-... શારદા ... સાનિધ્ય ... ' ૧૧૯

૮૧ ૩૯૫૫ ... રાજશીલે વિ.સં.૧૫૬૩માં રચેલી 'વિક્રમખાપરાચરિત ચોપાઈ'ની શરૂઆતમાં શારદાને પ્રણામ કરેલ છે.

'કાશ્મીર ... , ... ,
સામી શારદ પ્રણમું નિજ ભાવિ, ... '

૧૨૧

૮૨ ૩૯૮૨ કવિ ગુણવંતહંસે રચેલા 'શત્રુંજય ચૈત્ય પરિપાટી'ની શરૂઆતમાં શારદાને વંદન કરી છે.

'શારદ સાર દયા કરી ... ,
... .' ૧૨૨

૮૩ ૩૯૭૩ મુનિ ... રચેલા 'મહાબલ મલયસુંદરી રાસ'ની શરૂઆતમાં શારદાની સ્તુતિ કરેલ છે.

'સરસ વચન ... સારદા, ... ,
... , ... ' ૧૨૩

૮૪ ... મતિશ્રી ... વિ.સં.૧૫૮૧માં રચેલા 'ઉત્તમ ચરિત્ર ચોપાઈ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરેલ છે.

'ગોયમ ગણહર ... , સરસતિ ... ,
... હંસાસણિ ... .' ૧૨૪

૮૫ ... મુનિ ... રચેલા 'કૃતકર્મ ચરિત્ર રાસ'માં બ્રહ્માણીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'સિદ્ધિબુદ્ધિ ... ,
બ્રહ્માણી ... ;
... કાશ્મીરના ... ,
... .' ૨

૧૧૭ સ-ગૂ-૨-ક-ભા-૩ પૃ. ૫૩૪
૧૧૮ " પૃ. ૫૩૫
૧૦૦ " પૃ. ૫૩૬
૧૧૯ " પૃ. ૫૩૯
૧૨૧ " પૃ. ૫૫૨
૧૨૨ " પૃ. ૧૫૬
૧૨૩ " પૃ. ૧૫૭
૧૨૪ " પૃ. ૨૫૦૧

૧૨૦. ૩૯૭૬ મુનિ આનંદપ્રમોદે જ રચેલા 'ઉત્તમચરિત'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.
'સરસતિ માત મતિ નિરમલ, ... ,

૧ સરસ્વતી વંદના

ઉજ્જવલ ભાગુ મતિ દીઓ, કુમતિ તે અપઅપહાર;
વરદાની માગઉં સદા, તે કરજો ઉપગાર. ૩
સારદ સાર દયા કરી, દિઈ મુજ અવિરલ વાણિ;
જિન બનમાલી કુલની, મનો રચઈ વિનાણિ. ૪
કુરિ ગઈ ભાવક સવે, ભાઉકિ અભિય વિધાન;
વાણી રસ દિલ કેલવું, સુણજ્યો સહુ સજ્જન? ૫

સોમા અધિકારની શરૂઆતમાં કવિ આ પ્રમાણે દેવીની સ્તુતિ કરે છે.

'જગદંબા જગમાહિ પ્રસિદ્ધ, વાણી સરસ વલી મુજ દીધ;
કેલવસઉં મહિમહિ અધિકારહ, સુણજ્યો નર કરજો જયકાર.' ૧ [૧૨૪]

૧૩ કવિ સહજસુંદરે જ વિ.સં. ૧૫૮૨માં રચેલી 'રત્નસાર કુમાર ચોપાઈ'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ આ પ્રમાણે કરેલ છે.

'સરસતિ હંસગામિનિ પય પ્રણમી, અવિરલ વાણી પ્રકાસ રે'

વળી 'પરદેશી રાજાના રાસ'માં [૧૨૬] સરસ્વતીએ પોતાને વરદાન આપ્યાનો કવિ ઉલ્લેખ કરે છે.

'અવિરલ વાણી કેલવણ અને વલી શુભ દયાળ;
સકલ સભારંજણ કલા દિઉ સરસતિ વરદાન. ૩

'શુકરાજ સાહેલી'માં [૧૨૭] પણ સરસ્વતીનું મંગલાચરણ કરેલું છે.

'સરસતી હંસગામની સદા, માગું વચન વિલાસ'

'જંબુ અંતરંગ રાસ'ના [૧૨૮] શરૂઆતમાં પણ સરસ્વતીના પદકમલને નમસ્કાર કરે છે.

'સરસતિ સામિણિ પય નમી, હરતિ સુ ભવ દુઃખ દાહ'

'યૌવનરાજ સંવાદ'માં [૧૨૯] આ પ્રમાણે મંગલાચરણ કરે છે.

'શ્રી સારદ મુખકમલિ રમતિ નિજ કરઈ સુહંસા'

૧૩૦ [૧૩૦] કવિ આંચલગચ્છના શ્રી ભાવસાગરસૂરિના શિષ્ય શ્રી લાભમંડને વિ.સં.૧૫૮૩માં 'ધનસાર પંચશાલિરાસ'ની રચના કરી છે. તેના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીદેવીનું સ્મરણ કર્યું છે.

'ભાવિ કમલ જસ વાસં, સમરૂં સરસતિ મનિ ઉલ્લાસં'

૧૩૧ [૧૩૧] કવિ ખરતરગચ્છના શ્રી રાજચંદ્રગણિના શિષ્ય શ્રી જયનિધાને વિ.સં.૧૬૪૩માં રચેલા 'સુરપ્રિય ચરિત રાસ'માં આ પ્રમાણે જિનવાણીની સ્તુતિ કરી છે.

'સરસ મધુર અમૃત જિસી, શ્રી જિનવરની વાણિ;
હૃદયકમલિ સમરી કરી, કહિસું કથા ગુણખાણિ.' -૧

[૧૩૨] ૮૮ કવિ શ્રી સાધુરત્નસૂરિએ રચેલા 'કયવન્નારાસ'ના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીની આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરેલી છે.

'પણમીય વીર જિનેસર દેવ, સરસતિ સામિણિ સમરી હેવ;
કરજોડિનઈ કહું વિચાર, કયવન્નાઉ રાસ રસાલ. -૧

---

૧૨૪ જૈ. ગૂ. ક. ભા. ૧. પૃ. ૧૨૪
૧૨૬ ,, ,, પૃ. ૧૨૬
૧૨૭ ,, ,, પૃ. ૧૨૭
૧૨૮ ,, ,, પૃ. ૧૨૮
૧૨૯ ,, ,, પૃ. ૧૨૮-૯
૧૩૦ ,, ,, પૃ. ૧૩૫
૧૩૧ ,, ,, પૃ. ૧૩૭
૧૩૨ ,, ,, પૃ. ૧૩૮

સરસ્વતીની વંદના

૧૩૩ ૯૯ કવિ લાભકુશલે વિ.સં. ૧૭૩૫ માં રચેલા 'અગડદત્ત રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરેલ છે.

'પ્રણમું પ્રણમું સારદા, કવિજનના કરે સાર,
અવિરલ પદ આપજો સદા, જેહથી કરીએ વિસ્તાર? ૨

૧૩૪ ૯૦ સં૦ કવિ સમયધ્વજે વિ.સં. ૧૪૯૭ માં રચેલા 'આરામનંદન ચોપાઈ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સરસતિ સામિણિ પય નમી, આરાધિસ ઈક ચિત્ત;
સા તૂઠી દેજ્યો સદા, સુબુદ્ધિ સુમતિ શુભ ચિત્ત? ૧

૧૩૫ ૯૧ સં૦ કવિ સમયે વિ.સં. ૧૪૯૦ માં રચેલા 'ભાગ્યરત્નદેવ વિચાર-પુ ધવલ ચરિત'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલા છે.

'શારદદેવિ પાય પ્રણમેવાય, મઝ મતિ આપ ઉમાહડુ એ;
મત સરસતિ આપઈ સુપસાઉલી, ગાઈસ્યૂં શિવરમણિવિવાહલુ એ!

૧૩૬ ૧૪૦ આણંદપ્રમોદ એ વિ.સં. ૧૫૯૧ માં રચેલા 'શાંતિ જિન વિવાહ પ્રબંધ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સરસતિ સામિણિ હંસલા ગામિણી, મઝ મતિ આપ ઉમાહડુ એ;
ધવલપ્રબંધિહિં નવ નવાંતર, સુંદર શાંતિ વિવાહલુ એ? ૧

૧૩૭ ૯૨ સં૦ નરપતિએ જ વિ.સં. ૧૫૪૫ પહેલાં રચેલા 'નિંદબત્રીસી ન રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સરસતિ મઝ મતિ દેજે દાન એ, ગુણ ગાઉં તે સ્વામિ ગોયમ સ્વામિ!

૧૩૮ ૯૨ સં૦ આગમ મતિસાગરજીએ વિ.સં. ૧૬૭૫ માં રચેલા 'લઘુ ક્ષેત્રસમાસ ચોપાઈ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'સરસતિ સામિણિ કરું જુહાર, જેહના ગુણ અપરંપાર;
તે સરસતિનું ધ્યાન જ ધરી, રચિસ્યૂં ચુપૈ હરખિઇ કરી? ૨

૧૩૯ ૯૩ સં૦ સાધના સાધુની પદમાવત કવિ લાવણ્ય એ રચેલા 'વીસ વિહરમાન જિનગીત'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરેલ છે.

'સરસતિ સામિણિ કરઉ પસાઉ, વીસ વિહરમાન ગુણ ગાઉં એ'

૧૪૦ ૯૮ સં૦ કીરંગ ગચ્છનાયક કનકસૂરિ શિષ્યે વિ.સં. ૧૬૫૬ માં રચેલી 'નવવાડ ચોપાઈ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સરસતિ સામિણિ સમરૂં પાય, હું છઉં કવિજન કેરી માય;
તેહની પ્રસાદે હુઈ નવનિધિ, સઘલ પામઈ સઘલા સિદ્ધિ? ૧

---

૧૩૩ ૭૨ જૈ. ગૂર્જર. ભા. ૩. પૃ. ૪૭૫
૧૩૪ ૭૨ " પૃ. ૪૭૮
૧૩૫ ૭૩ " પૃ. ૪૮૨
૧૩૬ ૭૪ " પૃ. ૫૦૨
૧૩૭ ૭૫ " પૃ. ૫૦૪
૧૩૮ ૭૬ " પૃ. ૫૧૫
૧૩૯ ૭૭ " પૃ. ૫૨૦
૧૪૦ ૭૮ " પૃ. ૫૨૩

સરસ્વતી વંદના

[૧૨૧] સોળમા સદીમાં થયેલા શ્રી પાર્શ્વચંદ્રીય ગચ્છની સ્થાપના કરનાર આચાર્યશ્રી સૂરિએ રચેલ 'વિધિ વિચાર' નામની કૃતિમાં ~~સરસ્વતી~~ કુલદેવીને આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરી છે.

'વાર વિશેષર પય પ્રણમેવિ, સમરવિ કવિજનની સુયદેવિ'

[૧૨૨] આચાર્ય અંચલગચ્છીય શ્રી વિનયદેવસૂરિએ સોળમા સદીમાં રચેલ 'જિન નેમિનાથ વિવાહલું' માં આ પ્રમાણે શારદાની સ્તુતિ કરી છે.

'સારદ સાર દયા કરિ દેવિ, દીયઉ વાણિ અમૃત ;
નેમિનાથનું ધવલ રચિસું સં સરસ સુકોમલ વાણીજ.' ૧

[૧૨૩] સોળમા સદીમાં થયેલા જ્ઞાન કવિએ 'શત્રુંજય ચૈત્ય પ્રવાડી'ના મંગલાચરણમાં આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરી છે.

'આરાહૂં સામિણિ સારદા, જિમ મતિ ઘૂણ દિઈ મતિ સદા
શ્રી સેત્રુંજ તીરથ વંદેવિ, ચૈત્ર પ્રવાડિ રચસિ સંખેવિ.' ૧

[૧૨૪] તપાગચ્છીય શ્રી ઉદયધર્મના શિષ્ય શ્રી ... સોળમા સદીમાં 'કર્મ વિપાકનો રાસ' રચ્યો છે. તેમાં સરસ્વતીને યાદ કરી છે.

'સરસતિ સામિણિ દેવીય મનિય ગોયમ ગણહર સામિય'

[૧૨૫] તપાગચ્છીય શ્રી શાંતિવિજયજીના શિષ્ય શ્રી દાનવિજયજીએ સોળમા સદીમાં 'ઋષભસાગર રાસ'ની રચના કરી છે. આ રાસના મંગલાચરણમાં કવિએ ~~સરસ્વતી~~ શારદાનું બહુ જ સુંદર વર્ણન કર્યું છે.

ગાહા

'ૐ હ્રીં મંત્ર અપારં, સારદ પ્રણમામિ માય સુપ્રસન્નં;
સિદ્ધિ ઋદ્ધિ બુદ્ધિ સિરં પૂરં વરદેવ પઉિપુણ્ણં. ૧
વરદે પુસ્તક હાથા વીણા સુરવધુ કમલ કરવિમલા;
હરણી હંસરૂઢા, વિજ્જા વૈશ્રંતિયા માલા. ૨

દૂહા- કમલવદન કમલાસના, કાજિર મુખડે વાસ;
વસે સદા વાગેશ્વરી, વિદ્યાવિધ કરે વિલાસ. ૩
વિદ્યા બુદ્ધિ વિવેકવર, વાહક ... વિત્ત;
આવી જે આઈ ભુજે, સરણ લગાવે ચિત્ત ૪
સેવક સું સાંનિધ્ય કરો, મહેર કરો મહામાય;
ત્રિપુરા છાંડ નાહરો, સાંનિધ્ય કરો સહાય. ૫
આઈ દ્યો અક્ષર અમલ, અધિકી બુધ ઉક્તિ;
દાનવિજય સું કીજે દયા, સેવક જાણી સકતિ. ૬

કવિત - આવત અંબાવર, જગતિ કીજે ભારતિ;
જગાજગ જગદંબ, સંત સાંનિધ્ય સકતિ.

---

[૧૨૧] ~~ફૂટ~~ જૈ.ગૂ.ક.ભા.૧. પૃ.૧૪૪
[૧૨૨] ~~ફૂટ~~ " " પૃ.૨૪૭
[૧૨૩] ~~ફૂટ~~ " " પૃ.૨૬૧
[૧૨૪] ~~ફૂટ~~ " " પૃ.૨૬૩
[૧૨૫] ~~ફૂટ~~ " " પૃ.૨૬૪-૬

સરસ્વતી વંદના

સુપ્રસન્ન હોય સુરરાય, વચન વાણ્યા વર દીજે,
બાલક બોલે બોલ, મીઠામઠ ચાલતો પરજે.
મહારાજ રાજ રાજેશ્વરી, હંસાસન સું કરજે દયા,
દીન મોજ મહિર માતંગિણી, માય કરો મોસું મયા. ૭ ૧૭૫

૧૦૦ બ્રહ્માણગચ્છીય ગુણમાણિક્ય મુનિના શિષ્યે સોળમા સદીમાં 'હરિશ્ચંદ્ર રાસ' ની જે રચના કરી છે, તેના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીને વિનંતી કરી છે.

'સરસતિ સામણિ વીનવું, ત્રિભુવન જાગતી માત;
રચું ચરિત્ર હરિશ્ચંદ્ર તણું, મુજ પસાય. ૧૭૭ ૨

૧૦૧ જ્ઞાનાચાર્યે સોળમા સદીમાં 'બિલ્હણ પંચાશિકા' ની રચના કરતાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'તાસ તણા પય હું અણસરી, સરસતિ સામિણી હઇડઇ ધરી.'

૧૭૮ ૧૦૨ તપાગચ્છીય હર્ષદત્તના શિષ્ય શ્રીસુમતિ મુનિએ વિ.સં. ૧૬૦૨ માં રચેલા 'અગડદત્ત રાસ' ના શરૂઆતમાં આ પ્રમાણે સરસ્વતીનું વિસ્તૃત વર્ણન આપેલું છે.

'આદિ જિણેસર પ્રણમી પાય, સમરૂં સરસતિ સામિણિ માય;
કરજોડી નઈ માગું માન, સેવકનઈ દે જે વરદાન. ૧
મુઝ નામઈ હુઈ નિરમલ ધ્યાન, મુઝ નામઈ વાધઈ સવિ વાન;
મુઝ મુખ સોહઈ પુનિમ ચંદ, જાણે જાણ અમીનુ કંદ. ૨
મૃગલોચના કીધઈ સવિ શણગાર, અધર રંગ જિસ્યા પરવાલ;
વેણી જાણે જિસ્યઉ ભુયંગ, કઠિન પયોહર અતિહિ ઉત્તંગ. ૩
નાસવટિ ટીલી રયણે જડી, મસ્તકિ મનમોહઈ રાખડી;
કાને કુંડલ કરિ ઝલહલ્યા, હઈઈ હાર સોહઈ નવસરા. ૪
મુઝ બહુ સોહઈ સવિ શણગાર, પાએ ઘૂઘરનઉ ઘમકાર;
હંસગામિનિ ચાલઈ ચમકતી, તું બ્રહ્માણી તું ભારતી. ૫
તુઝ ગુણ કહેતાં ન લહું પાર, સેવકનઈ દે જે આધાર;
સારદ નામિઈ રચઉં પ્રબંધ, સુણિજ્યો અગડદત્ત સંબંધ. ૬

૧૦૩ તપાગચ્છના સૌભાગ્યહર્ષસૂરિના શિષ્ય શ્રીસોમવિમલસૂરિએ વિ.સં. ૧૬૦૩ માં રચેલા 'શ્રેણિક રાસ' ની શરૂઆતમાં સરસ્વતી દેવીને આ પ્રમાણે પ્રણામ કરેલ છે.

'સકલ સિદ્ધિ મંગલકરણ, જિન ચઉવીસ નમેવિ;
બ્રહ્મપુત્રી સરસ્વતી, પાય-પાય પ્રણમેવિ. ૧૮૦

શ્રીસોમવિમલસૂરિએ જ વિ.સં. ૧૬૩૩ માં રચેલા 'કુલધ્વજકુમાર રાસ' માં દેવી સરસ્વતીને યાદ કરી છે. 'ગાઈસુ હું કુલધ્વજકુમાર સેવી સરસતિ દેવિ'

---

૧૭૫ જૈ. ગૂ. ક. ભાગ-૧ પૃ. ૧૭૨
૧૭૭ " " પૃ. ૧૭૩
૧૭૮ " " પૃ. ૨૦૧
૧૭૯ " " પૃ. ૨૦૪
૧૮૦ " " પૃ. ૨૦૫

૧૦૪ સરસ્વતી વંદના ૨૧

૨૪૧ ઉપાધ્યાય શ્રી વિનયવિજયજીએ વિ.સં.૧૭૨૪માં રચેલા 'શ્રીપાળરાજાનો રાસ'ની શરૂઆતમાં શારદાનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સારસતિ દેવતિ શારદા, સુગુરુ ...;
પ્રતિ ... ? ૧

૨૪૨ ૧૦૫ સોળમી સદી પૂર્વાર્ધમાં થયેલા ... શિષ્યે રચેલી ... 'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'શારદ સાર ... ;
સરસતિ સામિણિ ..., ... ૧
હંસવાહન હંસગામિની, ...;
... ? ૨

૧૦૬ કવિ ... સોળમી સદીમાં રચેલા '...'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરેલ છે.

'... સરસતિ ...,
... ;
... ;
... ? ૨

૨૪૪ ૧૦૭ સોળમી સદીમાં પૂર્વાર્ધમાં કવિ ... રચેલા '...'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરેલ છે.

'સરસતિ સામિણિ કરુ પસાઉ, ...'

૧૦૮ સોળમી સદીમાં પૂર્વાર્ધમાં ... કવિએ '...'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'... ,
... સરસતિ સામિણિ,
... હંસગામિણિ;
... ,
... ? ૧

---

૨૪૧ જૈ.ગૂ.ક.ભા.૩.પૃ.૬૨૫
૨૪૨ " પૃ.૬૩૩
૨૪૩ " પૃ.૬૩૮
૨૪૪ " પૃ.૬૪૦
૨૪૫ " પૃ.૬૪૩

સરસ્વતી વંદના

૧૪૬ ૧૦૯ ખરતરગચ્છીય શ્રી પ્રમોદરત્નના શિષ્યે વિ.સં. ૧૬૨૩માં 'શ્રી સીમંધર જિન સ્તોત્ર'ની રચના કરતાં સરસ્વતી દેવીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'સરસતિ સામિણિ બે કર જોડી, ગુણ ગાયસુ આલસ સવિ છોડી.'

પ્રમોદશીલે જ 'વારસેન સઝાય'માં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'સરસતિ સામિણિ પહિલું પ્રણમેવિ, અવિરલ વાણી જેહ નામેં પામીઈ,
પામઉં વાણી જેહ નામિઈં, તેહના પય પ્રણમી કરી.'

તેઓએ જ 'ચંદ્રસૂરિ સઝાય'માં પણ સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'પહિલું પ્રણમું સરસતી સામિણી, ગજગતિ ચાલતી હંસગામિણી,
ગજગતિ ચાલતી હંસગામિણી.
હંસગામિણિ નમી પહિલું ચરણ સદ્‌ગુરુ મનિ ધરું,
તે પ્રભાવિં કુમારસંબંધ શાસ્ત્ર જોઈ હું કરું.' ૧

૧૪૭ ૧૧૦ વડતપાગચ્છીય ઉપાધ્યાય શ્રી વિનયમંડનના શિષ્ય શ્રી જયવંતસૂરિએ 'શૃંગારમંજરી'ની રચના વિ.સં. ૧૬૧૪માં કરી છે. તેમાં શ્રી વિદ્યાને નમસ્કાર કરેલ છે.

'શાસન સાનિધિકર સદા, શ્રી વિદ્યા સુખ દેય;
તે મન સમરી જે લહે, સેવે સુરનર પાય. ૨
નિર્મલ મુજ વાણી એ, તેં દીધ છે સંગ;
વાણ વિશેષે જાણવું, હિયે રસ રંગ અભંગ.' ૩

૧૪૮ શ્રી જયવંતસૂરિએ જ 'નેમ રાજુલ બાર માસ વેલ' નામની કૃતિમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'વિમલ વિહંગમવાહિની, માતા દેઉ વરદાન;
દ્વાદશ માસ સોહામણા, ગાઈં જિન ગુણગાન.' ૧

૧૪૯ ૧૧૧ આંચલગચ્છીય શ્રી ધર્મમૂર્તિસૂરિજીના શિષ્ય કવિ સહજરત્ને વિ.સં. ૧૬૧૫માં 'વિરહરાય [illegible]'ની રચના કરી છે. તેમાં મંગલાચરણમાં સરસ્વતીને નમન કર્યું છે.

૧૧૨ 'સરસતિ દેવ્ય નમાય પાય, હિયડઈ અતિ આણંદ'

૧૫૦ ખરતરગચ્છીય [illegible] શ્રી [illegible]સૂરિના શિષ્યે વિ.સં. [illegible]માં [illegible] 'નિમાચંદ રાસ' નામની એક કૃતિ રચેલ છે. તેમાં ભારતીને પ્રણામ કરેલ છે.

૧૧૩ 'સરસ પંકજ પ્રણમી કરી, ભલે ભાવે ભારતી નમેવાય'

૧૫૧ [illegible]ગચ્છીય શ્રી [illegible]ના શિષ્ય શ્રી સિદ્ધિસૂરિજીએ વિ.સં. [illegible]માં 'સિંહાસન બત્રીસી'ની રચના કરી છે. તેમાં દેવી સરસ્વતીને [illegible] છે.

૧૧૪ 'સરસતિ. સુમતિ દ્યો મુજ સદા, જિમ વિક્રમ ગુણ ગાઉં મુદા.'

૧૫૨ પૌર્ણિમાગચ્છીય રાજરત્નના શિષ્ય શ્રી દેવરત્નસૂરિજીએ વિ.સં. ૧૬[illegible]માં 'ગોરા બાદલ કથા-પદ્મિની ચોપાઈ' નામની એક કૃતિ રચેલ છે. તેમાં સરસ્વતીના [illegible] છે.

'સકલ સુખદાયક સદા, સિદ્ધિ બુદ્ધિ સહિત ગણેશ;
વિઘનવિડારણ વિઘ્નહર, પહિલા તુજ પ્રણમેશ. ૧
ભલિ વિમલ [illegible] મુખે, [illegible];
[illegible] દેવી સરસતિ [illegible], [illegible] પ્રણમ. ૨'

---

૧૪૬ જૈ.ગૂ.ક. ભા.૧ પૃ.૧૮૧
૧૪૭ " પૃ.૧૮૨
૧૪૮ " પૃ.૧૮૩
૧૪૯ " પૃ.૧૮૫-૬
૧૫૦ " પૃ.૧૯૦
૧૫૧ " પૃ.૧૯૮
૧૫૨ " પૃ.૨૦૦
૧૫૩ " પૃ.૨૦૫
૧૫૪ જૈ.ગૂ.ક. ભા.૧ પૃ.૨૦૯

સરસ્વતી વંદના

૧૧૫ ખરતરગચ્છના શ્રી મતિસાગરજીના શિષ્ય ઠાકુરવલ્લભ વાચકે વિ.સં. ૧૬[illegible]માં રચેલી '[illegible]' નામની રચનાના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'દેવિ સરસતિ સરસતિ સુમતિ દાતાર,
કાસમીર મુખમંડણી બ્રહ્મપુત્રી કર વિણા સોહે,
મોહન તરવર મંજરી મુખમયંક ત્રિભોવન મોહે;
પયપંકજ પ્રણમી કરી આણી મન આણંદ,
રસિક રસ રસિકના શૃંગાર રસ પભણીસ પરમાણંદ? ૧૧૬

કુશલલાભે જ વિ.સં. ૧૬૧૭માં રચેલ 'ઢોલામારૂની ચોપાઈ'માં પણ સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે:

'સકલ સુરાસુર સામિની, સુણિ માતા સરસત્તિ;
વિનય કરીને વીનવું, મુઝ દ્યો અવિરલ મત્તિ? ૧

તેઓએ જ રચેલા 'ગોડી પાર્શ્વનાથ સ્તવન'ના[૧૧૭] પ્રારંભમાં પણ સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'સરસતિ સામિણિ આપ સુવાણી, [illegible] વિમલ બ્રહ્માણી;
સકલ લોક સંસાર [illegible], પાય પ્રણમું [illegible] પાણી. ૧

૧૧૮ ખરતરગચ્છના શ્રી [illegible]ના શિષ્ય શ્રી સાધુકીર્તિ મુનિએ વિ.સં. ૧૬[illegible]માં 'સત્તર ભેદી પૂજા'ની રચના કરી છે. તેના પ્રારંભમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'જ્યોતિ સકલ જગિ જાગતી હૈ, સરસતિ સમરસુ ચંદ;
૧૧૭ સત્તર સુવિધિ પૂજા તણી, પભણીસુ પરમાણંદ?

૧૧૯ તપાગચ્છના શ્રી [illegible]ના શિષ્ય [illegible]એ વિ.સં. ૧૬[illegible]માં '[illegible] રાસ'ની રચના કરી છે તેના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીનું સુંદર વર્ણન કર્યું છે.

'સરસતી સામિણિ પાય નમી, માગું [illegible] પસાય;
કાસમીર મુખમંડણી, વાણી દિઉ મુઝ માય. ૧
બ્રહ્મપુત્રી તું, કમલ કમંડલ હાથ;
[illegible] ૨
હંસાસિની [illegible];
[illegible] ૩

૧૨૦ તપાગચ્છના શ્રી [illegible]ના શિષ્ય [illegible]એ વિ.સં. ૧૬[illegible] '[illegible] રાસ'ની રચના કરી છે. તેમાં સરસ્વતી પાસે બુદ્ધિની માગણી કરી છે.

'સરસતિ સામિણી તુઝ નમું, આપું અવિરલ બુદ્ધિ;
૧૨૦ [illegible] ૨ ૧૨૧

[illegible] વિ.સં. ૧૬[illegible]માં '[illegible] રાસ'ની રચનાના પ્રારંભમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'સરસતી [illegible], સુણિ બુદ્ધિ માતા તું માહરું,
દ્યો મુઝને [illegible] મનોરથ પૂરણ અંબે! ૨

૧૨૦ [illegible]

---

૧૧૫. જૈ.ગૂ.ક. ભા.૩ પૃ.૨૨૧
૧૧૬. " પૃ.૨૨૨
૧૧૭. " પૃ.[illegible]
૧૧૮. " પૃ.[illegible]
૧૧૯. " પૃ.૨૨૨
૧૨૦. " પૃ.૨૨૨
૧૨૧. " પૃ.૨૨૩
૧૨૨. " પૃ.૨૨૭

સરસ્વતી વંદના

'ચંદ્રકલા સમ ભાલ, ભારતી ભુવનાધાર તું;
૧૨૧ મૂલસંઘ માહીપતિ મહીત, બલાત્કાર ગણ સાર તું: ૧

૧૭૩ પૌર્ણિમાગચ્છીય શ્રીગુણમેરુસૂરિ શિષ્ય શ્રીરત્નસુંદર મુનિએ વિ.સં.૧૬૩૮માં 'શુક બહોતેરી'ની (કથા) રચનાની શરૂઆતમાં સારદાને નમસ્કાર કર્યો છે.

૧૨૨ 'સારદ ગુરુ પસાઉં કરી, ગુરુ ગચ્છપતિ પાએ અણુસરી'

૧૭૪ આંચલગચ્છીય શ્રીગજસાગરસૂરિના શિષ્ય શ્રીપુણ્યરત્નજીએ વિ.સં.૧૬૩૮ના આસપાસમાં 'નેમિ રાસ'ની રચના કરેલી છે. તેની શરૂઆતમાં સારદાને નમસ્કાર કરેલ છે.

૧૨૩ 'સારદ પાય પ્રણમી કરી, નેમિ તણા ગુણ હીયડે ધરેવિ'

૧૭૫ ખરતરગચ્છીય શ્રીઅમરમાણિક્યના શિષ્ય શ્રીકનકસોમે વિ.સં.૧૬૩૮માં 'આષાઢભૂતિ સજ્ઝાય'ની રચના કરેલી છે. તેની શરૂઆતમાં સારદાની સ્તુતિ કરેલી છે.

૧૨૪ 'શ્રી જિનવદન નિવાસિની, સેવી સારદ માયા રે'

૧૭૬ આગમપક્ષીય વિશાલગચ્છના શ્રીભાનુકીર્તિના શિષ્ય શ્રીમંગલમાણિક્યે (ચરિત્ર) વિ.સં.૧૬૩૯માં 'અંબડ કથાનક ચોપાઈ'ના શરૂઆતમાં સારદાની સ્તુતિ કરેલી છે.

'સદા સંપદ સદા સંપદ રૂપ ઓંકાર,
૧૨૫ પરમેષ્ઠિ પંચહ સહિત, દેવતાણી સારદા સેવિત'

૧૭૭ તપાગચ્છીય શ્રીવિમલકુશલ શિષ્ય શ્રીહીરકુશલે વિ.સં.૧૬૪૦માં રચેલ 'કુમારપાલ રાસ'ની શરૂઆતમાં દેવી સરસ્વતીનું સ્મરણ કર્યું છે.

'ગજગતિ સરસતિ સમરતાં, લહીઈ વચન રસાલ;
૧૨૬ કવિ કોડિ સેવા કરિ, નિર્મલયાન મરાલ. ૨

૧૭૮ વડતપગચ્છીય શ્રીભાનુમેરુગણિના શિષ્ય વાચક નયસુંદરે વિ.સં.૧૬૩૭માં રચેલા 'રૂપચંદ કુંવર રાસ'ની શરૂઆતમાં શારદાને નમસ્કાર કરેલ છે.

'અર્હંત સિદ્ધ ગણિ ઉપાધ્યાય સાધુ શ્રુત શારદાં।
૧૨૭ ગુરૂં પ્રણમ્ય સદ્રૂપચંદ્રરાસં તનોમ્યહં॥ ૧

૧૭૯ તપાગચ્છીય શ્રીહીરવિજયસૂરિજીના શિષ્ય શ્રીસકલચંદ્ર ઉપાધ્યાયે વિ.સં.૧૬૪૦ના આસપાસમાં 'સાધુવંદના'ની રચના કરી છે. તેની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'તું જિનવદન કમલની દેવી, તું સરસતિ સુરનરપતિ સેવી;
તું કવિજન માતા સુખદેવી, દિઉ મુઝ નિર્મલ પ્રતિભા દેવી: ૧

૧૮૦ તેઓશ્રીએ જ રચેલા 'સત્તરભેદી પૂજા'માં ભારતી દેવીની સ્તુતિ કરી છે.

'અરિહંત મુખકજવાસિની, ભગવતી ભારતી દેવી;
૧૨૮ સમરિ પ્રણમિ વિધિ ભણું, તું મુખકજ સેવિ. ૧

૧૮૧ વડતપગચ્છીય શ્રીનયસુંદર વાચકના શિષ્યા સાધ્વી શ્રીહેમશ્રીજીએ વિ.સં.૧૬૪૪માં 'કનકાવતી આખ્યાન'ની રચના કરી છે. તેના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'સરસતિ સરસ સકોમલ વાણી રે, સેવક ઉપરિ બહુ હિત આણી રે;
૧૨૯ શ્રીજિનશાસન સોહ ભાણી રે, સાહિ ગુરુ કેરી સેવા ચાહ રે. ૨

૧૮૨ શ્રીહીરકલશના શિષ્ય શ્રીહેમાણંદે વિ.સં.૧૬૪૬માં 'વેતાલ પચ્ચીસી'ની રચના કરેલી છે. તેની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરેલી છે.

'નત્વા સરસ્વતીં દેવીં શ્વેતાંબરધારિણીં
પદ્માસન વિશાલાક્ષીં નિત્યે પ્રકાશને સ્થિતાં ૨

---

૧૭૩ જૈ.ગૂ.ક.ભા.૧ પૃ.૨૩૩ — ૧૮૧ જૈ.ગૂ.ક.ભા.૧ પૃ.૨૮૭
૧૭૪ " પૃ.૨૩૭ — ૧૮૨ " પૃ.૨૯૯
૧૭૫ " પૃ.૨૪૫
૧૭૬ " પૃ.૨૪૮
૧૭૭ " પૃ.૨૫૩
૧૭૮ " પૃ.૨૫૮
૧૭૯ " પૃ.૨૭૭
૧૮૦ " પૃ.૨૮૦

સરસ્વતી વંદના

૧૩૦ ~~૧૯૪~~ તપગચ્છના આનંદવિમલજીના શિષ્ય કીર્તિવિમલજીએ વિ. સં. ૧૬૯૮માં રચેલા 'દાનશીલતપભાવના રાસ'ના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.[193]

'સરસતિ સ્વામિની સમરતાં, આપઈ સુમતિ નિધાન;
દાનશીલ તપ ભાવના, ભાખું મન આણિ માન.' ૧

કીર્તિવિમલજીએ જ રચેલા 'ગોડી પાર્શ્વ સ્તવન'ની શરૂઆતમાં વાણીની સ્તુતિ કરેલી છે.[194]

'વાણી બ્રહ્મવાદિની, જાગો જગ વિખ્યાત;
પાસ તણા ગુણ ગાવતાં, મુજ મુખ વસજ્યો માત.' - ૧

૧૩૧ ~~૧૯૫~~ તપગચ્છના [illegible]કુશલના શિષ્ય દયાકુશલે વિ. સં. ૧૬૮૫માં 'વિજયસિંહસૂરિ રાસ'ની રચના કરતાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.[195]

'સરસ વચન રસ વરસતી, સરસતિ ભગવતી દેવી;
મુજ પસાઉ કરુ ગુણ ગુરુ, હીયડે હરખ ધરેવી.' ૧

તેઓશ્રીએ જ રચેલા 'લાભપંચમી સ્તવન'માં શારદાની સ્તુતિ કરી છે.[196]

'શારદ માત પસાઉલે, નિજ ગુરુ ચરણ નમેવિ;
પંચમી તપવિધિ હું ભણું, હિયડે હરખ ધરેવિ.' ૧

૧૩૨ ~~૧૯૬~~ તપગચ્છના શ્રી હીરવિજયસૂરિના શિષ્ય શ્રી પદ્મવિજયજીએ વિ. સં. ૧૬૫૨ પહેલાં 'તીર્થમાળા'ની રચના કરેલી છે તેમાં સરસ્વતીનું મંગલાચરણ કરેલું છે.[197]

'સમરસિ સમરતિ સરસતિ, વરસતિ વચન વિલાસ;
તું તૂઠી મુજ આપજે, સાચો વચન વિલાસ.' ૧
વાણી વાણી ઈમ ભણે, તું તૂઠી એકંતિ;
કવિ કેલવાણી કેલવું, કેવલ આણી ખંતિ.' ૨

૧૩૩ ~~૧૯૭~~ તપગચ્છના શ્રી ~~[illegible]~~ …ના શિષ્ય શ્રી પરમાણંદજીએ વિ. સં. ૧૬૫૨માં 'હીરવિજયસૂરિ નિર્વાણ રાસ'ની રચના કરેલી છે. તેના મંગલાચરણમાં દેવી સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.[198]

'સમરી સરસતિ ભગવતિ શુભમતિ, આપે અવિરલ વાણીજી,
હીરવિજયસૂરિ જગગુરુ ગાઉં, પરમાણંદ ભણિ આણીજી.'

૧૩૪ ~~૧૯૮~~ ત. શ્રી ~~…~~ચંદ્રજીના શિષ્ય શ્રી વિવેકહર્ષે વિ. સં. ૧૬૫૨માં 'હીરવિજયસૂરિ'ના રાસની રચના કરેલી છે. તેના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરેલ છે.[199]

'સરસ વચન દે સરસતી, પ્રણમી શ્રી ગુરુ પાય;
ગુણ ગાઉં નિસ્પાસન ધણી, શ્રી હીરવિજયસૂરિ રાય.'

૧૩૫ ~~૧૯૯~~ ત. શ્રી કનકવિજયજીના શિષ્ય શ્રી ગુણવિજયજીએ વિ. સં. ૧૬૫૫ પહેલાં 'શ્રી હીરવિજયસૂરિ સલોકો' રચેલ છે. તેના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીને વંદના કરી છે.[200]

'સરસતી વરસતી વાણી રસાલ, ચરણકમલ નામી નિશદિન;
~~શ્રી ગુરુ પય પંકજ~~ ધરઉ. હીરવિજયસૂરિ ગચ્છપતિ ગાઉં.' ૧

---

૧૯૩ ~~૧૯૯~~ જૈ. ગૂ. ક. ભા. ૧. પૃ. ૨૯૪
૧૯૪ ~~૨૦૦~~ " પૃ. ૨૯૫
૧૯૫ ~~૨૦૧~~ " પૃ. ૨૯૮
૧૯૬ ~~૨૦૨~~ " પૃ. ૨૯૯
૧૯૭ ~~૨૦૩~~ " પૃ. ૩૦૪
૧૯૮ ~~૨૦૪~~ " " ૩૧૦
૧૯૯ ~~૨૦૫~~ " " ૩૧૧
૨૦૦ ~~૨૦૬~~ " " ૩૧૩

સરસ્વતી વંદના

૧૩૬ ૯૦ શ્રી રત્નસાગરજીના શિષ્ય શ્રી દાનસાગરજી ગણિએ વિ.સં.૧૬૫૫માં 'નેમિ રંગરત્નાકર'ની રચના કરી છે. તેના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કર્યું છે.

૧૩૭ 'સરસતિ ભગવતી મન ધરી રે, સમરી શ્રીગુરુપાય'

૯૧ ત. ઉપાધ્યાય શ્રી કલ્યાણવિજયજીના શિષ્ય શ્રી જયવિજયજીએ વિ.સં.૧૬૬૧ માં 'શ્રી સમેતશિખર રાસ'ની રચના કરી છે. તેના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીને વંદના કરી છે.

'સરસતિ સામિણિ વીનવું, દિઉ મુઝ મતિ સાર'

૧૩૮ ૯૨ પૌર્ણમિક પ્રભસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી લલિતપ્રભસૂરિએ વિ.સં.૧૬૫૫માં 'ચંદરાજાનો રાસ' રચ્યો છે. તેના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીનું ધ્યાન ધર્યું છે.

'સરસતિ ભારતિ મુઝ દીયુ, સુંદર વાણિવિલાસ;
મુઝ પય ધ્યાનિ કવિયણ સવે, વિરચય મન ઉલ્લાસિ.' ૨

૧૩૯ ૯૩. ખ૦ શ્રી સકલચંદ્ર ઉપાધ્યાયજીના શિષ્ય શ્રી સમયસુંદર ગણિએ વિ.સં. ૧૬૬૬માં 'સાંબ પ્રદ્યુમ્નકુમાર રાસ'ની રચના કરેલ છે. તેમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કર્યું છે.

'ભણ્યા પુસ્તક શાસ્ત્રની, સમરૂં સરસતિ માય;
મૂરખનો પંડિત કરે, કાલિદાસ કહેવાય. ૩

૧૪૦ ૯૪ ઉપાધ્યાય શ્રી સમયસુંદરે જ વિ.સં.૧૬૬૮માં રચેલી 'મૃગાવતી ચોપાઈ'માં સરસ્વતીદેવીને પ્રણામ કર્યા છે.

'સમરૂં સરસતિ સામિની, પ્રણમું સદ્ગુરુ પાય;
જે કરજોડી વીનવું, માગું એક પસાય. ૧
સરસ વચન દીઉ સરસતિ, સુણતાં અમીય સમાણ;
સદ્ગુરુ પણ સાંનિધિ કરો, નિરમલ દિઉ મુઝ નાણ. ૨

તેઓએ જ વિ.સં.૧૬૭૨માં રચેલા 'પ્રિયમેલક રાસ'માં આ પ્રમાણે સરસ્વતીનું સ્મરણ કર્યું છે.

'પ્રણમું સદ્ગુરુ પાય, સમરૂં સરસતિ સામિણી;
દાન ધરમ દીપાય, કહિસિ કથા કૌતુક ભણી. ૧

તેઓએ જ વિ.સં.૧૬૭૩માં રચેલા 'નલદવદંતી રાસ'માં પણ સરસ્વતીનું સ્મરણ કર્યું છે.

'સમરૂં સરસતિ સામિની પામું જેમ પસાય'

તેઓએ વિ.સં.૧૬૮૨માં રચેલ 'વલ્કલચીરી રાસ'માં પણ સરસ્વતીનું સ્મરણ કર્યું છે.

'સમરૂં માતા સરસતી, સદ્ગુરુ કરઉ સુપસાય'

વિ.સં.૧૬૮૨માં રચેલ 'વસ્તુપાલ તેજપાલના રાસ'માં દેવી સરસ્વતીને પ્રણામ કર્યા છે.

'સરસતિ સામિણિ પય નમી, પ્રણમી સદ્ગુરુ પાય;
વસ્તુપાલ તેજપાલનો, રાસ કહું ચિત્ત લાય. ૧

---

૧૬૧ ૨૦૭ જૈ.ગૂ.ક.ભા.૧. પૃ.૩૧૭
૧૬૨ ૨૦૮ " પૃ.૩૨૦
૧૬૩ ૨૦૯ " પૃ.૩૨૧
૧૬૪ ૨૧૦ " પૃ.૩૩૮
૧૬૫ ૨૧૧ " પૃ.૩૩૩
૧૬૬ ૨૧૨ " પૃ.૩૪૧
૧૬૭ ૨૧૩ " પૃ.૩૪૮
૧૬૮ ૨૧૪ " પૃ.૩૪૩
૧૬૯ ૨૧૫ " પૃ.૩૪૯

સરસ્વતી વંદના

૨૦૦ ~~૨૨૬~~

સમયસુંદરજીએ જ વિ. સં. ૧૬૮૭ માં રચેલા 'સીતારામ પ્રબંધ'માં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સમરૂં સરસતિ સામિણી, એક કરૂં અરદાસ;
માતા દેજે મુજ્જને, કંઈ વચન વિલાસ.'

૨૦૧ તેઓએ જ વિ. સં. ૧૭૦૦માં રચેલા 'દ્રૂપદી સંબંધ'માં શ્રુતદેવીના સાનિધ્યતાની માંગણી કરી છે.

'શ્રુતદેવી સાનિધિ કરી, અલગા રહઉ અંતરાય'

૨૦૨ વા૦ પંન્યાસજી શ્રી કનકવિજયજીના શિષ્ય શ્રી ઉત્તમવિજયજી ગણિએ વિ. સં. ૧૬૬૧માં રચેલા 'કમલવિજય રાસ'માં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'સરસ વચન રસ વરસતી, સરસતિ કવિઅણ માય;
સમરિય નિજગુરૂ ગાયસ્યું, પંડિત પ્રણમિય પાય.' ૧

૨૦૩ વાચક શ્રી ઉદયસાગરજી શિષ્ય શ્રી દામોદર મુનિએ વિ. સં. ૧૬૬૪ માં 'સુરપતિકુમાર ચોપાઈ'ની રચના કરેલી છે. ત્યાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'વિદ્વજ્જન જગદીશ્વરી, સમરૂં માત સરસતિ;
જસુ નામઈ પામઈ વિપુલ, સેવક નિર્મલ મતિ.' ૨

૨૦૪ ઉ૦ શ્રી હર્ષપ્રમોદ વાચકના શિષ્ય શ્રી પુણ્યકીર્તિએ વિ. સં. ૧૬૬૬માં રચેલા 'પુણ્યસાર રાસ'માં આ પ્રમાણે સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સમરી સદ્ગુરૂ સરસતી, બહુ બુદ્ધિ વધારે વાણ...'

૨૦૫ શ્રાવક કવિ ઋષભદાસે વિ. સં. ૧૬૬૬માં 'વ્રતવિચાર રાસ'ની રચના કરી છે. તેની શરૂઆતમાં સરસ્વતીના ગુણાનુવાદ ગાયેલા છે.

'સમરૂં સરસતિ ભગવતી, સમરથ કરજે સાર;
હું મુરખ મતી કેલવું, તે તાહરો આધાર. ૬
પીંગલ ભેદ ન ઓલખું, વિગતિ નહીં વ્યાકર્ણ;
મુરખમંડણ માનવા, હું સેવું તુઝ ચર્ણ. ૭
કાવ્ય છંદ ગુણ ગાતનો, જે જાણ જાણઈ ભેદ;
તું વૂઠી મુખ તેહને, વચન વદઈ તે વેદ. ૮
મુરખ મોટો રાખાલો, કવી કીધો કાલિદાસ;
જ્ઞાન ભાષ્યાના તેહવો, જે મુખ કીધો વાસ. ૯
કીર્ત્તિ કરૂં તુઝ કેટલી, મુઝ મુખ રસના એક;
કોડિ જિહ્વાઈ ગુણ સ્તવું, પાર ન પામું રેખ. ૧૦
તોહઈ તુઝ ગુણ વર્ણવું, મુઝ મતી સાર માંય;
ભખ મુખ વેણ શરદ ભગાઈ, કવી તાહરા ગુણ ગાય.' ૧૧

---

૨૦૦ ~~૨૨૬~~ જૈ. ગુ. ક. ભા. ૧. પૃ. ૩૫૫
૨૦૧ ~~૨૨૭~~ " પૃ. ૩૭૦
૨૦૨ ~~૨૨૮~~ " પૃ. ૩૯૫
૨૦૩ ~~૨૨૯~~ " પૃ. ૪૦૬
૨૦૪ ~~૨૩૦~~ " પૃ. ૪૦૫
૨૦૫ ~~૨૩૧~~ " પૃ. ૪૪૦

સરસ્વતી વંદના [૨૦૬]

કવિ ઋષભદાસે જ વિ.સં. ૧૬૭૦માં 'કુમારપાલ રાસ'ના રચના કરતાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'વાણીએ જન રીઝવે, મહીમા સરસતી દેવ;
તેણે મુજને નહીં. શારદા સારો સેવ. ૮
સમરૂં સરસતી ભગવતી, સમરાંટ્યોકે કરે જે સાર;
હું મુરખ મતિ કેલવું, તે તાહારે આધાર.' ૯ [૨૦૭]

તેઓએ જ વિ.સં. ૧૬૭૬માં રચેલા 'જીવવિચાર રાસ'માં આ પ્રમાણે શારદાની વિનંતી કરી છે.

'સરસ વચન દ્યો શારદા, તું કવિઅણની માય;
તું આવી મુઝ મુખ રમે, [તો] મન ચિંત્યું થાય.' ૨ [૨૦૮]

વળી તેઓએ વિ.સં.૧૬૭૮માં રચેલા 'ભરત બાહુબલી રાસ'ના શરૂઆતમાં જુદાજુદા નામે સરસ્વતીની સ્તુતિ કરેલી છે.

'સાર વચન દ્યો સરસ્વતી, તું છે બ્રહ્મસુતાય;
તું મુજ મુખ આવી રમે, જિમ મતિ નિર્મળ થાય. ૧
તું ભગવતી તું ભારતી, તાહરાં નામ અનેક;
હંસગામિની શારદા, તુજમાં ઘણો વિવેક. ૨
બ્રહ્માણી બ્રહ્મચારિણી, દેવકુમારી નામ;
ષટ્દર્શનમાં તું સહી, સહુ બોલે ગુણગ્રામ. ૩
વિદુષોની માતા સહી, વાગેશ્વરી તું હોય;
તું ત્રિપુરા બ્રહ્મવાહિની, નામ જપે સહુ કોય. ૪
હંસવાહિની તું સહી, વાણી ભાખ્યા નામ;
તું આવી મુજ મુખ વસે, જિમ હોય વાંછિત કામ.' ૫ [૨૦૯]

વળી તેઓએ વિ.સં. ૧૬૭૮માં જ રચેલા 'બાર આરાસ્તવન'માં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'સરસતિ ભગવતિ ભારતી, બ્રહ્માણી કરિ સાર;
આરા બાર તણો વળી, કહિસ્યું સોય વિચાર.' ૧ [૨૧૦]

વળી તેઓએ વિ.સં. ૧૬૮૨માં રચેલા 'વ્રતવિધિ રાસ'માં આ પ્રમાણે જુદાજુદા નામે સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'સરસ વચન દિઉ સરસ્વતી, સમર્યા કરજે સાર;
તું બુદ્ધિ મુજ આપજે, વાણીનો વિસ્તાર. ૧
પદ પૂરણ અક્ષર ઘણા, શબ્દ સાર ગુણ પરમ;
આપે સુગાણિ સારદાન, લહું પુરો મરમ. ૨
ભેદભાવ ભલ ઊપજઈ, તુસઈ જૈ તું પસાય;
બ્રહ્મસુતા કુમતિ વસઈ, તો મતિ સાંબુ થાય. ૩

---

૨૦૬ ~~સ્તરભી~~. ગુ.ક.ભા.૧. પૃ.૪૧૮
૨૦૭ ~~૪૨૩~~ " પૃ.૪૨૦
૨૦૮ ~~૪૨૪~~ " પૃ.૪૨૪-૫.
૨૦૯ ~~૪૨૮~~ " પૃ.૪૨૮
૨૧૦ ૧૨૬ " પૃ.૪૨૯

સરસ્વતી વંદના

વાઘેસ્વરિ વાણી વિના, વચન હોય કિમ તંત;
સૌમ્યદૃષ્ટિ કરીઉ સારદા, વચન વાણી દીપંત. ૪
કોઈ ન ચાલઇ બોલતો, પૂછ્યાં ઉત્તર દેઈ;
સકુલ સભા રંજઈ ઘણું, ચિંત્યું કાજ કરેઈ. ૨૧૧

વળી તેઓએ વિ.સં. ૧૬૮૨માં જ રચેલા 'શ્રેણિક રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું ધ્યાન ધર્યું છે.

'આદિ અનાદિ સરસતી, સદા જગિં તુઝ માન;
સેવક શિર ધરિ સારદા, બાલ કરિ તુઝ ધ્યાન. ૧ ૨૧૨

વળી તેઓએ વિ.સં. ૧૬૮૨માં જ રચેલા 'હિતશિક્ષાનો રાસ'માં જુદાં જુદાં નામોથી સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'કાસમીર મુખમંડણી, ભગવતિ બ્રહ્મસુતાય;
તું ત્રિપુરા તું ભારતી, તું કવિજનની માય. ૧
તું સરસતિ તું શારદા, તું બ્રહ્માણી સાર;
વિદુષીમાતા તું કહી, તુઝ ગુણનો નહિ પાર. ૨
હંસગામિની તું સહી, વાઘેશ્વરી તું હોય;
દેવકુમારી તું સહી, તુઝ સમ અવર ન કોય. ૩
ભાષા તું બ્રહ્મચારિણી, તું વાણી દે વાણી;
હંસવાહિની તું સહી, ગુણ સઘલાની ખાણિ. ૪
બ્રહ્મવાદિની તું સહી, તું મત્તા મતિ દેઈ;
તું રમજે મુખ માહરે, ચિંત્યું કાજ કરેઈ. ૫ ૨૧૩

વળી કવિએ વિ.સં. ૧૬૮૫માં રચેલા 'હીરવિજયસૂરિ રાસ'ના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીના સોળ નામો તથા અગાઉ થઈ ગયેલા કવિઓનો ઉલ્લેખ કરેલો છે.

૧ સરસ્વતી ૨ ભગવતી ૩ ભારતી, ૪ ત્રિપુરા ૫ શારદ માય;
૬ હંસગામિની ૭ બ્રહ્મસુતા, પ્રણમું તારા પાય. ૧
૮ બ્રહ્માણી ૯ બ્રહ્મચારિણી, ૧૦ બ્રહ્મવાદિની માત;
૧૧ દેવકુમારી ૧૨ ભગવતી, તું જગમાં વિખ્યાત. ૨
૧૩ હંસવાહની હરખતી, આપે વચન વિલાસ;
૧૪ વાગેશ્વરી વદને રમે, પોહોંચે મનની આશ. ૩
૧૫ કાશ્મીર મુખમંડણી, કમળ કમંડળ પાણી;
મુજ મુખ આવી તું રમે, ગુણ સઘળાની ખાણી. ૪
આગમ વેદ પુરાણમાં, ૧૬ વાણી તુજ બંધાણી; ૫
તું મુખ આવી જેહને, તે પંડિત તે જાણ.
[illegible] ગણધર જે ગુણવંત;
[illegible] સમરી સરસતી, [illegible] ૬

---

૨૧૧ ~~૧૨૭~~. જૈ.ગૂ.ક. ભા.૧ પૃ.૪૩૦
૨૧૨ ~~૧૨૮~~ " પૃ.૪૩૩-૪
૨૧૩ ~~૧૨૯~~ " પૃ.૪૪૨-૩

<u>સરસ્વતી વંદના</u>

સ્વામિ સુધર્મા ગણધરનો, રચતો અંગ સુ બાર;
શારદ ભાષા ભારતી, તે ભાઇરો આધાર. ૭
સિદ્ધસેન દિવાકરૂ, સમરિ ભાઇરૂં નામ;
વિક્રમ નૃપ પ્રતિબોધિયો, જિણે કીધાં બહુ કામ. ૮
હેમસૂરિ વદણે વસિ, હવી વચનની સિદ્ધિ;
ગ્રંથ ત્રિકોટિ તિણે કીઓ, ઇસી ન કેહની બુદ્ધિ. ૯
શ્રીહર્ષ ગુરુજને નમે, શારદ નામ જ સોળ;
નૈષધ ગ્રંથ તિણે કર્યો, ભાખ્યો વચન કલ્લોલ. ૧૦
પંડિત માઘ મહિમા ઇસો, જશ કીરતિ કાલિદાસ;
તું લહી ત્રિપુરા મુખે, પોહોતી તેહની આસ. ૧૧
શોભનબંધુ ધનપાલને, ઉપજાવ્યો આણંદ;
ધારાપતિ તિણે બૂઝવ્યો, વાંક્યો ભોજ નરિંદ. ૧૨
એહવા સુંદર શારદા, સમર્યે સાધ્યાં કામ;
પભણ જિનેશ્વર સુખકર, સમરૂં તેહનું નામ. ૧૩

૨૨૪ ~~૯૯~~ વાચનાચાર્ય વિદ્યારત્ન પાઠકના શિષ્ય શ્રીકનકસુંદરજીએ વિ.સં. ૧૬૬૩માં
૧૩૦ રચેલા 'ગુણધર્મ કનકવતી પ્રબંધ'ના મંગલાચરણમાં શારદાની સ્તુતિ કરેલ છે.

'સકલ મતિમય શારદરાણી, ત્રિભુવન રાય વદતિ ઇહ વાણી;
સુરનર ગુણ ગંધર્વ વખાણી, આપિ માઇ સરસ ગુણ વાણી.' ૨

૨૨૫ ~~૯૯~~ કવિ શ્રીમાલજીએ વિ.સં. ૧૬૬૩ પહેલાં 'અંજનાસતી રાસ'ની રચના કરી છે. તેના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

૨૨૬ 'સરસતિ સામણિ પ્રણમી કરી, ગૌતમ સ્વામિના પાય રે'

~~૧૦૦~~ ત૦ શ્રીગુણવિજયજી ગણિના શિષ્ય શ્રીસંઘવિજયજીએ વિ.સં. ૧૬૬૮માં રચેલ 'શ્રી[illegible] જિનરાજ સ્તવન'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતી પાસે અમૃત વચનની માગણી કરી છે. ૮

'સરસતિ ભગવતી ભારતી, કવિજન કેરી માય;
૨૨૭ અમૃત વચન નિજ ભગતનઇ, આપો કરી પસાય!' ૧

~~૧૦૧~~ પં૦ શ્રીહેમધર્મજીના શિષ્ય શ્રીવિજયમેરુએ વિ.સં. ૧૬૬૮માં 'હંસરાજ વચ્છરાજ પ્રબંધ'ના રચનાના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'જિનવર વદન નિવાસની, પ્રણમું સરસતિ દેવ;
૨૨૮ પુસ્તક[illegible] કુલ ગાઇસ્યું, સાંનિધિ કરિ શ્રુતદેવ.' ૨

~~૧૦૨~~ ખ૦ શ્રીજિનસિંહસૂરિના શિષ્ય શ્રીશ્રીનંદન ગણિએ વિ.સં. ૧૬૭૪ પહેલાં 'હરિશ્ચંદ્ર ચોપાઈ'ની રચનાની શરૂઆતમાં સરસ્વતી પાસે સરસવચન

---

૨૨૪ ~~૨૩૦~~ જૈ.ગૂ.ક.ભા.૧. પૃ.૪૫૮
૨૨૫ ~~૨૩૧~~ " પૃ.૪૩૩
૨૨૬ ~~૨૩૨~~ " પૃ.૪૩૪
૨૨૭ ~~૨૩૩~~ " પૃ.૪૩૮
૨૨૮ ~~૨૩૪~~ " પૃ.૪૪૦

માગણી કરેલી છે.

'શુભમતિ આપો સારદા, સરસ વચન સરસતિ;
બ્રહ્માણી બહુ વિઘન હરિ, ભલો કરે ભારતિ. ૧

[૨૧૯] ત૦ વાચા વિબુધના શિષ્ય શ્રી વિવેકહર્ષજીએ વિ.સં.
૧૬૭૨ પછી 'શ્રી વિજયસેન સૂરિ નિર્વાણ રાસ'ની રચનાની શરૂઆતમાં સરસ્વ-
તી પાસે નિર્મલ બુદ્ધિની માંગણી કરી છે.
'સરસતિ મતિ દેઉ નિરમલી, મુજ દેઉ વચન વિલાસ'

[૨૨૦] ત૦ પંડિત કાનજીના શિષ્ય શ્રી કીર્તિવિજયજીએ વિ.સં.૧૬૭૨
ની આસપાસમાં રચેલ 'શ્રી વિજયસેનસૂરિ નિર્વાણ સજ્ઝાય'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતી
નું સ્મરણ કર્યું છે. 'સરસતિ ભગવતિ ચિત્ત ધરી રે, પ્રણમી નિજ ગુરૂ પાય રે'

[૨૨૧] ત૦ પંડિત ધર્મનિધાનજીના શિષ્ય શ્રી ધર્મકીર્તિજીએ વિ.સં.
૧૬૭૫માં 'નેમિરાસ'ની રચના કરેલ છે. તેની શરૂઆતમાં સરસ્વતી પાસે અવિરલ
બુદ્ધિની માંગણી કરી છે 'સરસતિ મયા મુજ ભણી, દેજે અવિરલ બુદ્ધિ વિલાસ'

[૨૨૨] ત૦ પંડિત ચતુરવિજયજીના શિષ્ય શ્રી વિવેકવિજયજીએ વિ.સં.
(રસ્થળ) ૧૬૭૫ની આસપાસમાં 'રિપુમર્દન રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતી પાસે બુદ્ધિના
પ્રકાશની માંગણી કરી છે. 'સરસતિ ભગવતિ આપજો, મુજ નઈ બુદ્ધિ પ્રકાસ,
કાલિદાસ જિમ મહિ તિણ, તિમ દ્યો વચનવિલાસ'. ૧

[૨૨૩] આગમ ગ૦ પંડિત શ્રી ગુણમેરુના શિષ્ય શ્રી મતિસાગરજીએ
વિ.સં.૧૬૭૫માં 'સંગ્રહણી-બાલાવબોધ'ની રચના કરેલ છે. તેના શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું
સ્મરણ કરેલું છે. 'કાશ્મીર નિવાસિની, સરસતિ સમરૂં માય,
[illegible] સરસ્વતી ભાખ્યું નામ, કરૂં કવિતા ઉચ્છાહિ'. ૨

[૨૨૪] વિજય ગચ્છના શ્રી પદ્મસાગરજીના શિષ્ય શ્રી ગુણસાગરસૂરિજીએ
વિ.સં.૧૬૭૬માં રચેલ 'ઢાલસાગર'માં સારદાને પ્રણામ કરેલ છે.
'બ્રહ્માણી બ્રહ્માસુતા, સારદ માત પ્રણામ;
કરિ માગું મતિ નિર્મલી, જિમ પામું કવિ નામ'. ૧૦

[૨૨૫] ત૦ ધર્મવિજયજી વિબુધના શિષ્ય શ્રી સુધનહર્ષજીએ વિ.સં.૧૬૭૭
માં રચેલ 'દેવકુરૂક્ષેત્ર વિચાર સ્તવન'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.
'આગમ સવિ નૃત્ય કુશલ, વલી જે વેદ પુરાણ;
દેખાવઈ સવિ અર્થ તું, સહસકિરણ જિમ ભાણ. ૧
જિનવર વિમલ મુખાંબુજિ, દીસઈ તાહરો વાસ;
વિષ્ણુ બ્રહ્મ શંકર નમઈ, સુરનર તાહરા દાસ. ૨

---

[૨૧૯] ~~૧૩૫~~ જૈ. ગૂ. ક. ભા. ૩. પૃ. ૪૮૨
[૨૨૦] ~~૧૩૬~~ " પૃ. ૪૮૬
[૨૨૧] ~~૧૩૭~~ " પૃ. ૪૮૧
[૨૨૨] ~~૧૩૮~~ " પૃ. ૪૮૨
[૨૨૩] ~~૧૩૯~~ " પૃ. ૪૮૬
[૨૨૪] ~~૧૪૦~~ " પૃ. ૪૮૮
[૨૨૫] ~~૧૪૧~~ " પૃ. ૫૦૪

સરસ્વતી વંદના

તું સરસતિ અવધારજે, હું શું સઘામસ્વામિ;
જે મુઝ મુખથી નીકલઈ, તે સાચિ કરે પ્રમાણ. ૩

૨૨૬ ૧૯૬ નં૦ શ્રીશાંતિમંદ્રજી વાચકના શિષ્ય કવિ અમરચંદે વિ.સં.૧૬૭૮માં 'કુલધ્વજ કુમાર રાસ'ની રચના કરી છે. તેની શરૂઆતમાં શારદાને નમસ્કાર કરેલ છે.

'જિન શારદ ગુરૂપય નમી, અને છંડી વિકથા વાત'

૨૨૭ ૧૯૭ નં૦ શ્રી લબ્ધિકલ્લોલ વાચકના શિષ્ય શ્રી લલિતકીર્તિએ વિ.સં.૧૬૭૮માં 'અગડદત્ત મુનિ રાસ' રચેલ છે. તેની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'વચન સુધારસ વરસતી, સરસતી પ્રણમ્યા પાય;
કાલિદાસ જઈ નાઠો કીયઉ, મૂરખથી કવિરાય. ૨

૧૯૮ નં૦ શ્રીજયતિલકસૂરિજીના શિષ્ય શ્રીજિનોદયસૂરિજી નામે વિ.સં. ૧૬૮૦માં રચેલ '૨૨૮ હંસરાજ વચ્છરાજ રાસ'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સરસતી મન સમરૂં સદા, શ્રીજયતિલક સૂરીંદ'

૨૨૯ ૧૯૯ શ્રી અમરચંદ મુનિના શિષ્ય શ્રીનારાયણ મુનિએ વિ.સં.૧૬૮૩માં રચેલ 'અનાથી કુમાર રાસ'ના શરૂઆતમાં શારદાનું સ્મરણ કરેલું છે.

'શ્રી જિનવાણી શારદા નિજ મનિ સંભારી' ૨

૧૬૦ નં૦ કોવિદ કનકવિજયજીના શિષ્ય કવિ શ્રીગુણવિજયજી પહેલા એ વિ.સં. ૧૬૭૮માં રચેલા 'પ્રિયંકરનૃપ ચોપાઈ'ના શરૂઆતમાં બ્રહ્માણીના સ્તુતિ કરેલ છે.

'બ્રહ્મસુતા બ્રહ્મ ભાગવતી, બ્રહ્માણી વિખ્યાત;
કવિજનની જનની ભણી, નિર્મલ જસ અવદાત! ૨

૨૩૦ કવિ શ્રીગુણવિજયજીએ જ વિ.સં.૧૬૮૩માં રચેલા 'કોચર વ્યવહારી રાસ'ના શરૂઆતમાં જગદાંબા નામે સરસ્વતીની સુંદર સ્તુતિ કરેલ છે.

'વિશ્વાનંદી બ્રહ્મધૂ, કવિજન કેરી માય;
બ્રહ્માણી વાગીસરી, નવરંગી નિરમાય. ૩

(ઠીક)
સંકિરણ પરિ આળી, અદભુત ઉજ્જવલ અંગ;
જયતિ જેહનઈ હંસલઉ, વાહન વિમલવિહંગ. ૪
તે સરસતિ સમરી કરી, સદગુરુનઈ આધારિ;
ગુણ ગાઉં કોચર તણા, કીધા જેણ અમારિ. ૫ ૨૩૨

૨૩૧ તેઓએ જ રચેલા 'શ્રી વિજયસેનસૂરિ સ્વાધ્યાય'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું ધ્યાન ધરેલું છે.

'સરસતિ ભગવતિ ભારતીજી, ભગતિ ધરી મનિ માય;
પાય નમી નિજ ગુરૂતણાજી, ગુણ ગસ્યું નયગરુ રાય! ૧

(૧૬૯૨ની સાલ પહેલાંનો છે.)

૨૩૨ ૨૩૩ શ્રી વલ્લભગચ્છીય વાચક શ્રીકુશલસાગરજીના શિષ્ય શ્રીપુણ્યસાગરજીએ વિ.સં. ૧૬૯૨માં રચેલ 'અંજના સુંદરી રાસ'માં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'સરસતિ પદપંકજ સદા, પૂજું જે કરજોડિ'

---

૨૨૬ જૈ.ગૂ.ક.ભા.૧ પૃ.૪૦૬
૨૨૭ " પૃ.૪૦૮
૨૨૮ " પૃ.૪૧૧
૨૨૯ " પૃ.૪૧૫
૨૩૦ " પૃ.૪૧૮
૨૩૧ " પૃ.૪૨૦
૨૩૨ " પૃ.૪૨૧
૨૩૩ " પૃ.૪૩૦

સરસ્વતી વંદના

૧૬૫૨ આ૦ વાદિદેવ શ્રી વાદિચંદ્રજીના શિષ્ય શ્રી જ્ઞાનસાગરજીએ વિ.સં. ૧૬૮૫ માં રચેલા 'ગજસિંહકુમાર[233] રાસ'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સુંદર સ્તુતિ કરેલ છે.

'શ્રી જિનવર પંકજ નમી, સમરી સરસતિ માય;
વીણા પુસ્તક ધારિણી, પ્રણમઈ સુરનર પાય. ૧
હંસગામિનિ હંસવાહિની, આપો બુદ્ધિ વિલાસ;
જે નર સરસતિ પરિહરી, તે નર કહીઈ બાલ. ૨
સેવકજનઈ સુપ્રસન્ન થઈ, આપો અવિરલ વાણિ;
કાલિદાસ કવિતા કુર્યા, તે તુઝ શક્તિ પ્રમાણિ. ૩
ત્રિહું ભુવનિ જસ વાહરો, ગાયઈ સુરનર કોડિ;
અકલ અતુલ બલ તું સદા, નાવઈ કો તુઝ હોડિ. ૪
શ્રી ગુરુપદ ચરણઈ નમી, લહી નિજ સુગુરુ પસાય;
જ્ઞાનદૃષ્ટિ આપઈ સદા, પ્રણમઈ સવિ સુખ થાય. ૫

૨૫૯ ૧૬૯૨ વિ૦ ૨૩૪ શ્રી રત્નહર્ષ વાચકના શિષ્ય શ્રી સાર મુનિએ વિ.સં. ૧૬૯૯માં રચેલા 'મોતી કપાસીયા સંવાદ'માં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'જિનવર ચોવીસે નમી, સમરૂં સરસતિ માય'

૨૬૩ ૧૭૦૯ કવિ શ્રીવલ્લભ કાયક વિ.સં. ૧૭૦૯ માં રચેલા 'જયાનંદ રાસ'[236] માં સરસ્વતીની બાર દોહરા નામોચ્ચાર સ્તુતિ કરી છે.

'શ્રી શારદા સમરી સદા કરૂં, ચરિત્ર મનિ રંગ આણાય.
× × × × × × × × ૧
બ્રહ્માણી તુજ નામથું, આપે મતિ તું માય;
મુઝ મન આણંદ ઉપનો, ગાઉં જયાનંદરાય. ૨
હંસાસનિ સેવું સદા, કવિયણની આધાર;
સરસ કથા જયાનંદની, આપ કરજો સાર. ૩
કમલ કમંડળ ધારિણી, વીણા પુસ્તક હાથ;
કવિયણને હિતકારિણી, નિત્ય આવે સાથ. ૪
તુમ સમવડ કો નહીં, ત્રિહું ભુવને તુજ વાસ;
કવિજન આશય પૂરણી, તું સહી કરજે રાસ. ૫
તું જગદંબ ત્રિપુરા સતી, તું કવિયણની માત;
સ્વપ્નેં જે નરને મિલે, તેહને કિસ્યો પ્રકાશ? ૬

૧૬૯૯-માં ૨૩૭ 'ગુણવર્મારાસ'માં ૧૬૭ ૫૦ મુનિવિજયજી ઉપાધ્યાયના શિષ્ય શ્રી દર્શનવિજયજીએ 'શારદા' પાસે વાણીમાં રસ લાવવાની માગણી કરી છે.

'શારદ સાર પસાઉલઈ, ચિત્તતણી કવિત કરાય;
આપો રસ મુજ વાણીમાં, દેજો બહુ સુખ થાય. ૨

---

233 ૧૨૮. જૈ.ગૂ.ક.ભા.૧.પૃ.૫૨૮
234 ૧૮૮ " પૃ.૫૩૪
36 ૨૪૨ " પૃ.૫૪૨-૩
37 ૨૪૩ " પૃ ૫૪૯

સરસ્વતી વંદના

૨૬૭ ૧૬૧ પo શ્રી જયમંગલસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી કનકકીર્તિજીએ વિ. સં. ૧૬૯૨માં 'નેમનાથ રાસ'ની રચના કરી છે. તેમાં શ્રુતદેવીનું ધ્યાન ધર્યું છે.

'સકલ જૈન ગુરૂ પ્રણમું પાયા, શ્રુતદેવી પદપંકજ ધ્યાઉં'

૨૬૮ ૧૬૬ કo લબ્ધિના શિષ્ય કલ્યાણે વિ. સં. ૧૬૯૬માં રચેલા 'વાસુપૂજ્ય મનોરમ ફાગ'માં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'સરસ્વતી નમસ્કૃત્ય, પ્રણમ્ય સદ્ગુરૂનપિ
વક્ષ્યે મનોરમં ફાગં, વાસુપૂજ્ય જિનસ્ય સઃ! ૧

૧૬૭ તo મુનિવિમલ વાચકના શિષ્ય શ્રી ભાવવિજયજીએ વિ. સં. ૧૬૯૬માં 'ધ્યાન સ્વરૂપ નિરૂપણ ચોપાઈ'ની રચના કરી છે. તેમાં સારદા દેવીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સકલ જિનેસર પાય વંદેવિ, સમરી માતા સારદ દેવિ'

૨૭૧ ૧૬૯ નાગોરી તo ખેતસીના શિષ્ય પ્રેમ કવિએ વિ. સં. ૧૭૦૦માં રચેલા 'અનાથી સજ્ઝાય'માં સરસ્વતી દેવીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સરસતિ સામણિ તુઝ સમરંતાં, વાણી દેઉ મહારાણી'

૨૭૨ ૧૭૦ તo વાચક કીર્તિવિજયજીના શિષ્ય મહામહોપાધ્યાય શ્રી વિનયવિજયજીએ વિ. સં. ૧૭૧૦ પછી રચેલા 'પટ્ટાવલિ સજ્ઝાય'ની શરૂઆતમાં બ્રહ્માણી પાસે વાણીની માગણી કરી છે.

'બ્રહ્માણી વાણી દિઓ, આણી અધિક સનેહ;
હું સેવક છું તાહરો, મન અવધારો એહ! ૧

૨૭૩ તેઓએ જ વિ. સં. ૧૭૨૯માં રચેલા 'પુણ્યપ્રકાશ સ્તવન'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'સકલ સિદ્ધિદાયક સદા, ચોવીસે જિનરાય;
સદ્ગુરૂ સામિણિ સરસતિ, પ્રેમે પ્રણમું પાય. ૧

૨૭૪ તેઓશ્રીએ જ રચેલ 'પચ્ચખ્ખાણની સજ્ઝાય'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'ધુર સમરૂં સામિનિ સરસતી, સરસ વચન અમૃત વરસતી,

૨૭૫ તેઓશ્રીએ 'આંબિલની સજ્ઝાય' રચેલ છે, તેની શરૂઆતમાં શ્રુતદેવી સારદાનું સ્મરણ કર્યું છે.

'સમરી શ્રુતદેવી સારદા, સદ્ગુરુ વચન આધે સદા;
આંબિલ તપનો મહિમા ઘણો, ભવિજન ભાવ ધરી તે સુણો. ૨

૨૭૬ ~~૨૬૮~~ તેઓશ્રીએ તથા યશોવિજયજી ઉપાધ્યાયે વિ. સં. ૧૭૩૮માં રચેલ 'શ્રીપાલ રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતી પાસે મનોરથ પૂરવાની માગણી કરી છે.

'કલ્પવેલી કવિયણ તણી, સરસતિ કરી સુપસાય;
સિદ્ધચક્ર ગુણ ગાવતાં, પૂરે મનોરથ માય. ૨

૨૭૦ ~~૧૭૨~~ તo નયવિજયજીના શિષ્ય શ્રી પદ્મવિજયજી શ્રી મોહનવિજયજીએ વિ. સં. ૧૭૩૨માં રચેલા 'દોઢસો કલ્યાણકના સ્તવન'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતી દેવીનું સ્મરણ કરેલું છે. ૨૭૭

'ધુર પ્રણમું જિન મહરસી, સમરૂં સરસ્વતી ઉલ્લસી;
દેસ્યે સા સુમતિ, જિન ગુણ ગાયવા એ. ૧

---

૨૬૮ ~~૨૫૮~~ જૈ. ગૂ. ક. ભાગ. ૨ પૃ. ૯૮
૨૬૯ ~~૨૬૦~~ " પૃ. ૫૦૪
૨૭૦ ~~૨૬૬~~ " પૃ. ૫૦૧
૨૭૧ ~~૨૬૭~~ " પૃ. ૫૮૨
૨૭૨ ~~૨૬૮~~ " ભાગ ૨ પૃ. ૮
૨૭૩ ~~૨૬૯~~ " ભા. ૨ પૃ. ૨૨
૨૭૪ ~~૨૭૦~~ " ભા. ૨ પૃ. ૧૪

~~૨૭૫~~ જૈ. ગૂ. ક. ભાગ ૨ પૃ. ૧૫ ૨૭૫
~~૨૭૬~~ " " પૃ. ૧૭ ૨૭૬
~~૨૭૭~~ " " પૃ. ૩૩ ૨૭૭

૨૮ ઉપાધ્યાયજીએ જ વિ.સં. ૧૭૩૩ માં રચેલ 'સમકિતના સડસઠ બોલની સજ્ઝાય' ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલા છે.

'વાગ્વાણી પ્રણામ કરી, સમરી સરસતિ માત'

૨૯ તેઓશ્રીએ જ રચેલ 'સંયમ શ્રેણિ વિચાર સ્તવન'ના શરૂઆતમાં પણ સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'પ્રણમી શ્રીગુરુના ચરણાંબુજ, સમરી સારદ માત'

૩૦ ઉપાધ્યાયજીને શારદા પ્રસન્ન થાય છે, તે બાબતનો ઉલ્લેખ પોતે વિ.સં. ૧૭૩૮ માં રચેલ 'જંબુસ્વામી રાસ'ની શરૂઆતમાં જ કરેલો છે.

'શારદ સાર દયા કરો, આપો વચન સુરંગ;
તું તૂઠી મુજ ઉપરે, જાપ કરત ઉપગંગ. ૧
તર્ક કાવ્યનો તેં તદા, દીધો વર અભિરામ;
ભાષા પણિ કરિ કલ્પતરૂ, શાખા સમ પરિણામ. ૨
હે માત! ભાવે કુકવિ, તુઝ ઉદર ભરણને કાજિ,
તું તો સદ્ગુણ પરિ સતી, પૂજું મન લાજિ.' ૩

૩૧ તેઓશ્રીએ જ વિ.સં. ૧૭૩૮ માં રચેલ 'બ્રહ્મગીતા'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સમરીએ સરસ્વતી વિશ્વમાતા, હોયે કવિરાજ જસ ધ્યાન ધ્યાતા'

૩૨ ઉપાધ્યાયજીએ 'સમાધિશતક'ના મંગલાચરણમાં ભારતીને પ્રણામ કરેલા છે.

'સમરી ભગવતિ ભારતી, પ્રણમી જિન જગબંધુ'

૩૩ ઉપાધ્યાયજીએ રચેલ 'સમકિતના ૬૭ બોલની સજ્ઝાય'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સુકૃતવલ્લિ કાદંબિની, સમરી સરસતિ માત'

૩૪ તેઓએ જ રચેલ 'ચાર આહારની સજ્ઝાય'ના શરૂઆતમાં ભારતીનું સ્મરણ કર્યું છે.

'સમરી ભગવતી ભારતી, પ્રણમી ગુરુ ગુણવંતો રે'

૩૫ તેઓશ્રીએ 'પંચ પરમેષ્ઠી ગીતા'ની શરૂઆતમાં શારદાનું સ્મરણ કરેલું છે.

'પ્રણમ્ય પ્રેમસું વિશ્વમાતા, સમરીએ સારદા સુબુદ્ધિમાતા'

૩૬ તેઓશ્રીએ વિ.સં. ૧૭૩૨ માં રચેલ 'કુમતિ ખંડન-૧૦ બોલ સ્તવન'ના શરૂઆતમાં શ્રુતદેવીનું સ્મરણ કર્યું છે.

'ગુરુ પદપંકજ ચિત્તધરી, શ્રુતદેવી શારદ માય'

૩૭ સંઘાધિપ(?) સાગરજીના શિષ્ય શ્રી જ્ઞાનસાગરજીએ વિ.સં. ૧૭૦૧ માં રચેલ 'ગુણકરંડ ગુણાવલી રાસ'ના શરૂઆતમાં શ્રુતદેવતાને પ્રણામ કરેલા છે.

'બ્રહ્માણી વરદાયકી, ત્રિભુવન જગ વિખ્યાત;
પ્રણમું શ્રુતદેવતા, કવિજન કેરી માત.' ૧

૩૮ શ્રી જ્ઞાનસાગરજીએ જ વિ.સં. ૧૭૨૫ માં રચેલ 'ધમ્મિલ રાસ'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલા છે.

'સ્વસ્તિ શ્રી સુખદાયકા, ત્રિભુવન માતા જેહ;

---

૨૮ જૈ.ગૂ.ક. ભા.૨ પૃ.૩૪
૨૯ " પૃ.૪૦
૩૦ " પૃ.૪૦
૩૧ " પૃ.૪૩
૩૨ " પૃ.૪૮
૩૩ " પૃ.૫૦
૩૪ " પૃ.૫૨
૩૫ " પૃ.૫૫
૩૬ " પૃ.૫૭
૩૭ " પૃ.૫૮

સરસ્વતી વંદના ૩૬

પ્રણમું હું નિતિ પ્રેમશું, ધુરિ સરસતિ ધરી નેહ. ૧
સાનિધિ કરજો સારદા, હોજતિ દાયદેવિ;
કરતાં ત્રય ઉપરિ કૃપા, વહનઈ વરસ્યો દેવિ! ૨[૨૪૯]

વળી તેઓશ્રીએ વિ.સં. ૧૭૨૯ માં રચેલ 'ઇલાચીકુમાર ચોપાઈ'માં બ્રાહ્મીનું મંગલાચરણ કરેલું છે.

'વલી બ્રાહ્મીની લિપિ નમો, પંચમાંગિ ધુરિ જેહ;
ગણધર પ્રણમઈ જેહનઈ, હું પણિ પ્રણમું તેહ! ૨[૨૫૦]

તેઓશ્રીએ વિ.સં. ૧૭૨૦માં રચેલ 'શાંતિનાથ રાસ'ની શરૂઆતમાં વાગ્વાણીને પ્રણામ કરેલા છે.

'વાગવાણી પ્રણમું વળી, વારૂ નાસે મરાલ;
સિદ્ધિ બુદ્ધિ હોઈ સદા, નામઈ મંગલ માલ! ૩[૨૫૧]

તેઓશ્રીએ વિ.સં. ૧૭૨૪માં રચેલ 'અષાઢાભૂતિ રાસ'ની શરૂઆતમાં શ્રુતદેવીને પ્રણામ કરેલ છે. 'સાનિધકારી સારદા, તે પ્રણમું શ્રુતદેવ'[૨૫૨]

વળી તેઓશ્રીએ વિ.સં. ૧૭૨૬માં રચેલ 'શ્રીપાલ રાસ'ના મંગલાચરણમાં પણ શ્રુતદેવતાને પ્રણામ કરેલ છે. 'સંપદકારી શ્રીગણધરે સમ, નમઈ ધુરિ જેહ;
તે પ્રણમું શ્રુતદેવતા નિજ મન આણી નેહ![૨૫૩]

વિ.સં. ૧૭૨૭માં રચેલ 'આર્દ્રકુમાર ચોપાઈ'ના શરૂઆતમાં તેઓશ્રીએ વાગેશ્વરીને પ્રણામ કરેલ છે. 'વલી પ્રણમું શ્રુતદેવતા, વાગેશ્વરી વિખ્યાત;
આર્દ્રકુમાર ઋષિ ગાવતાં, મુજ મુખ વસજો માત! ૨[૨૫૪]

વળી તેઓશ્રીએ જ વિ.સં. ૧૭૩૦માં રચેલ 'સનતકુમાર રાસ'ની શરૂઆતમાં 'શ્રુતદેવતા'ને નમસ્કાર કરેલો છે.[૨૫૫]

'ગણધર પ્રણમા જેહ, સિદ્ધા તે શ્રુતદેવતા;
હું પણિ પ્રણમું તેહ, જિનમુખ પંકજવાસિની! ૩[૨૫૬]

પં. શ્રી શાંતિહર્ષજીના શિષ્ય શ્રી જિનહર્ષજીએ વિ.સં. ૧૭૦૪માં રચેલ 'ચંદન મલયાગિરિ ચોપાઈ'ના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'સરસતિ મતિ દાયક નમું, ત્રિકરણ શુદ્ધિ ત્રિકાલ;
રિદ્ધિ સિદ્ધિ દાતા સફલ, સેવકજન પ્રતિપાલ. ૧[૨૫૭]

શ્રી જિનહર્ષજીએ વિ.સં. ૧૭૪૨માં રચેલ 'કુમારપાલ રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની બહુજ વિસ્તૃત સ્તુતિ કરેલી છે.

'શ્રી સરસતિ ભગવતિ નમું, બુદ્ધિ તણી દાતાર;
મૂર્ખને પંડિત કરે, કરતાં ન લાવે વાર. ૧
આગળ જે પંડિત હુઆ, વર્તમાન કહેવાય;
વલિ પંડિત જે હોઈસે, તે સરસતિ સુપસાય. ૨
મૂરખ હાલિ સારનો, નહિ મુખ વચન વિલાસ;

---

૨૪૯ જૈ.ગૂ.ક. ભા.૨. પૃ.૬૧
૨૫૦ " પૃ.૬૩
૨૫૧ " પૃ.૬૮
૨૫૨ " પૃ.૭૩
૨૫૩ " પૃ.૭૬
૨૫૪ " પૃ.૭૮
૨૫૫ " પૃ.૮૧
૨૫૬ " પૃ.૮૦-૧

સરસ્વતી વંદના

તેહનેં જુઓ કાલિકા, કીધો કવિ કાલિદાસ. ૩
તિમ મુઝને સુપ્રસન્ન હુઈ, સુમતિ દિયણ સરસતિ;
મુઝ મન કમલ વિકાસ કરિ, હંસાસણિ દિયો મતિ. ૪
મતિ દે માતા મુઝ ભણી, હું સેવું તુઝ પાય;
તુઝ વચણે રસ આવજે, સહુનેં જેમ સુહાય. ૫
સરજન માણસ ગોઠડી, મીઠી બોલી નારિ,
મીઠાં ભોજન સરસ વયણ, સહુ જે પ્યારાં ચાર. ૬
સુલલિત સરસ સુતને વખાણ, સરસતિ થઈ તતકાલ;
તુઝ પસાયેં વર્ણવું, કુમારપાલ ભૂપાલ.'[267] ૭

તેઓશ્રીએ વિ.સં.૧૬૬૧માં રચેલા 'વિદ્યાવિલાસ રાસ'ની શરૂઆતમાં પણ સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'સરસતિ નિતિ આપો સુમતિ, ચિતહિત ધરિ પ્રણમેવિ,
જિન તિલક પાલિઈ અચલ, શોભિત દહ દિસિ દેવ.'[268] ૧

પણ તેઓશ્રીએ વિ.સં.૧૬૫૧માં રચેલા 'અજિતસેન કનકાવતિ રાસ'ના મંગલાચરણમાં પણ સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'વીણા પુસ્તક ધારિણી, હંસાસણિ સરસતિ;
બ્રહ્માણી બ્રહ્મસુતા, આપો અવિચલ મતિ.' ૧

તેઓશ્રીએ જ વિ.સં.૧૬૫૧માં રચેલા 'ગુણકરંડ ગુણાવલી રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું નામ કરેલું છે.

'પાસે જિનવર નમ્ય સરસ્વતી નમે ત્રિકાલ'[270]

પણ તેઓશ્રીએ વિ.સં.૧૬૫૬માં રચેલા 'સત્યવિજય નિર્વાણ રાસ'માં પણ સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સરસતી માત પસાઉલે, ગાઉસ્યું ગુરુ મતિરાણ;
સત્યવિજય પંન્યાસનું, સાંભળજ્યો નિર્વાણ!' ૨

તેઓશ્રીએ રચેલ 'સત્ય કુંડલી'માં સરસ્વતીને વિનંતી કરી છે.

'સરસ્વતી માતા વાનવું, ગણપતિ લાગું પાય,
બે કરજોડી વિનવું, અક્ષર દીજ્યો માય.' ૧

[272] ૧૭ મો પંડિત શ્રી ગુણહર્ષજીના શિષ્ય શ્રી લબ્ધિવિજયજીએ વિ.સં.૧૭૦૧માં રચેલા 'ઉત્તમકુમારના રાસ'ની શરૂઆતમાં ભારતીનું સ્મરણ કરેલું છે.[273]

'જિનવર મુખકમલિ વસી, ષટ્ભાષા મય ઉપદેશ;
ત્રિભુવન અમર વિવિધ વર, રચણે દીધો એહ. ૨
જગમંગલ જગ ભુવની, જગદંબા જગમુખ;
જગતારણ જગમોહની, તુઝ સમરિ સવિ સુખ. ૩
વીણા પુસ્તક ધારણી, ભગવતી ભારતી દેવ;
કવિત કરૂં સંક્ષેપથી, હિયડે તુઝ સમરેવ.' [273]

શ્રી લબ્ધિવિજયજીએ વિ.સં.૧૭૦૩માં રચેલા 'મલયસુંદરી રાસ'માં પણ સરસ્વતીની સ્તુતિ કરેલ છે. 'શ્રી સરસ્વતી તું શારદા, ગિરવાંણી ગુણ ગાન;
બ્રહ્માણી બ્રહ્મવાદિની, મોટો મોહન વાન!' ૪

---

267 જૈ.ગૂ.ક.ભા.૨ પૃ.૯૭
268 " પૃ.૧૦૦
269 " પૃ.૧૦૩
270 " પૃ.૧૦૭
271 " પૃ.૧૧૪
272 " પૃ.૧૧૯
273 " પૃ.૧૨૧

સરસ્વતી વંદના

૨૭૪ પં૦ મહિમાસાગર ગણિના શિષ્ય શ્રી મહાનંદે વિ.સં. ૧૭૦૪માં રચેલા 'શ્રી અર્હદાસ રાસ'ના મંગલાચરણમાં શારદા સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'સરસતિ સામિણિ વીનવું રે, પ્રણમી શ્રી જિનરાય'

૨૭૫ લોંકાગચ્છના શ્રી [illegible]ના શિષ્ય શ્રી તેજમુનિએ વિ.સં. ૧૭૦૭માં રચેલા 'ચંદરાજાના રાસ'ના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'કાશ્મીર મુખમંડણી, રૂપે અતિ અભિરામ;
તે સરસ્વતી પ્રણમું મુદા, આપે વચન રસાલ.' ૩

૨૭૬ પં૦ કલ્યાણસાગર ગણિના શિષ્ય શ્રી [illegible] ગણિએ વિ.સં. ૧૭૦૭માં રચેલા 'પદ્મિની ચરિત્ર'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીની પાસે બુદ્ધિની માંગણી કરી છે.

'સુપ્રસન્ન શારદ સામિણી, હોજ્યો માત હજૂર,
૨૭૭ બુદ્ધિ દેજ્યો મુજને બહુલ, પસાર વચન પંડૂર.' ૩

પં૦ શ્રી [illegible]ના શિષ્ય શ્રી [illegible]એ વિ.સં. ૧૭૦૮માં 'શ્રી વિજયસિંહસૂરિ નિર્વાણ સ્વાધ્યાય'ની રચના કરેલ છે. તેના મંગલાચરણમાં સરસ્વતી પાસે અવિરલ વાણીની માંગણી કરી છે.

'સમરૂં સરસતિ સામિણી, આપો અવિરલ વાણ'

૨૭૮ પં૦ શ્રી જિનહર્ષસૂરિના શિષ્ય શ્રી સુમતિરંગે વિ.સં. ૧૭૨૨માં રચેલ 'શ્રી ચંદનમલયાગિરિ ચોપાઈ'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીની પ્રાર્થના કરી છે.

'વરદા પુસ્તક ધારિણી, સરસતિ શારદ સમુદ્ધિ;
૨૭૯ સરસ વચન રચના દિયો, વરદાયિની બહુબુદ્ધિ!' ૨

પં૦ શ્રી [illegible]ના શિષ્ય શ્રી [illegible]એ વિ.સં. ૧૭૨૨માં 'વિક્રમચરિત્ર ખાપરા ચોપાઈ'ની રચના કરેલ છે. તેના શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સરસતિ માતા સમરીયે, નિત પ્રતિ લાગું પાય;
વિસરીયે જે વિનતી, તે સાવિ સાચૌં થાય?' ૧ ૨૮૦

તેમણે જ વિ.સં. ૧૭૨૪માં રચેલ 'વિક્રમચરિત્ર લીલાવતી ચોપાઈ'ના શરૂઆતમાં શારદાને નમસ્કાર કરેલ છે.

'વરદા પુસ્તક ધારણી, હંસાસન કવિ માત;
૨૮૦ પ્રહ ઊગમતે નિત નમું, શારદ તારા પાત.' ૧

પં૦ [illegible] શ્રી [illegible]ના શિષ્ય શ્રી [illegible]એ વિ.સં. ૧૭૨૨માં રચેલા 'ત્રિભુવનકુમાર રાસ'ના મંગલાચરણમાં શ્રુતદેવીને યાદ કરેલ છે.

'શ્રી શ્રુતદેવી સાર, સમરૂં સરસતિ ભારતી;
૨૮૧ પ્રણમું જિન ચોવીસ, વાણી સદ્ગુરુ સુપસાઉલે.' ૧

૨૮૨ પં૦ પંડિત હર્ષકુશલના શિષ્ય શ્રી [illegible]એ વિ.સં. ૧૭૨૪માં રચેલા 'ગુણાવલી ગુણકરંડ રાસ'માં સરસ્વતી દેવીને નમસ્કાર કરેલ છે.

---

૨૭૪ જૈ.ગૂ.ક.ભાગ પૃ.૨૨૭
૨૭૫ " પૃ.૨૩૦
૨૭૬ " પૃ.૨૩૪
૨૭૭ " પૃ.૧૩૮
૨૭૮ " પૃ.૧૭૦
૨૭૯ " પૃ.૧૭૩
૨૮૦ " પૃ.૧૭૪
૨૮૧ " પૃ.૧૫૨
૨૮૨ " પૃ.૧૫૩

સરસ્વતી વંદના

'સરસ્વતિ ભગવતી ભારતી, સુખદાતા શ્રુતદેવિ;
કાશ્મીરી મુખમંડણી, સરસ્વતીનું નિત્યમેવ. ૨
બ્રહ્માણી પુસ્તક ધારિણી, પ્રણમું તારા પાય;
વરદાન, સુવિચાર સમાપજો, જિન મુજ આનંદ થાય! ૩

૧૮૨ પ્રા૦ શ્રી પદ્મરંગગણિના શિષ્ય શ્રી પદ્મસુંદરજીએ વિ.સં. ૧૭૧૧માં રચેલા 'ધન્નુસ્થાન રાસ'ની શરૂઆતમાં શારદાને પ્રણામ કરેલ છે.

'સારદ પય પ્રણમું સદા, કવિજન કેરી માત;
૧૮૩ મૂરખથી પંડિત કરે, કાલિદાસ વિખ્યાત.' ૨

૧૮૩ ઉપા૦ વિજયપ્રભસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી દેવવિજયજીએ વિ.સં. ૧૭૬૬માં રચેલ 'શ્રી અષ્ટોત્તરનામ જિન સ્તવન'ની શરૂઆતમાં કાશ્મીર મુખમંડણીની સ્તુતિ કરેલ છે.

'કાશ્મીરી મુખમંડણી, પ્રણમું તારા પાય;
૧૮૪ સુગુરુ તણા પસાયથી, ગાસ્યું જિનવર રાય! ૨

૧૮૪ પા૦ વિબુધ [illegible]ના શિષ્ય શ્રી [illegible]એ વિ.સં. ૧૭૭૭માં રચેલા 'મંગલકળશ રાસ'માં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'સરસ્વતી માત પસાયથી, આપો બુદ્ધિ પ્રકાશ;
કવિજન કવિજન માતા, ભગવતી વચન વિલાસ. ૧
જગત ગાઈયે શ્રુતદેવતા, સદ્ગુરુ ચરણ પસાય;
૧૮૫ રાસ રચીશ રૂડો, સાંભળતાં સુખ થાય. ૨

૧૮૬ પા૦ મહો[illegible]ના શિષ્ય શ્રી [illegible]એ વિ.સં. ૧૮૦૦માં રચેલા 'અમરસેન વયરસેન ચોપાઈ'ના મંગલાચરણમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કર્યું છે.

'જિનમુખ કમલ વિલાસિની, સમરું સરસ્વતી માય;
અક્ષર અક્ષર મતિ કરું, દેજો મુજ સુપસાય!' ૧ ૧૮૭

શ્રી [illegible]એ વિ.સં. ૧૮૨૨માં રચેલા '[illegible] રાસ'ની શરૂઆતમાં 'સરસ્વતી'ને પ્રણામ કરેલ છે.

૧૮૭ પા૦ [illegible]ના શિષ્ય શ્રી [illegible]એ વિ.સં. ૧૮૦૭માં રચેલા '[illegible] કુમાર રાસ'ની શરૂઆતમાં શારદાનું સ્મરણ કરેલું છે.

'શારદ વલિ સમરી કરી, જ્યોતિ રૂપ [illegible];
કવિજનકેરી મુખ સિદ્ધિ કરી, પ્રણમિજે પરમ ઉલ્લાસે.' ૨

૧૮૮ ઉપા૦ શ્રી [illegible]ના શિષ્ય શ્રી [illegible]એ વિ.સં. ૧૮૩૦માં રચેલા '[illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સરસ સુમતિ મુજ આપો સરસ્વતિ, પરસતી પાવન વિલાસ રે'

૧૮૯ ઉપા૦ શ્રી [illegible]ના શિષ્ય શ્રી [illegible]એ વિ.સં. ૧૮૧૭માં રચેલા '[illegible] રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'તારા સરસ પંકજ નમી, સરસ્વતી સાવધાન;

---

૧૮૩ ~~૧૯૮~~ જૈ.ગુ.ક. ભાગ-૪ પૃ. ૨૨૪
૧૮૪ ~~૨૦૦~~ " પૃ. ૨૨૮
૧૮૫ ~~૨૦૧~~ " પૃ. ૨૪૯
૧૮૬-૭ ~~૨૦૨-૩~~ " પૃ. ૨૫૪
૧૮૮ ~~૨૦૪~~ " પૃ. ૨૫૮
૧૮૯ ~~૨૦૫~~ " પૃ. ૨૭૦
૧૯૦ ~~૨૦૬~~ " પૃ. ૨૮૪

સરસ્વતી વંદના

સમરૂં સરવિ સુખ કારણી, બ્રહ્માણી ગુણ અભિધાન!

૧૮૯ ~~૭૮~~ ૮૦ શ્રી રંગવિજયગણિના શિષ્ય શ્રી મેરુવિજય પંડિતે વિ.સં.૧૭૨૧માં રચેલ 'વસ્તુપાલ તેજપાલના રાસ'[૨૮૧]ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સકલ જિનેશ્વર પય નમી, સમરી સરસ્વતી માત;
પંચતીર્થ જિનવર નમું, મનવંછિત સુખ થાત! ૧ [૨૮૨]

૧૯૦ ~~૭૯~~ આગમગચ્છના શ્રી મતિસાગરસૂરિએ વિ.સં.૧૭૨૨માં રચેલ 'ચૈત્યપરિપાટી'ની શરૂઆતમાં વાગીશ્વરીને વંદના કરી છે.

'શ્રી વાગીશ્વરી વાનવું રે તો, કહિ સું જિનગુણગ્રામરે'

૧૯૧ ~~૮૦~~ ૫૦ શ્રી ચંદ્રકીર્તિના શિષ્ય શ્રી સુમતિરંગ મુનિએ વિ.સં.૧૭૨૨માં રચેલા 'જ્ઞાનકલા ચોપાઈ'[૨૮૩]ના શરૂઆતમાં શારદાની સ્તુતિ કરી છે.

'સમરસ ધર શ્રી શારદા, હંસાસણિ સુવિલાસ;
મન સરવર તે નિત રહત, જોગામય જડનાસ. ૩
વિનયવચન ધારક વિમલ, પુસ્તક ~~...~~ વિચાર;
અનુભવરસ આગમ અરથ, ભગવતી ગુણભંડાર. ૪

વાણિ સરસતિ વર્ણન (છંદ ત્રિભંગી)

સરસતિ ગુણસારં ભગતિ ઉદારં આગમ અપારં સુખકારં,
ત્રિભુવન જનતારં મતિ મઘારં વિમલવિચારં દાતારં;
દૂરીકૃત ગારં વિનયવિકારં કુમતિવિદારં અઘહારં,
સરસતિ ચિતધારં સેવાસારં ગુણવિસ્તારં જયકારં. ૧

કવિત છપ્પય

વસિ વાસ જિનવદનિ માઈ સરસતિ મુજ ત્રુઠી
ભગતિ કીધ જ્હૂર ખરી મેઘરસ બલ વૂઠી
અપર માગ્ગ કીધ સુગમ ભરમ મિથ્યા ભય ભગ્ગઈ;
ઇન ભાન કરી અલગ ગહન પરમાદ સુગાજઈ
સુપ્રસાદ વાણિ સરસતિ બહિ કહિસુ સંબંધ સતોષ ભણે
ભણિ સુમતિ સુમતિ સજ્જન ભણિ ભેદભાવ બહુ કરી ભણે.

દૂહા

નહી સરસતિ એ નહિ, દેવ સરસતિ નાહિ;
૧૯૨ ભવિક લોક સુપ્રસાદતા, જિનવાણી જગમાંહિ! ૧

~~૮૧~~ ૫૦ શ્રી જિનધર્મસૂરિના શિષ્ય શ્રી સુમતિવલ્લભે વિ.સં.૧૭૨૦માં રચેલ 'શ્રી જિનસાગરસૂરિ નિર્વાણ રાસ'[૨૮૪]ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલ છે.

'સમરૂં સરસતિ સામિની, અવિરલ વાણિ દે માત;
ગુણ ગાઈસુ ગુરુરાજના, સાગર સૂરિ વિખ્યાત! ૧

---

૨૮૧ ~~૨૦૭~~. જૈ.ગૂ.ક.ભા.૨. પૃ.૧૯૦
૨૮૨ ~~૨૦૮~~ " પૃ.૧૯૫
૨૮૩ ~~૨૦૯~~ " પૃ.૧૯૮
૨૮૪ ~~૨૧૦~~ " પૃ.૨૦૨

સરસ્વતી વંદના

૨૯૩ ~~૨૪૦~~ વા૦ વિવેકકુશલ વિબુધના શિષ્ય શ્રીવિનીતકુશલે વિ.સં.૧૯૨૨માં બનાવેલ 'શ્રીશત્રુંજય તીર્થયાત્રા'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરી છે.

'સરસ્વતિ માય મયા કરી, આપો વચન વિલાસ;
શ્રીશત્રુંજય ગિરિ તણું, સ્તવન કરું ઉલ્લાસ.' ૧ ૨૯૪ ~~૨૪૧~~

૨૯૫ ~~૨૪૨~~ સં૦ મુનિ સુરજીએ વિ.સં.૧૯૨૧માં રચેલ 'નાબલધિર રાસ'ની શરૂઆતમાં શારદાની આરાધનાનો ઉલ્લેખ કરેલો છે.

'આજ દેવ શારદા, આરાધું નિશદીસ;
૨૯૬ રિદ્ધિ વૃદ્ધિ સુખ સંપદા, દેજ્યો માત જગીસ.' ૨

૨૯૭ ~~૨૪૩~~ પં૦ શ્રીશાંતિહર્ષજીના શિષ્ય શ્રીલાભવર્દ્ધનજીએ વિ.સં.૧૯૨૩માં રચેલ 'વિક્રમ ચોપાઈ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'કર વીણા પુસ્તક ધરે, સરસ્વતી સુમતિ નિવાસ,
પ્રણમંતાં નિત પામીએ, સરસ વચન સુવિલાસ!' ૨ ૨૯૮ ~~૨૪૪~~

શ્રીલાભવર્દ્ધનજીએ જ વિ.સં.૧૯૨૮માં રચેલ 'લીલાવતી રાસ'ની શરૂઆતમાં પણ સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'પ્રણમી ચરણાંબુજ તેહના, શ્રીસરસ્વતિ સુપસાય;
સાંભળતાં મહિમા કરૂં, સુણ રે ભવિક ચિત્ત લાય!' ૨

તેમણે જ વિ.સં.૧૯૩૨માં રચેલ 'પાંડવ ચરિત્ર ચોપાઈ'ની શરૂઆતમાં શ્રુતદેવતાનું સ્મરણ કરેલું છે. ~~૨૪૫~~

'સમરૂં શ્રી શ્રુતદેવતા, વિનતિ કરું વિસ્તાર;
૨૯૯ દયા કરી દીજે દરસ, વાણીનો વિસ્તાર!' ૨

~~૨૪૬~~ ૩૦૦ વા૦ શ્રીજ્ઞાનસાગરજી ગણિના શિષ્ય શ્રીમાનસાગરજીએ વિ.સં.[illegible]માં રચેલ 'વિક્રમસેન ચોપાઈ'ની શરૂઆતમાં શારદાની સ્તુતિ કરેલ છે.

'સારદમદ સમો વડો, વચન અનોપમ જાસ,
સા સારદ સુપ્રસન્ન હુઓ, દો મુઝ વચન વિલાસ!' ૨

૩૦૧ ~~૨૪૭~~ શ્રીમાનસાગરજીએ જ વિ.સં.[illegible]માં રચેલ '[illegible] રાસ'ની શરૂઆતમાં શ્રુતદેવતાને નમસ્કાર કરેલ છે.

'વીણા પુસ્તક ધારિણી, શ્રુતદાતા શ્રુતદેવ;
૨૯૯ સાંનિધ કરજો સામિની, સેવકને નિતમેવ!' ૨

~~૨૪૮~~ મ૦ના૦ શ્રીયશોવિજયજીના શિષ્ય શ્રીલક્ષ્મીવિજયજીએ વિ.સં.૧૯૩૪માં બનાવેલ 'અમરદત્ત મિત્રાનંદના રાસ'ની શરૂઆતમાં શારદાને પ્રણામ કરેલ છે. ૩૦૨ ~~૨૪૯~~

'પહિલું પ્રણમું શારદા, વરદાતા વિખ્યાત;
આણંદ ધરી આદર કરી, મયા કરે સો માત. ૧
[illegible] કવિ કોવિદો, સુમતિ દીઓ સુપવિત્ર;
મુઝ સાંનિધ કરી શારદા, કરજ્યું સરસ કવિત્ત!' ૨

---

૨૯૫ ~~૨૪૧~~. જૈ.ગૂ.ક. ભાગ-૨, પૃ.૨૦૪
૨૯૬ ~~૨૪૨~~. " પૃ.૨૦૬
૨૯૭ ~~૨૪૩~~ " પૃ.૨૧૦
૨૯૮ ~~૨૪૪~~ " પૃ.૨૧૩
૨૯૯ ~~૨૪૫~~ " પૃ.૨૧૬
૩૦૦ ~~૨૪૬~~ " પૃ.૨૨૦
૩૦૧ ~~૨૪૭~~ " પૃ.૨૨૩
૩૦૨ ~~૨૪૮~~ " પૃ.૨૨૫

સરસ્વતી-વંદના

૧૯૮ ~~૨૨૬~~ 303 વા૦ શ્રી ગુણાનંદજીના શિષ્ય શ્રી યશોનંદજીએ વિ.સં. ૧૭૨૬માં રચેલ 'રાજસિંહ કુમાર રાસ'ના શરૂઆતમાં શારદાનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સાર શારદ મનિ સમરીઈ, બુદ્ધિ તણો અધિકાર;
મૂરખ જન પંડિત હુવઈ, તે સહુ તુજ પસાય!' ૨

૧૯૯ ~~૨૨૭~~ 304 ~~૨૨૦~~ વા૦ શ્રી શાંતિવિજયજીના શિષ્ય શ્રી માનવિજયજી ગણિએ 'નવ વિચાર રાસ'ની રચના કરેલી છે. તેના શરૂઆતમાં શ્રુતદેવીને નમસ્કાર કરેલો છે.

'શ્રી ગુરૂ ચરણ કમલ અનુસરી, શ્રી શ્રુતદેવી હૃદયે ધરી;
[illegible], કરૂં નય વિચાર ગુરૂ સાર[illegible]!' ૧

૨૦૦ ~~૨૨૮~~ ઉપા૦ શ્રી [illegible]ના શિષ્ય પંડિત શ્રી ધર્મમંદિર ગણિએ વિ.સં. ૧૭૪૧માં રચેલ 'પ્રબોધચિંતામણિ ચોપાઈ'માં 305 સરસ્વતીનું અનુપમ સુંદર સ્તુતિ કરી છે.

'નમો નમો સરસ્વતિ માતા, [illegible] દૂર;
[illegible], [illegible] નૂર. ૧૨
નિર્મલ [illegible], [illegible] પરિવાર;
હંસ [illegible] કરે, સરસ્વતિ [illegible] સાર. ૧૩
તે સરસ્વતિ [illegible], [illegible] નિશદિશ;
[illegible] યોગીશ. ૧૪
[illegible] મંદિર;
[illegible], એ નિર્મલ નિરધાર. ૧૫
[illegible] સરસ્વતી કહી, [illegible] સરસ્વતી નારિ;
[illegible], [illegible]. ૧૬

306 ~~૨૨૨~~ ધર્મમંદિરે જ વિ.સં. ૧૭૪૦માં રચેલ 'પરમાત્મ પ્રકાશ ચોપાઈ'માં પણ જિનવાણી રૂપ સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'જિનવાણી સરસ્વતી નમું, ઉજ્જ્વલ રૂપ નિધાન;
[illegible] હું [illegible], [illegible].' ૪

૨૦૧ ~~૨૨૩~~ 307 ઉપા૦ શ્રી [illegible]ના શિષ્ય શ્રી લક્ષ્મીવલ્લભ ગણિએ વિ.સં. ૧૭૨૭માં રચેલ 'વિક્રમાદિત્ય પંચદંડ રાસ'ના શરૂઆતમાં શારદાનું ધ્યાન ધરેલું છે.

'મનિ ધ્યાઉં શ્રી શારદા, કવિજન કેરી માય;
[illegible], [illegible]!' ૨

૨૦૨ 308 ~~૨૨૪~~ વા૦ શ્રી [illegible]ના શિષ્ય શ્રી [illegible]એ વિ.સં. ૧૭૪૬માં રચેલ 'હરિબલ રાસ'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સરસ વચન દે સરસતી, માત મયા કરિ મુજ;
[illegible]. ૬
[illegible];

---

303 ~~૨૨૦~~ જૈ.ગૂ.ક.ભા.૨.પૃ.૨૩૦
304 ~~૨૨૦~~ " પૃ.૨૩૨
305 ~~૨૨૧~~ " પૃ.૨૩૮
306 ~~૨૨૨~~ " પૃ.૨૪૦
307 ~~૨૨૩~~ " પૃ.૨૪૩
308 ~~૨૨૪~~ " પૃ.૨૪૬

સરસ્વતી વંદના

ગુણ ગુણ કોડિગામે અછે, કહેતાં નાવઈ પાર. ૭
ગુરુજન પંડિત હુઆ, ગુણનઈ અનન્ત જોય;
હું ગુણ પાર મુખમાં કરી, કહ્યા સરસ કહું તેવો ૮

૨૦૩ ~~૨૨૫~~ તપા૦ આણંદવિમલ શિષ્ય શ્રી હીરમુનિએ વિ.સં. ૧૬૪૭માં રચેલ 'ઉપદેશ રત્નકોશ ~~રાસ~~'[309] ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીના પદો સરસ્વતીના માંગલ્ય કરી છે.

'સરસ વચન દો સરસ્વતી, નિરમલ આપો નાણ;
કવિ કહું કીરતિ ભણી, ગુણો સહુ સાવધાન.' ૫

૩૧૦ ~~૨૨૬~~ હીરમુનિએ જ વિ.સં. ૧૬૨૫માં રચેલ 'સાગરદત્તના રાસ'ના શરૂઆતમાં 'વાગેશ્વરી'નું સ્મરણ કર્યું છે.

'વચન વિલાસ વાગેશ્વરી, વર વિદ્યા દાતાર;
માત મયા કરી મુજ સુબુદ્ધિ, તુંહી તારણહાર.' ૩

૨૦૪ ~~૨૨૭~~ તપા૦ આનંદવિમલસૂરિના શિષ્ય શ્રી ઉદયવિજયજીએ વિ.સં. ૧૬૨૯માં રચેલ 'આરામ ~~શોભા~~ રાસ'[311] ના શરૂઆતમાં કુલદેવતાને નમસ્કાર કરેલ છે.

'ઉદય કરે કુલદેવતા, સુપ્રસન્ન થઈ જોય,
અરિહંતાદિક હું નમું, વાણી આપે નિશિ તોય.' ૨

૨૦૫ ~~૨૨૮~~ તપા૦ આનંદવિમલસૂરિના શિષ્ય શ્રી મતિકુશલજીએ વિ.સં. ૧૬૩૨માં રચેલ 'મૃગાંકલેખા ~~ચોપાઈ~~'[312] ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'સરસતિ ભગવતિ નમી કરી, પ્રણમું સદ્ગુરુ પાય;
વિઘન વિદારણ સુખકરણ, પરસિદ્ધ મોટ ઉપાય.' ૨

૨૦૬ ~~૨૨૯~~ ૩૧૩ તપા૦ આણંદવિમલજીના શિષ્ય શ્રી વિવેકવિજયજીએ વિ.સં. ૧૬૩૦માં રચેલ 'મૃગાંકલેખા રાસ'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીના સ્તુતિ કરેલ છે.

'સરસ્વતી સરસ વચન દો, વરણવું નવરસ રંગ;
તે તુમચો આધાર મુજ, સેવે સુરનર સંગ.' ૩

૨૦૭ ૩૧૪ ~~૨૩૦~~ તપા૦ તિલકહંસજીના શિષ્ય શ્રી તત્ત્વહંસજીએ વિ.સં. ૧૬૩૧માં રચેલ 'ઉત્તમકુમાર ચોપાઈ'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'સરસતિ સામણી, પદ નમ, પામ વચન વિલાસ;
૨૦૮ મન વચન કરજ કરી, હું પૂં ભાવશો દાસ.' ૨

૩૧૫ ~~૨૩૧~~ તપા૦ આણંદવિમલજી પંડિતના શિષ્ય શ્રી વિષ્ણુદેવવિજયજીએ વિ.સં. ૧૬૩૫માં રચેલ 'નાગલકુમાર રાસ'ના શરૂઆતમાં ભારતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'હંસગમની હંસાસની, ભગવતી ભારતી માય;
૨૦૯ મૂરખને પંડિત કરે, પ્રણમું તેહના પાય.' ૩

૩૧૬ ~~૨૩૨~~ ~~૨૩૩~~ તપા૦ પુણ્યસૌભાગ્યના શિષ્ય શ્રી નિત્યસૌભાગ્યજીએ વિ.સં. ૧૬૩૧માં રચેલ 'નંદબત્રીશી'ના શરૂઆતમાં વરદાયક એવી સરસ્વતીના સ્તુતિ કરેલ છે.

---

૩૦૯ ~~૨૨૫~~ જૈ. ગૂ. ક. ભા. ૨. પૃ. ૨૪૮
૩૧૦ ~~૨૨૬~~ " પૃ. ૨૪૯
૩૧૧ ~~૨૨૭~~ " પૃ. ૨૫૫
૩૧૨ ~~૨૨૮~~ " પૃ. ૨૬૫
૩૧૩ ~~૨૨૯~~ " પૃ. ૨૭૪
૩૧૪ ~~૨૩૦~~ " પૃ. ૨૭૫
૩૧૫ ~~૨૩૧~~ " પૃ. ૨૭૮
૩૧૬ ~~૨૩૨~~ " પૃ. ૨૮૦

સરસ્વતીની વંદના ૪૪ ~~૩૭~~

'કુશલામંગ પુસ્તકધારિણી, હંસાસને આરૂઢ માતાય;
પદ્મિનિ પદ્મ પદ્મિની, સેવકાને આપો માય. ૨
સંસારમાં તું અકળ છે, અજ્ઞાની આપો મતિ;
વિનતિ કરી સરસ્વતી વિનવે [illegible] ! ૩ ૩૧૭ ~~૩૩૩~~

નિત્યસૌભાગ્યગણિએ વિ. સં. ૧૭૩૧માં જ રચેલા '[illegible]'માં સરસ્વતીનું સ્મરણ કર્યું છે.

'સરસ્વતી માત સદા મન ધરી, કવિ કહું મતિ આણંદ ધરી;
૩૧૮ કવિ સદ્ગુરુ કરજોડ વંદી કરે, હૃદય કમલમાં આણંદ ધરો ! ૧

~~૩૩૪~~ ૫૦ સુંદરસાગરના શિષ્ય શ્રી [illegible]એ વિ. સં. ૧૭૩૩માં રચેલા 'પંચદંડની વાર્તા'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરેલી છે.

'સુખદાયિની દેવી મુજ સરસ્વતી, હંસવાહિની માત;
કુમતિ કાપી દૂર કરો, સુમતિ સદા આપો માત. ૪
[illegible] [illegible]સ્વરી, ત્રિભુવન કેરી માત.
૩૧૯ ચંદ્ર વદન બ્રહ્માસ્વરી, સેવકાં બહુ સુખ દેજે ! ૫ ~~૩૩૫~~ ૩૨૦

~~૩૩૬~~ શાંતિદાસ શ્રાવકે વિ. સં. ૧૭૩૨માં રચેલા 'ગૌતમસ્વામી રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કર્યું છે.

'સરસ વચનદાયક સરસ્વતી, આ જુઓ વચન મુજને વરસતી;
સદ્ગુરુ કહું શિર નેં વંદન, આપો મને બુદ્ધિ નિધાન ! ૧

૩૨૧ ~~૩૩૭~~ વિ. સં. સરસ્વતીના [illegible] [illegible]ના શિષ્ય શ્રી [illegible]એ વિ. સં. ૧૭૩૨માં રચેલા '[illegible]'ની શરૂઆતમાં શારદાનું સ્મરણ કર્યું છે.

'સમરવિ શારદા સ્વામિની, મતિ આપો નેમિ [illegible];
૩૨૨ કવિ કહું મતિ રૂડી, મને દેજો આણંદ. ૧

૩૨૨ ~~૩૩૮~~ ૫૦ સિદ્ધિવિજયજી બુધના શિષ્ય સુરવિજયજીએ વિ. સં. ૧૭૩૨માં રચેલા 'રત્નપાળ રાસ'ની શરૂઆતમાં શારદાનું સ્મરણ કર્યું છે.

'સમરું હું શ્રી શારદા, બ્રહ્મ ભગવતી વિખ્યાત;
૩૨૪ ગુણ પૂરવ ધરજો, કૃપા કરી આપજો માત ! ૧

~~૩૩૯~~ ૫૦ [illegible]ના શિષ્ય શ્રી [illegible]એ વિ. સં. ૧૭૩૪માં રચેલા '[illegible]'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કર્યા છે.

'સરસ્વતી માત નમું સદ્ગુરુ, સરસ્વતી નામે શિર;
૩૨૩ ~~૩૪૦~~ ૩૨૫ [illegible] [illegible] [illegible] ? ૧

~~૩૪૦~~ ૫૦ રત્નવિજયજીના શિષ્ય શ્રી [illegible]એ વિ. સં. ૧૭૩૪માં રચેલા '[illegible] કુમાર રાસ'ની શરૂઆતમાં શારદા પાસે બુદ્ધિની માંગણી કરેલ છે.

'હંસવાહન કરતી રહે, કવિજનની આધાર,
શારદા મુજ મહેર કરી, દે જો બુદ્ધિ અપાર. ૭
[illegible] [illegible] સરસ્વતી, હું કરું જે કરજોડ;

---

317 ~~333~~ જૈ. ગુ. ક. ભા. ૩ પૃ. ૨૮૭
318 ~~334~~ " પૃ. ૨૮૮
319 ~~335~~ " પૃ. ૨૯૦
320 ~~336~~ " પૃ. ૨૯૧
321 ~~337~~ " પૃ. ૨૯૪
322 ~~338~~ " પૃ. ૨૯૯
323 ~~339~~ " પૃ. ૩૦૩-૪

સરસ્વતી-વંદના

પંડ્યુકુમર ગુરુ ગાયસઉં, મલ્લ મુનિ મન ભેદિ! ૮

૩૨૪ ૨૭૨ ૩૨૬ ૨૯૦ આણંદકુશલ શિષ્ય શ્રી તેજપાલે વિ. સં. ૧૭૩૫ માં રચેલ 'રત્નચૂડ ચોપાઈ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'પ્રેમેકરી પ્રણમું પ્રભુ, આદીશ્વર અરિહંત;
ભગવતી સુખદાયી સદા, આપો બુદ્ધિ અનંત!'

૩૨૫ ૨૭૩ ૨૯૭ ૨૯૦ ક્ષમાવિજય વિબુધના શિષ્ય શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિએ વિ. સં. ૧૭૩૬માં રચેલ 'શ્રીપાલ નિર્વાણ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સુરકિરણ પરિ ઉજ્જલ, શ્રી જિનવરની વાણી;
તે શારદ મનિ સમરી, લહીએ અવિચલ વાણી.' ૨

૩૨૬ ૨૭૪ જ્ઞાનવિમલસૂરિએ વિ. સં. ૧૭૭૦માં રચેલ 'શ્રી ચંદ્રકેવલી રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'જિન મુખ સરસ્વતીને નમી, જેમ પ્રગટે ઓંકાર;
શ્રી ચંદ્રકેવલી તણો, કહું કથા અધિકાર!' ૩૦

૩૨૭ ૨૭૫ તેઓએ જ રચેલ 'કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું ધ્યાન કરવાનું લખેલ છે.

'શ્રી સરસ્વતી ધ્યાઉં, મનવંછિત પાઉં, શ્રી જિનને ગાઉં હોંસશું!'

૩૨૮ ૨૭૬ ૨૭૬ ખ૦ શ્રી ખિમાહંસજીના શિષ્ય શ્રી ધર્મવર્ધનજીએ રચેલ 'શનિશ્ચર વિક્રમ ચોપઈ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતી પાસે સારી બુદ્ધિની માંગણી કરી છે.

'સરસતિ સુમતિ દો મુજને, વાણી અવિરલ સાર;
ગુણ ગાવા જિન રાજના, વિક્રમ નૃપ ઉદાર!' ૨

૨૭૮ ૨૭૭ ખ૦ શ્રી લબ્ધિવિજયજી વાચકના શિષ્ય શ્રી દયાવિજયજીએ વિ. સં. ૧૭૭૬માં

૩૨૯ ૨૭૭ રચેલ 'ચિત્રસેન રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનો હંસગામિની તરીકે ઉલ્લેખ કરેલ છે.

'હંસગામિની ચિત્તમેં ધરી, કહિસ્યું કથા ચિત્ત લાય!' ૨

૨૨૦ ૨૭૮ ત૦ શ્રી લાભવિજયજી બુધના શિષ્ય શ્રી રવિવિજયજીએ વિ. સં. ૧૭૭૭

૩૩૦ ૨૭૮ માં રચેલ 'નવ-પદ રાસ'ની શરૂઆતમાં શારદાનું સ્મરણ કર્યું છે.

'સરસ વચન રસ વરસતી, સમરી શારદ માય;
૨૨૨ પભણું અનોપમ અતિઘણો, જિનરાજના ગુણ ગાય.' ૨

૨૭૯ ત૦ શ્રી લક્ષ્મીવિજયજી બુધના શિષ્ય શ્રી મહિમાવિજયજીએ વિ. સં. ૧૭૭૭

૩૩૧ ૨૭૯ માં રચેલ 'નેમ રાજુલ સંવાદ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'સરસતી ભગવતી મનિ ધરી, ~~સુમતિ આપો દાતાર~~'

૩૩૨ ૨૮૦ શ્રી મહિમાવિજયજીએ જ વિ. સં. ૧૭૮૯માં રચેલ 'શત્રુંજય તીર્થ માહાત્મ્ય'ની શરૂઆતમાં

'સરસ્વતી ભગવતી મનિ ધરી સુમતિ આપો દાતાર'

૨૮૧ ખ૦ શ્રી ક્ષમાકુમાર વાચકના શિષ્ય શ્રી ક્ષમાપ્રમોદ ગણિએ વિ. સં. ૧૭૯૦માં

---

૩૨૪ ૨૭૨	જૈ. ગૂ. કવિઓ ભા. ૩	૩૦૪
૩૨૫ ૨૭૩	"	૩૧૪
૩૨૬ ૨૭૪	"	૩૨૦
૩૨૭ ૨૭૫	"	૩૨૮
૩૨૮ ૨૭૬	"	૩૪૧
૩૨૯ ૨૭૭	"	૩૪૦
૩૩૦ ૨૭૮	"	૩૪૨
૩૩૧ ૨૭૯	"	૩૪૬

૪૪ ૪૫

સરસ્વતીની વંદના

રચેલ 'દેવરાજ વચ્છરાજ ચોપાઈ'[333] ની શરૂઆતમાં વાગ્વાદિની પાસે સારાં વચનોની માંગણી કરી છે. 'વાગ્વાદિની વરદાયિની, મહિર કરો મુજ માય;
ગુણ સમરતાં અવિચલ, સરસ વચન દ્યો સાય'.

[334] ૬૯ કનકચંદ્ર ગોવિંદના શિષ્ય કવિ ઝવેરચંદે વિ.સં.૧૭૨૪માં રચેલ 'ચિત્રસંભૂતિ સજ્ઝાય'[334]ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'પ્રણમું સરસતિ સામની, માંગું વચન વિલાસ;
સાધુ તણા ગુણ વર્ણવું, કરજ્યો બુદ્ધિ પ્રકાશ'. ૧

[335] આણંદવિજયસાગરસૂરિજીના શિષ્યે વિ.સં.૧૭૨૪માં રચેલ 'ભાગ્ય ચોપાઈ'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'સરસ વચન દ્યો સરસતિ, પ્રણમી પાવું માય;
અવિરલ મુજ મતિ આપજો, કરજો એ સુપસાય!' ૨

[336] ૯૦ જ્ઞાનસૌભાગ્યજીના શિષ્ય શ્રી ઉદયસૌભાગ્યે વિ.સં.૧૭૩૯માં રચેલ 'ચિત્રસેન પદ્માવતી ચોપાઈ'[336]ના શરૂઆતમાં શારદાનું સ્મરણ કરેલું છે.

'આગે આવઈ કવિજન હુઆ, તેણે સમરી ગુંરી માય;
મુરખ હૂંતા પંડિત કીધા, પામ્યા તુજ પસાય. ૩
તેણે સમરું શારદા, માતા પુરો આશ;
મુજ મતિને આપજો, અવિરલ બુદ્ધિ પ્રકાશ'. ૪

[337] ૯૧ તપ. શ્રી શિવવિજયજી ગુરુના શિષ્ય શ્રી શાંતિવિજયજીએ વિ.સં.૧૭૪૩માં 'નવકાર'માં વાણીને વંદના કરેલ છે.

'અરિહંત મુખપંકજ વાસિની, વાણી વચન વિલાસ;
કવિજનમાતા વિનવું, પૂરો મુજ મન આશ!' ૨

[338] ૯૨ ખ. શ્રી રતનવલ્લભ ગણિજીના શિષ્ય શ્રી મહિમાહંસજીએ વિ.સં.૧૭૪૪માં રચેલ 'ચંદન મલયાગિરિ રાસ'[338]ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'ગુરુ ચિદાનંદ પદ નમી, પ્રણમી સદ્ગુરુ પાય;
હંસગામિની સરસ્વતી, શાંતિજિન સુપસાય!' ૨

૯૩ તપ. કાંતિવિજયજીના શિષ્ય વિનીતવિજયજીએ વિ.સં.૧૭૪૯માં રચેલ 'આદિનાથ શલોકો'[339]ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીની પાસે વાણીની માંગણી કરી છે.

'સરસતિ માતા દ્યો મુજ વાણી!'

૯૪ પૂ. તપ. શ્રીરત્નકીર્તિસૂરિ શિષ્ય શ્રી સુમતિવિજયજીએ વિ.સં.૧૭૪૯માં રચેલ 'રત્નકીર્તિસૂરિ ચોપાઈ'[340]ના શરૂઆતમાં શ્રુતદેવીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'શ્રી શ્રુતદેવી સાંનિધ્ય કરી, દે જે વચન વિલાસ;
કવિકુલ તું કૂલતી, જે આગળ પુરે આશ. ૨
માતપિતાથી અધિકું વળી, ગુરુ જે જ્ઞાનદાતાર;
ગુણગાઉ હું તેહના, સદ્ગુરુને આધાર!' ૩

---

333 જૈ.ગૂ.ક. ભા.૨ પૃ.૩૫૧
334 " ૩૫૨
335 " ૩૫૩
336 " ૩૬૦
337 " ૩૬૪
338 " ૩૬૯
339 " ૩૭૩
340 " ૩૭૪

સરસ્વતી વંદના ૪૭

૨૩૦ ~~૨૩૯~~ લગ૦ શ્રી શિવરત્નજીના શિષ્ય વાચક ઉદયરત્નજીએ વિ.સં.૧૭૪૯ માં રચેલા 'જંબુસ્વામી રાસ'[૩૭૧] ના શરૂઆતમાં હંસાસણી (સરસ્વતી)ને નમસ્કાર કરેલ છે.

'નારંગ અંગજ નંદિની, જિન મુખ જેહનો વાસ;
હંસાસનિ હરખિં કરી, ત્રિવિધિં પ્રણમું તાસ.' ૩

૩૭૨ કવિ શ્રી ઉદયરત્નજીએ વિ.સં. ૧૭૫૫ માં રચેલ 'અષ્ટપ્રકારી પૂજા રાસ'ના શરૂઆતમાં 'સરસ્વતી'ના ચરણકમલનું ધ્યાન ધરવાનું લખેલ છે.

'કમલનયના કમલાનના, કમલનું કોમલ કાય;
તનયા કમલજ તાતનીં, ચરણકમલ ચિત લાય. ૩
અમર સરોવર જે વસે, તે છંદ વાહન જાસ;
સા સરસતિ સુપસાય કરી, મુઝ મુખિં કરજ્યો વાસ.' ૪ [૩૭૩]

વળી તેઓશ્રીએ વિ.સં. ૧૭૬૨ માં રચેલ '[illegible] રાસ'ના શરૂઆતમાં વાગેશ્વરીને વંદન કરેલ છે.

'વળી વંદું વાગેશ્વરી, કનકકલશ કરી માય;
શ્રુતસાગર તરતી સદા, તરી સમ જેહ સહાય.' ૩ [૩૭૪]

વળી વિ.સં. ૧૭૬૪માં તેઓશ્રીએ રચેલ 'મુનિપતિ રાસ'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'દુરમતિ દૂર નિવારણી, સમરું સરસ્વતી દેવી;
~~[illegible]~~

વળી વિ.સં. ૧૭૬૭માં રચેલ 'સ્થૂલિભદ્ર નવરસની સજ્ઝાય'[૩૭૫] માં શારદાનું સ્મરણ કરેલું છે.

'શ્રી ગુરુને ચરણે નમી, સમરી શારદ માત;
નવવિધ સ્થૂલભદ્રની વાતડી, ઉત્તમ કહું અવદાત.' ૧

૩૭૬ વળી તેઓશ્રીએ વિ.સં. ૧૭૬૬માં રચેલા 'મલયસુંદરી મહાબલ રાસ'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'સરસતી સદ્‌ગુરુ સંતના, પદ પ્રણમું નિશદીસ;
કોડિંગમે વર કામના, સફલ ફલે જસ નામેં.' ૪

૩૭૭ વળી તેઓશ્રીએ વિ.સં.૧૭૬૮માં રચેલ 'ધર્મબુદ્ધિ મંત્રી અને પાપબુદ્ધિ રાજાના રાસ'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે. ૩૭૮

'શ્રી જિન સરસ્વતી સંતને, પ્રણમું લળી પ્રમાદ.' ~~૩૭૮~~

વળી તેઓશ્રીએ વિ.સં.૧૭૭૦ રચેલ 'શ્રી શાલિભદ્રના શલોકો'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીના પાસે પ્રસાદની માગણી કરી છે.

'સરસ્વતી માતા કરોને પસાઉ, પારણજી કેરા હું પ્રણમું પાઉ!

૨૩૨ ~~૨૩૯~~ લગ૦ શ્રી માનવિજયજી વાચકના શિષ્ય શ્રી દીપવિજયજીએ વિ.સં. ૧૭૪૮ માં રચેલા 'મંગલકલશ રાસ'[૩૭૯] ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

---

૩૭૧ સંદ. જૈ. ગૂ. ક. ભાગ ૨. ૩૮૬
૩૭૨ ~~૨૬૮~~ " ૩૮૮
૩૭૩ ~~૨૬૦~~ " ૩૮૫
૩૭૪ ~~૨૬૯~~ " ૩૮૭
૩૭૫ ~~૨૬૫~~ " ૩૮૮
૩૭૬ ~~૨૬૨~~ " ૩૮૯
૩૭૭ ~~૨૬૩~~ " ૪૦૬
૩૭૮ ~~૨૬૧~~ " ૪૦૮
૩૭૯ ~~૨૬૫~~ " ૪૧૫

સરસ્વતી વંદના ૨૮

'પ્રણમું સરસતિ સ્વામિની, કવિજન કેરી માય;
વીણા પુસ્તક ધારિણી, કવિયણને વરદાય. ૧
કાશ્મીરે જગ જાણીયે, માતાનું અધિઠાણ;
વાંજું મરૂધર દેશમાં, અજારીયે મંડાણ. ૨
મનશુદ્ધે પ્રણમી કરી, માગું વચણ વિલાસ;
જેમ ગુર્જને સુખ ઊપજે, પૂગે મનની આશ.' ૩

232 ત૦ શ્રી વિજયપ્રભસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી વિમલવિજયજીએ વિ.સં.૧૭૪૯ની રચેલ 'વિજયપ્રભસૂરિ નિર્વાણ સ્વાધ્યાય'[340]ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલ છે.

'પ્રણમી પાસ જિણેસરૂ અને, સમરી સરસતિ માય;
નિજગુરુના આધારથી રે, ગાયસ્યું તપગચ્છ રાયો રે!' ૧

233 ત૦ શ્રી જશવિજયજી વિબુધના શિષ્ય શ્રી નિત્યવિજયજી ગણીએ વિ.સં.૧૭૫૧માં રચેલ 'ગુણાવલિ રાસ'[341]ની શરૂઆતમાં શ્રુતદેવતાનું સ્મરણ કરેલ છે.

'વલી સમરૂં શ્રુતદેવતા, ભગવતી આદિ જેહ;
ગોયમાદિક ગણધર નમેં, હું પણિ પ્રણમું તેહ.' ૨

234 ત૦ શ્રી વિજયરત્નસૂરિજીના શ્રાવક ગોડીદાસે વિ.સં.૧૭૫૫માં રચેલ 'નવકાર રાસ'[342]ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીના જુદા જુદા નામો કરીને સ્તુતિ કરેલી છે.

'શારદ શુભ મતિદાયિણિ, શારદ ચંદ વદન્ન;
શારદ સોભાકારિણિ, શારદ સદા પ્રસન્ન. ૧
શશિકર નિકર સમોવડિ, શ્વેત કર્યો સિણગાર;
સરસ વચન મુખ સરસતિ, વીણા પુસ્તક ધાર. ૨
બ્રહ્મવાદિની સરસતિ, શાસ્ત્ર ધુરિ સમરેવિ;
ૐકાર ધુરિ આદિ લિપિ, તે પ્રણમું નિતમેવ. ૩
શારદ માત મયા કરો, કવિજન પૂરો આસ;
સેવકજન હિતચિત કરી, મુજ મુખ વસજો વાસ.' ૪

235 ત૦ શ્રી રૂપવિજયજી પંડિતના શિષ્ય શ્રી મોહનવિજયજીએ વિ.સં.૧૭૫૪માં રચેલ 'નર્મદાસુંદરીનો રાસ'[343]ના શરૂઆતમાં ભારતીની સ્તુતિ કરેલ છે.

'કવિ સુરતરૂ શાખાવલા, પરમતલ વાનવ્યા મૂલ;
દાન સંદ્રને સંદિકા, કૃપા કરિ અતિ ભૂલ. ૩
જડતા હર મુદ્રાવતી, જગ રૂપ સ્વરૂપ સેવ;
શબ્દાદિક વિવરણ તણી, સા ભારતી પ્રણમેવ!' ૪

236 ત૦ શ્રી શાંતિવિમલજીના શિષ્ય શ્રી કેસરવિમલજીએ વિ.સં.૧૭૬૬માં રચેલ 'વંકચૂલ રાસ'[344]ના શરૂઆતમાં શારદાને પ્રણામ કરેલ છે.

---

340 જૈ.ગૂ.ક. ભાગ ૫ પૃ.૧૧૭
341 " પૃ.૧૨૦
342 " પૃ.૧૨૪
343 " પૃ.૧૨૮
344 " પૃ.૧૩૪

સરસ્વતી વંદના ૨૮ ૩

'શારદ શશિ જિમ નિરમલી, પ્રણમું સારદ માય;
ભાવે નમું વલી નિજ ગુરૂ, જે મનવાંછિત દાય! ૧

૨૩૧ ~~[illegible]~~ ૯૦ શ્રી તેજવિજયજી પંડિતના શિષ્ય શ્રી દાનવિજયજી બુધે વિ.સં. ૧૭૧૨માં રચેલા 'શ્રી સત્તરભેદી ગર્ભિત ચાર જિનસ્તવન'[૩૪૫ ~~૨૯૨~~]ની શરૂઆતમાં શ્રુતદેવીને પણ નમસ્કાર કરેલ છે.

'ઋષભ આદિ જિનવર નમું, શ્રુતદેવી આધાર;
૨૩૮ વલી સમરૂં નિજ ગુરૂ, તેજ નહીં જયકાર? ૨

~~૯૧~~ ખરતરગચ્છીય વાચક જ્ઞાનાનંદ વિલાસજીના શિષ્ય કનકજીએ વિ.સં. ૧૭૫૮માં રચેલી 'છ આરાની ચોપાઈ'[૩૪૬ ~~૨૯૩~~]ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

૨૩૯ 'માતા સરસ્વતી નામ રે લાલ, શ્રી ગૌતમ ગુરુરાય, સુખકારી રે'

~~૯૨~~ ૭૦ શ્રી લબ્ધિવિજયજીના શિષ્ય શ્રી નેમવિજયજીએ વિ.સં. ૧૭૯૪માં રચેલા 'નેમિજિન બાર માસ'[૩૪૭ ~~૨૯૩~~]ની શરૂઆતમાં શારદાનું સ્મરણ કરેલ છે.

'સમરીએ શારદ નામ સાચું, એહ વિના જાણીએ સર્વ કાચું' ૩૪૮ ~~૨૯૪~~

શ્રી નેમવિજયજીએ જ વિ.સં. ૧૭૯૫માં રચેલા 'વછરાજ ચરિત્ર રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની જુદાજુદા નામે સ્તુતિ કરેલી છે.

'રુગુણ રૂપવાન સુંદરી, વાગીશ્વરી વિખ્યાત;
કુબજા તું હિ ત્રિલોચની, મુઝ મુખ વસજો માત. ૩
સરસ વચન દે સરસ્વતી, વાણી તું પ્રમાણી;
૨૪૦ કંઠ લાગો હિવે કાલિકા, ભારતી ગુણ ખાણી'

૩૪૯ ~~૨૯૫~~ ~~૯૩~~ લોં. બખ્તસંઘના શિષ્ય શ્રી ગાંગજીએ વિ.સં. ૧૭૬૧માં રચેલા 'જંબૂ તેજસાર રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'હંસવાહની સમરૂં સદા, મયા કરે મુઝ માય;
૨૪૧ હું સેવક છું તાહરો, કરજો વચન પસાય! ૪

~~૯૪~~ ૫૦ શ્રી જિનચંદ્રસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી જિનસુંદરસૂરિજીએ વિ.સં. ૧૭૬૨માં રચેલી 'પ્રશ્નોત્તર ચોપાઈ'[૩૫૦ ~~૨૯૬~~]ની શરૂઆતમાં શ્રુતદેવીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'શ્રી શ્રુતદેવી નામ કરી, પ્રણમી પ્રવચન માત;
૨૪૨ ગુણ ગાતાં માતા તણા, અવિચલ વિઘન ટલે જાત! ૧

~~૯૫~~ ૫૦ શ્રી કુશલવિમલ પંડિતના શિષ્ય શ્રી કાંતિવિમલજીએ વિ.સં. ૧૭૬૭માં રચેલા 'વિક્રમ કનકાવતી રાસ'[૩૫૧]ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'નવરંગ સુધારસ વરસતી, કરતી નવનવ ખ્યાલ;
રંગે રમે ત્રિહું લોકમાં, વચન સુરતરૂ વેલ. ૩
પ્રણમું તે સરસ્વતી, કવિજન આધાર;
સરસ કથા રસ દાખવું, કીજે મુઝ ઉપગાર! ૪

---

૩૪૪ ~~૨૯૧~~ જૈ. ગૂ. ક. ભા. ૨ પૃ. ૩૭૬
૩૪૫ ~~૨૯૨~~ " પૃ. ૩૨૮
૩૪૬ ~~૨૯૩~~ " પૃ. ૩૪૦
૩૪૮ ~~૨૯૪~~ " પૃ. ૩૪૧
૩૪૯ ~~૨૯૫~~ " પૃ. ૩૬૦
૩૫૦ ~~૨૯૬~~ " પૃ. ૩૬૨
૩૫૧ ~~૨૯૭~~ " પૃ. ૩૬૮

સરસ્વતી વંદના ભાગ 7/2

૧/૨ વિ.ક્રમ સંવત ૧૪૪૬ માં ભીમ કવિએ રચેલા 'પ્રબોધ પ્રકાશ'[1]માં ભારતીનું સ્મરણ આ પ્રમાણે કરે છે:

'ભયભંજનાનંદન શ્રીભારતી, પંચ પ્રણામ કરિ સરસ્વતી
શ્રીસોમેશ્વર નિજ આવાસ, ભુવિ માંહિ જાણું કૈલાસ.' ૧૩

૧/૩ ભાલણ નામે કવિએ જ રચેલા મનાતા સાતેક હજાર પંક્તિના 'ભાગવત દશમ'[2] ~~સરસ્વતીનું~~ આરાધનાનું જ છે જેમાં સરસ્વતીનું વર્ણન આ પ્રમાણે છે:

'સરસ્વતિ સામિનિ કરુ દયા રે, ઉજલ પુસ્તક પાણિ।
કીરતિ તાહું ત્રિભુવન વિષે રે, આપો અવિરલ વાણિ।
આપુ અવિરલ વાણિ, મનોહર કવિત કરામ।
. . . . (?) પૂજુ પરમેશ્વર।
ભીમ ભણિ સુણ ગજગતિ ગામિની।
કરુ દયા કરો દયા સરસ્વતિ સ્વામિની રે।'

૩/૨ કવિ નરપતિએ જ 'પંચદંડ'[3]ના મંગલાચરણમાં શારદાને વંદના કરી છે:

'બ્રહ્માપુત્રી વીનવું, શારદા! કરજે પસાઉ;
હંસવાહની! કરજોડી કીધ ત્રિભુવન વાસિની માઇ.' ૨
પાનું ૪/૨

૧૮/૨ કવિ ચતુર્ભુજે રચેલા 'ફાગ'[4]ના શરૂઆતમાં ભારતીને પ્રાર્થના કરી છે:

'ભારતી પાયે પ્રણમુંય વર્ણવું એ મદનપુરારિ;
વૈકુંઠવાસની જઇ રચિયા વિરહ કૂર્ણ પ્રબંધારિ?' - ૨
પાનું ૨/૨ (વિ.સં. ૧૫૭૦માં)

૧૧/૨ કવિ વસ્તાએ જ રચેલા 'શુકદેવાખ્યાન'[5]માં સરસ્વતીનું સ્મરણ કર્યું છે:

'સરસ્વતીનું ધ્યાન ધરી સાર કરણ હૈડે હરખ અપાર;
સંવત ૧૬ ગુણ સાર માસ ભારત ગાવા ॥
ગુરુચરણે ગુણ ગાતું કવિ, સ્વામી-પ્રસાદિ વાંણી દેવા ॥'

---

૧. કવિચરિત ભાગ ૧-૨. કર્તા: કેશવરામ શાસ્ત્રી 'ગુજરાત વિદ્યાસભા' પ્રકાશક. પાનું ૮૬
૨ " " " પાનું ૯૮
૩ " " " " ૧૩૦
૪ " " " " ૨૨૩
૫ " " " " ૩૧૮

૪૦ ~~૩૮~~

સરસ્વતી-વંદના

પં૦ દીપવિજયજીના શિષ્ય શ્રી દેવવિજયજી એ વિ. સં. ૧૭૬૦ પહેલાં રચેલા 'નેમરાજુલ બારમાસ'ના શરૂઆતમાં બ્રહ્માણી ને નમસ્કાર કરેલ છે.

'બ્રહ્માણી વરદું માગું, કર જોડી હું મ પાયે લાગું;
હાકિમ દુઃખ દવે મુજ ભાંગુ રે, નેમ જિનેસરને ગુણ ગાઉં. ૧

શ્રી દેવવિજયજીએ જ વિ. સં. ૧૭૭૮માં રચેલા 'રૂપસેન કુમાર રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતી દેવીને યાદ કરેલ છે.

'ગુરુ સરસતિ જિન ગણધર, પયકજ પ્રણમી સાર,
ભાવિક જન ભાવે સુણો, [illegible] ૬

પં૦ મહિમાસાગરસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી [illegible] એ વિ. સં. ૧૭૮૦ માં રચેલા 'સુલસા સતી રાસ'ની શરૂઆતમાં આ પ્રમાણે સરસ્વતીનું સ્મરણ કર્યું છે.

'ચંદ કિરણ જિમ ઉજળી, જેહની દેહની કાંતિ;
તે સરસતિ નિત સમરીએ, ભાંજે ભાવઠિ ભ્રાંતિ! ૪

શ્રી ભાવપ્રભસૂરિએ વિ. સં. ૧૭૯૯માં રચેલી 'અંતરીક્ષ [illegible] ની સજ્ઝાય'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'સરસતી સરસ્વતી સમરી નમી, પ્રણમું સદ્ગુરુ પાય રે;
અંતરીક્ષ [illegible] ગુણ ગાતાં, [illegible] ૧

પં૦ લોકારામ કવિએ વિ. સં. ૧૭૯૮માં રચેલા 'ગુણ [illegible]'ની શરૂઆતમાં શારદાને નમસ્કાર કરેલ છે.

'ગણપતિ શારદ પદ નમી, આપું નિર્મલ [illegible];
વિઘન વિડારણ સુખકરણ, અવિચલ વાણી દેહ. ૨

પં૦ શ્રી સત્યવિજયજી સંતાનીય શ્રી સુખસાગરજીએ વિ. સં. ૧૭૯૮ માં રચેલા 'બુદ્ધિવિજયજી રાસ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને નમસ્કાર કરેલ છે.

'વળી વળી સરસતિ માત પયકમલ નમી,
જેહથી મતિ અતિ પામીએ!

પં૦ શ્રી નિત્યવિજય કવિના શિષ્ય શ્રી ગંગવિજયજીએ વિ. સં. ૧૭૭૨માં રચેલા 'ગજસિંહકુમાર રાસ'ની શરૂઆતમાં ભારતીને પ્રણામ કરાય છે.

'ભાવે પ્રણમું ભારતી, આપણ [illegible];
મૂરખને પંડિત કરે, એહની મોટી શક્તિ. ૧

શ્રી ગંગવિજયજીએ જ વિ. સં. ૧૭૭૩માં રચેલા 'કુસુમશ્રી રાસ'ની શરૂઆતમાં શારદાને પ્રણામ કરેલ છે.

'ચરણ પુસ્તક ધારણી, હંસવાહણી સુવિલાસ;
પ્રણમું ભાવે શારદા, આપે વચન વિલાસ. ૩

પં૦ શ્રી વિજયપ્રભસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી બુદ્ધિવિજયજીએ વિ. સં. ૧૭૯૮ માં રચેલા 'જિનપંચકલ્યાણક સ્તવન'ની શરૂઆતમાં શારદાને નમસ્કાર કરેલ છે.

'શારદ માત નમો કરી, પ્રણમી સદ્ગુરુ પાય;
પંચકલ્યાણક જિનતણા, ગાતાં શિવસુખ થાય. ૧

---

352 જૈ. ગૂ. ક. ભા. ૨ પૃ. ૪૦૦
353 " પૃ. ૪૦૧
354 " પૃ. ૪૦૪
355 " પૃ. ૨૯૦
356 " પૃ. ૪૯૨
357 " પૃ. ૪૨૩
358 " પૃ. ૪૨૭
359 " પૃ. ૪૨૮
360 " પૃ. ૪૨૩

સરસ્વતી વંદના

૩૯૧ ~~૨૯૭~~ ૨૩૯ લ૦ શ્રી સુંદરકુશલજીના શિષ્ય શ્રી વલ્લભકુશલે વિ.સં. ૧૭૭૫માં રચેલા 'હેમચંદ ગણિ રાસ'ના શરૂઆતમાં શ્રુતદેવીને યાદ કરેલ છે.

'સમરૂં શ્રુતદેવી સુંદર, અધિક ઉલટ અંગ;
વચન વિલાસ વિચિત્ર વધુ, દીજ્યું એહ અભંગ.' ૨

૨૪૦ લ૦ પ્રેમવિજયજી બુધના શિષ્ય શ્રી કાંતિવિજયજી એ વિ.સં. ૧૭૯૯ આસપાસમાં રચેલા ૩૯૨ 'ગોડી પાર્શ્વનાથજીનો છંદ'ના શરૂઆતમાં સારદાને નમસ્કાર કરેલ છે.

'સુવચન ધુર સારદા, સાહિબ તું સમરંત;
ગોડીસ ગુણ ગાવતાં, ઉપજે સરસ અરત્થ.' ૨

૩૯૩ ~~૨૯૮~~ ૨૪૧ કવિ કેસરે વિ.સં. ૧૭૭૬માં રચેલા 'ચંદનમલયાગિરિ ચોપાઈ'ની શરૂઆતમાં સારદાનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સાંભળ દેવી સારદા, સમરું હું સુખમાલ;
બોધિ કલા દો જુગતિસું, મયા કરેજ્યો માત.' ૨

૨૪૨ વાચક શ્રી પુણ્યચંદના શિષ્ય શ્રી પુણ્યવિલાસજી એ વિ.સં. ૧૭૯૦માં રચેલા ૩૯૪ 'માનતુંગ માનવતી રાસ'ના શરૂઆતમાં વાગેશ્વરીને પ્રણામ કરેલ છે.

'કવિયણ કેરી માત, વાણિ પ્રણમું વાગેશ્વરી;
સરણ નમું ચિત લાય, વિધિસું વિસ્તારૂં વાણી.' ૨

૨૪૩ વાચક સહજસુંદરજીના શિષ્ય શ્રી જ્ઞાનચંદ્રજી એ વિ.સં. ૧૭૮૨માં રચેલા 'સદેવંત સાવલિંગા રાસ'ના શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું ધ્યાન ધરેલું છે.

'ત્રિભુવન રંગે રમે, સરસતિ સમરું રૂપ;
ધ્યાન ધરૂં મન તેહનું, આપે વચન અનૂપ.' ૨

૩૯૫ ~~૨૯૯~~ ૨૪૪ પંડિત જ્ઞાનવિમલજી એ જ વિ.સં. ૧૭૮૮માં રચેલા 'વિદ્યાસાગર સૂરિ રાસ'ના શરૂઆતમાં શ્રુતદેવતાને નમસ્કાર કરેલ છે.

'પ્રણમી શ્રી શ્રુતદેવતા, નિજ ગુરુ સમરી નામ;
ગચ્છપતિના ગુણ વરણવું, સુખસંપતિ હિત કામ.' ૨

૨૪૫ શ્રી રામસિંહજીના શિષ્ય શ્રી કુશલસિંહજી એ વિ.સં. ૧૭૯૭માં રચેલા ૩૯૬ 'દશવૈકાલિક ચોઢાળિયાં'ના શરૂઆતમાં સારદાનું સ્મરણ કરેલું છે.

'શારદ સમરૂં મન રલી, સમરૂં સદ્ગુરુ પાય;
વચન અમીરસ આપીજ્યો, બુદ્ધિ દીજ્યો ચિત લાય.' ૨

૨૪૬ લ૦ કવિ કમલવિજયજીના શિષ્ય ગણિ વિનયવિજયજી નામના એ વિ.સં. ૧૭૯૮માં રચેલા ૩૯૭ 'કુંવરવિજયજી ગણિના રાસ'ના શરૂઆતમાં શારદાની સ્તુતિ કરેલ છે.

'કમલાપતિ કમલાસન, કમલા કોમલ કાય;
વાણી રસ મુજને દિયો, શારદ કરી સુપસાય.' ૨

૩૯૮ ~~૨૦૪~~ જ્ઞાનવિજયજી ગણિએ જ વિ.સં. ૧૭૯૯માં રચેલા '...'ના શરૂઆતમાં શારદાને પ્રણામ કરેલ છે.

---

૩૯૧ ~~૨૯૭~~ જૈ.ગૂ.ક.ભા.૩, પૃ.૪૨૪
૩૯૨ ~~૨૯૮~~ " પૃ.૪૩૨
૩૯૩ ~~૨૯૯~~ " પૃ.૪૩૩
૩૯૪ ~~૨૦૦~~ " પૃ.૪૩૬
૩૯૫ ~~૨૦૧~~ " પૃ.૪૩૮
૩૯૬ ~~૨૦૨~~ " પૃ.૪૭૧
૩૯૭ ~~૨૦૩~~ " પૃ.૪૮૦
૩૯૮ ~~૨૦૪~~ " પૃ.૪૮૩
૩૯૯ ~~૨૦૫~~ જૈ.ગૂ.ક.ભા.૩, પૃ.૪૫૪

૧

સરસ્વતી વંદના

'શ્રુતદેવી ~~[illegible]~~ શ્રી વરદાયિની, જિનવરવદન નિવાસ;
સુરનર નરવર સેવતાં, સહુ કરીયો ઉલ્લાસ. ૧
શારદ સરસ્વતી જે રહો, તે હોયે પંડિત ખ્યાતિ;
હંસ ભાતિ જિમ નીર ક્ષીર કરે, ખીર નીર હોય ભાતિ. ૨
જિન શારદ સરસ્વતી નમી, ગુણસ્તું ગુરુ મહિરાણ;
કામવિજય પંન્યાસનો, સેવકજયે ભિક્ષુ. ૩

૨૪૬ ~~૨૯૬~~ ૯૦ પંડિત ભાગ્યવિજયજીના શિષ્ય શ્રી જિનવિજયજી પંડિતે વિ.સં.૧૭૯૧માં રચેલ 'શ્રીપાલ રાસ'[૩૦૦] ની શરૂઆતમાં શારદાની સ્તુતિ કરી છે.

'સિદ્ધચક્ર સમરું સદા, પ્રણમું સદ્‌ગુરુ પાય;
શારદ નામ સદા જપું, વંછિત સિદ્ધિ સુખ થાય! ૨

પંડિત શ્રી જિનવિજયજીએ જ વિ.સં.૧૭૯૯માં રચેલા 'નેમિનાથ શ્લોકો'[૩૦૧] ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ કરેલ છે.

'વાણી વરસતિ સરસતિ માતા, કવિજન ભાતા હીરવિહાતા;

તેઓએ જ વિ.સં.૧૭૯૯માં રચેલા 'ધન્ના શાલિભદ્ર રાસ'[૩૦૨] ની શરૂઆતમાં શ્રુતદેવીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'વસુધામેં વિખ્યાત વિપુલ, વરદાતા નિકલંક;
સમરું ચિત્ત સ્થિર કરી, તે પ્રતિદિન શ્રુતદેવ! ૨

૨૪૭ ૨૯૮ આo શ્રી વિદ્યાસાગરસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી જ્ઞાનસાગરજીએ વિ.સં.૧૮૦૦માં રચેલ 'સમકિતના સડસઠ બોલ'[૩૦૩] ની શરૂઆતમાં શ્રુતદેવીને પ્રણામ કરેલ છે.

'શ્રી શ્રુતદેવી પ્રણામ કરી, શ્રી સદ્‌ગુરુ ચિત્તમાંહે ધરી!

શ્રી જ્ઞાનસાગરજીએ જ વિ.સં.૧૮૦૭માં રચેલ 'ભાવપ્રકાશ સજ્ઝાય'[૩૦૪] ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'શ્રી સદ્‌ગુરુના પ્રણમી પાય, સરસ્વતિ સ્વામિની સમરી માય;
દશમે ભાવનો કહું વિચાર, અનુયોગદ્વાર તણો અનુસાર! ૧

તેઓએ જ વિ.સં.૧૮૦૭માં રચેલા 'ગુણાવલી રાસ'[૩૦૫] ની શરૂઆતમાં બ્રાહ્મી લિપિને પ્રણામ કરેલ છે.

'વળી બ્રાહ્મી લિપિ પ્રણમીએ, ભગવઈ અંગે જેહ;
ગૌતમ સરીખા ગણધરો, હું પણ પ્રણમું તેહ! ૩

૨૪૮ ૨૦૩ પંo [illegible]ના શિષ્ય શ્રી ત્રિલોકસિંહજીએ વિ.સં.૧૮૦૮માં રચેલ 'ધર્મદત્ત ધનવતી ચોપાઈ'[૩૦૬] ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું સ્મરણ કરેલું છે.

'સમરું સદ્‌ગુરુ સરસ્વતી, જ્ઞાન પ્રકાર દાતાર;
તાસ પસાયે ગ્રંથ રચું, શ્રોતા કાન રસાલ! ૨

૨૪૯ ૨૦૪ પંo ભાગ્યપ્રભસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી પુણ્યરત્નજીએ વિ.સં.૧૮૦૭માં રચેલા 'શ્રીન્યાયસાગર નિર્વાણ રાસ'[૩૦૭] ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીને પ્રણામ કરેલ છે.

'હવે સરસતિને પ્રણામીએ, આવે વચન વિલાસ;
મુરખને પંડિત કરે, જેહું કીયો કાલિદાસ! ૩

---

૩૦૦ ~~૨૯૬~~. જૈ.ગુ.ક.ભા-૬.પૃ.૬૭
૩૦૧ ~~૨૯૭~~ " પૃ.૫૮
૩૦૨ ~~૨૯૮~~ " પૃ.૫૮
૩૦૩ ~~૨૯૯-૩૦૦~~ " પૃ.૫૯૫
૩૦૪ ~~૩૦૧~~ " પૃ.૪૯૩
૩૦૫ ~~૩૦૨~~ " પૃ.૪૮૧
૩૦૬ ~~૩૦૩~~ " પૃ.૪૮૪

સરસ્વતી વંદના

આ પુણ્યરત્નકુશલે જ વિ.સં. ૧૭૮૭માં રચેલા 'શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ

૩૬૮ રત્નાવળ'ની શરૂઆતમાં સરસ્વતીનું શરણ માગ્યું છે.

'સરસતિ દિઓ માતજી, તાહરો સરણો લીધ;

વચન વિલાસ દે જે સરસ, જિમ હોઈ કારજ સિદ્ધ.' ૩

૨.૨૪૮

ગ્રાં.૩૮૮

~~૩~~ 3૮૮

ડહેલાનો ભંડાર - અમદાવાદ

ક્રમાંકવાર

ડા. ૨૨. નં. ૩૩

પ્રતિષ્ઠા કલ્પ સંગ્રહ. [illegible]

[illegible] - [illegible]

ડા. ૨૨. નં. ૩૩ [illegible] પત્ર. ૮

ડા. ૨૨. નં. ૩૪

પ્રતિષ્ઠા વિધિ [illegible] પત્ર-૩

~~ડા. ૨૨ નં. ૨૮~~

ડા. ૨૨ નં. ૩૪

અધિવાસના [illegible]

ડા. ૨૨. નં. ૮-૪ [illegible] પત્ર. ૮

ડા. ૨૨ નં. ૭ પત્ર. ૩૩

ડા. ૨૨ નં. ૭૩

[illegible]

ડા. ૨૨ નં. ૫૦ [illegible] નં. ૧

" ૨૨ નં. ૩૨ " નં. ૧

ડા. ૨૨. નં. ૨૨ નં. ૩૮ પ્રતિષ્ઠા [illegible] - પત્ર-૩૬

ડા. ૨૨ નં. ૩૨ " પત્ર - ૫૮

તા. ૧૪. ૧. [illegible]

[illegible] સંશોધન (અમદાવાદ) છે.

डेलाना उपाश्रय,
ग्र.नं.२४. प्रत.नं.९४५ पत्र ४ इंगार

॥ श्री सरस्वती स्तव ॥

सौन्दर्योदारकौंदद्युतिपरवपुषं कौंडलश्रीसनाथा,
मंहस्सं दोहमोहाऽवतमसतरणिं हस्तविन्यस्तमुद्रा । म्र /
त्रैलोक्याऽऽनेककामप्रवितरणमरु[ल्लि]रूपामैन्द्र[च्चाप].
म्रू । व्यापि[नू]पल्लवां ताममतिरपि नमस्कृत्य देवीं स्तवीमि ॥ १ ॥

आकाशाश्रित कौमुदीपति कलालंकारमौलिं, नम
स्यामो नम्रनरामरासुरगणं त्वमन्त्र बध्दां श्रियं ।
मन्दारस्फुट सिन्धुवार कुसुम श्रेणिवतं सेवया. णी /
कं नोध्याय कमुत्तरोत्तररमाधीशं विधत्ते तरां ॥ २ ॥
भक्ताभीप्सितदानशौंडचरणं कन्दारविन्दे वद ।
त्वं वृन्दारकवंदितेन्दुवदने वाग्वादिनी भाति ।
कोन क्रौंच रिपोरूपैति तुलनां लब्ध प्रसादोदयः ।
त्वत्तः – स्वस्वसुतः कोविदवृन्द वासवमहानीकाधिपत्यं भजन् ॥ ३ ॥

देवि! देवीं त्वामनुपास्य शस्य कविताकूपारपारायनः
श्रोताऽलस्य नरस्य कस्य चिदपि भूर्भुवो व्यापिनी । नि /
देवानां प्रिय प्रेष एव मुदिते कस्कोऽनिपावरः । म /
कुर्यान्नो सहसो मिते प्रतिदिनं स्वाहानुगीस्तुते ॥ ४ ॥

नम्र ब्रह्मरामुपास्य भवतीमर्हन्ति मन्दान किं ।
विद्वत्पर्षद् मुत्तमां भगवति स्पष्टोक्तिमोदावहाः ।
मातंग्यातिसंगिताः पुरपथा सम्प्राप्य वारि च्छटा
पूतास्सज्जन पादपंकजयुग स्पर्श सरस्वत्यपि ॥ ५ ॥

ह्रौं कार्यैकज मंजु पुस्तकमणि वीणाकरायै च वाग्
वादिन्यै वदनेऽक्षरावलिसुधासारं सृजन्त्यै मुहुः
म्ल । वीणाक्षावलि कमण्डलुं श्री भगवत्यै वादपत्यै सर
स्वत्यै मेऽस्तु नमो नमः प्रतिपदं तुभ्यं नमो हंसगे । ॥ ६ ॥

वीणाक्षावलिमुख्य भूषित चतुः पाणिः स्फुटत्कैरव –
क्रौ । ई / श्रीर्यां कमालिभिया लयगता कुन्देन्दु संवादिनी ।
तद्वच्छ्री वक्त्रां बुजनिर्यदात्मवदना गच्छत्सुधाबिन्दुभ,
श्रीसारस्वत मंत्रवर्णनिचयं श्रीभारती ध्यायते ॥ ७ ॥

सप्तविंशति / षट्काव्योदित पाणि[ज्ञ]लक्षणमितैः सारस्वतैराश्रितः ।
श्रीसारस्वतदीपकः स्तववरो नन्द्यात्प्रभावाश्रयः ।
आनन्दादुपवैणवस्मरणतो प्येतस्य पुंसां लभ्
प्राप्तानां हृदयालये विदधते वासं विबोधश्रियः ॥ ८ ॥

इति श्री — — ती स्तव ॥

श्री

देवीं कुण्डलिनीतियामभिदधत्या धारलब्धोदयां,— च

यामाहुर्विततमामनन्ति च धियं यां वाचमावक्षते।

अन्तरमोहमहान्धकारविदुरो यस्याः प्रभावोदय

सा नित्या परमेश्वरी भगवती वाग्देवता पातु वः॥१॥ (नमस्कार श्लोक)

— अवचूरि —

ॐ नमः ॥ ॐकारमुज्ज्वलाकारं प्रणम्य भुवनायनं।

सारस्वतदीपकस्य मयावचूरी विधीयते॥१॥

इह हि - त्रिभुवनभुवनभवभाविभूत सूरिभावविभासप्रत्यलश्रीतीर्थनाथज्ञानचक्षुश्चक्षु विषयातिक्रमेण विनिमानसकलमानवान्तरंग ज्ञान नयन तेजसि, निरंतर दुरन्तप्रमादमानाज्ञवैर्यवितथपावा चरणादिपटच्छा पटकापहीयमाणे पुराणे पुरुष प्रपंचित श्रीमंत्र महामहिमसारे कलिकाल रजनी ने प्रचारात् किंचित् समनुभूत श्रीमत्सारस्वत महिम्नामवार्य स्मृत्यर्थं परहित कृतये च कतिचिद् नरभावित सारस्वत पवित्रमंत्रयंत्रः, श्रीसारस्वतदीपक नामधेयः श्रीसरस्वतीस्तवः प्रारभ्यते। तस्यादि वृत्तम्।

सौंदर्येत्यादि — व्याख्या — देवीं श्रीसरस्वतीं नमस्कृत्य नमस्कारपूर्वकमभिवर्द्धे स्तवीमीति सम्बन्धः — कीदृशोऽहमित्याह / अमतीति — न विद्यते मति बुद्धिर्यस्य स तथा एवंविधो ऽपि। देवीं कीदृशीमित्याह। सौन्दर्योदारेत्यादि। सौन्दर्येण उदारो दन्तामा यानकुन्दकुसुमसमूहस्तद्वद्या द्युतिदीप्तिः सा परातील्येवंविधं वपुर्यस्याः सा, तां, पुनः किम्भूताम्। कौंडलीति— कुण्डलयोरियं कौंडली, या श्री शोभा तया सनाथां सहितां, उपलक्षणत्वात् सर्वालंकारधारिणी-त्यर्थः। पुनः किम्भूताम्? अंहस्संदोहेति - अंहांसि पापानि तेषां संदोहः समूहः मोहश्च मौढ्यं तैवावतमसे अंधकारे तत्र अतरणिं तथा इत्येत्यादि ॥ ज्ञापनकाव्यकलाकौशल कारकः। तथा प्रथमपदात् ॐकारं तृतीयपदात् क्लींकारं व्याख्याय संयोगो तेषां। ॐ क्लीं ह्रीं। इति सप्तमः श्रीसारस्वतः॥ नैषधे। अवामावामार्द्धे त्र काव्य प्रतिपादितः। अकोड कविताकरः। इत्येवं प्रकारेण सप्त श्रीसारस्वता विज्ञेया— इति प्रथमवृत्तार्थः॥१॥

अथ सारस्वतमंत्रः, शत संदर्भित श्रीबीजस्तुतिपूर्वकं तामेव स्तुवन्नाह॥

आकाशाश्रितेत्यादि — आकाशेन शून्यबिन्दुना आश्रिता वा कौमुदीपतेश्चन्द्रमसः कलाषोडशोंशः स एवालंकारो यत्र यस्याः, प्रणम्य ये त्रिविष्पो मौलि मस्तकं यस्याः सा तां, तथाविधां श्रीमिति भावः। ननु भारतीस्तोत्र प्रस्तावे श्रीबीजस्तुतिर्न युक्ता। युक्तेमे ॥ इति चेन्न। न तच्चारु॥ यतः- श्रीसरस्वतीमंत्राणां प्रायः श्रीबीजगर्भत्वेन तस्याः श्रीसंयुक्तता। एव शोभाति भालनात्। किंकारस्यापि श्रीं ज्ञानं च कमलेति मंत्रमातृकादर्शनात्। ज्ञानबीजत्वेन श्रीसारस्वतमंत्र मध्यगतत्वेन च॥ श्रीबीजस्यापि नमस्कारा इत्याह द्वीति॥ पुनः किम्भूताम्? नम्रनरामरेत्यादि - नम्रा- नमनशीला नरामरालीनां गणाः समूहा यस्याः सा तां, तथाविधाम्। त्वन्मंत्र बद्धामि भूवत्या मंत्राः सारस्वता लब्धेषु तेषु मध्ये संदर्भितम्॥

तां कामित्याह ॥ या श्रीः कं-ध्यायकं-स्वस्मरणप्रवीणं प्रकर्षे उत्तरोत्तरा,

उत्तमोत्तमाया कमा कमलाश्रितापो अप्रधीशं स्वामिनं तरामत्पर्थं, विदध्यात्, अपि नु

का का अपि सर्वं सर्वाक्षरोत्तर कमलानायकं करोतीत्यर्थः ॥ उद्घृत्य।

तां स्मरेदित्याह-मन्दारेत्यादि

तेयः । किम्भूयं? मंकारेत्यादि ॥ मन्दाराणां वृक्षास्फुट विकसित सिन्दुवारा पर्य

ण विशेषाणां यानि कुसुमानि तेषां या श्रेणीतया (तथा वद् अम्बरो) यस्या सा तां.

तथाविधां, इति मौलिं कला परा, कलाधरणेन्दु एवंविधो यस्या ॥ अन्येऽपि

श्रीदेवता मंदारादि प्रस्तुतावंत सा तथा स्वध्यानकानां

नक्तिलेशः इति द्वितीय काव्यार्थः ॥२॥

अथ अतः श्रींकार ग्रहणार्थं श्रीबीज नमस्कार व्याजेन तां गृहीत्वा पुन मन्त्रा

क्षर संग्रहरूपां श्रीसरस्वती स्तुतिमेवाह ॥

भक्ताभीप्सितेत्यादि -- व्याख्या - - हे भक्ताभीप्सित दानशौण्डचर

णद्वंद्वारविन्दे । भक्तानां सेवकानां यानि अभीप्सितानि वांछितानि तेषु दान

शौंडौ बहुप्रदे चरणयो द्वन्द्व युगलं तदेवारविन्दं यस्याः सा तस्याः सम्बोधने,

तथा हे वाग्वादिनि! सरस्वति । वाग्वादिनीति सरस्वति नाम ॥ युदुक्तं -

लघुस्तोत्रे - मायाकुण्डलिनी क्रिया मधुमती काली कला मालिनी

मातङ्गी विजया जया भगवती देवी शिवा शाम्भवी।

शक्तिः शंकरवल्लभा त्रिजयती वाग्वादिनी भैरवी।

ह्रींकारी त्रिपुरा परापरमयी माता कुमारी त्यसि॥

धारिणि!

हे श्रीमति । सकल शोभाधारिणि, सर्व हि वाक्यं सावधारणमिति न्यायात् । त्वमेवेति -

कथय -- -- आदि ॥

वृन्दारकैर्वृन्दैर्विरभिवन्दित किस्वदेत्पाद्या ।।

दोदर्पणेन सततं

त्वत्तः । भवत्पार्श्वात्, समीपात् । लब्धः प्राप्तः, प्रसादस्ये देवैर्विप्र्यः कः पुरुषः,

क्रौञ्चरिपोः, क्रौञ्चाचलविदारणः । कार्तिकेयस्य तुलनां सादृश्यं नोपैतं न गच्छति । गच्छति

अपितु गच्छत्येवाकः किं कुर्वन् भजन् । विभ्राणः इति भावः । किं पुनः भजन् कोविदवृन्द

वासवेत्पादि ।। कोविदाः कवयस्तेषां वृन्दानि समूहा स्तान्येव वासवेन्द्रस्य महान्ति प्रभूतान्यनी

कानि कटकानि तेषामाधिपत्यं नायकत्वमिति । एतावता यथा क्रौञ्चरिपुः । वासव महानी

कानां नायको वर्त्तते । तथा —

सोऽपि पुरुषः । अनेककोविदवृन्दस्यापि नायको भवतीति भावः । इति मौलोऽर्थः ।

अत्र काव्ये गुप्तः श्रीसारस्वत स्त्वीमि, स्त्वीमि, स्त्वमि । तथा हि प्रथमकाव्यप्रतिपादि

तैंकारक्लींकारौ लात्वा । अत्रोक्तेन सौंकार इत्यत्र सौंकारेण च संयोगजानीते ।।

ऐं क्लीं सौं, । इत्येक श्री सारस्वतो वस्याद विध्यायी । तथा । आद्यवृत्ता द्वौंकारौ एतद् वृत

तृतीयपादा क्रौंचेत्यस्माच्च । क्रौंकारमिदाय षष्ठ काव्यपादोदित ह्रींकारेण्योगे । ॐ क्रौं ह्रीं,

इति द्वितीय सारस्वत. वादादौ वदतः परवाद्यादेर्वदनस्तम्भकरः । आद्यवृत्ता दौं ह्रींकारौ

द्वितीयवृत्तात् । श्रींकारं च । ऐतत् प्रथमपादोक्तवद् द्वितीयपादगत वदनशब्दाच्च वदवदौ

लात्वा । वाग्वादिनीत्यक्षरे, नमसः सम्पर्क । ॐ ह्रीं श्रीं, वद वद वाग्वादिनी नमः ।। इति

तृतीय सारस्वत । लक्षादि जापात् फलं दिकालोलावता तल्लभ्यं लभ्यते । तथा

प्राचीनवृत्तात् दौं ह्रौं, द्वितीयवृत्तात् श्रीं इतश्च वदवद वाग्वादिनीत्यक्षराणि च

लात्वा षष्ठ काव्यस्य नमसा योगे । ॐ ह्रौं श्रीं, वद वद वाग्वादिनी ह्रीं नमः । चतुर्थं

कवितादिलब्धिदः । आद्यकाव्या दौं ऐं सौं. नाममेवर्त्तियोऽपारकविता पाना वारं जिगमिषुः —

न कदापि कोविदवृन्दनिन्दनीयो न भवेत । त्वत्सेवया स्तवयौ वैतत्पारगमनं —

सेव्याच मुक्तिः। इति मुख्योऽर्थः॥ इह तु गुप्ताः श्रीसारस्वतमन्त्रा दृश्यन्ते। क्रियन्ते।
तथाहि - हकारश्च शश्च हसौ. ताभ्यां ॐ। हसौं। [१४] उभयत्राकारानुच्चारणमात्रप्रयोजनं
केवलव्यंजनात्मान्ततो ह्सौं इति निष्पद्यते। अतः आद्य काव्यस्थयो ऐं क्लीं का
रेतद् ह्सौं कारेणयोगे। ऐं क्लीं ह्सौं [१५] इत्येक सारस्वतो लघुस्तोत्रगतः।
एतस्य तु बहवो भेदाः। तथाहि ह्सैं १ हसक्लीं २ ह्सौं ३ ऐं ईं. ॐ. २। ह्सौं
ऐं ३। क्लीं ऐं ह्सौं ४। इति। प्रथमवृत्तस्थितौ ऐं ह्रींकारान् द्वितीयकाव्यप्रति
श्रींकारं तृतीयकाव्यगत वद वद वाग्वादिनी वर्णान् समादाय षष्ठ काव्य वर्ती
संयोगे रचिते [१७] ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वदवद वाग्वादिनी नमः॥ इति द्वितीयः श्रीसार।
श्रीजिनप्रभसूरिभिः ऐं नमस्त्रिदशेत्यास्मिन् गुप्तः। सद्य कवित्वकारको महाम
तथा ॐकारं प्रथमकाव्यगतं वदवदवाग्वादिनीत्याक्षराणि तृतीयवृत्तस्थानि [मा]
~~काव्यतृतीयपा~~
काव्यतृतीयपाद प्रतिपादित मनीषाशब्द सम्बन्धिनीकारं च आदाय। एतच्चतुर्थ
पादगतस्वाहाशब्देन व्यतिकारकृते। ॐ वद वद वाग्वादिनी स्वाहा॥ ३॥ इति तृतीय [१८]
सारस्वतः॥ सद्यः प्रत्ययः कवितालब्धिदान स्थूललक्षः। एतस्य च प्रत्येकं
पत्रे स्थापने करणिकायां च परितो व्यंजन वेष्टनादष्ट दलो कमलयन्त्रो भवति॥
तथा प्रथम पाद स्थितौ ह्रौं द्वितीय वृत्तवर्ती श्रींकारं। अमुष्य वद वद वादिनी
स्वाहेत्यक्षराणि संयुक्तानि क्रियन्ते तन्त्रे॥ ॐ ह्रौं श्रीं वदवद्वाग् वादिनी स्वाहा,
[१९] इति चतुर्थः श्रीसारस्वतः॥ ४॥ तथा। आदिमकाव्यादौंकार ह्रींकारौ द्वितीयकाव्याद्

श्रीकारं, तृतीयकाव्यात् वद वद वाग् वादि इत्यक्षराणि, इतश्च नीकारं षष्ठकाव्यस्य नमश्च गृहीत्वा-

२०

संयोज्यन्ते । ततो, ॐ ह्रौं श्रीं वद वद वाग्वादिनी नमः, । इति पंचमः श्रीसारस्वतः । इति चतुर्थकाव्यार्थः सम्पूर्णः ।

अथान्वय व्यतिरेकाभ्यां सर्वकवित्वलब्धेस्तन्निमित्ततामुक्त्वा मंदस्यापि विद्वत्पर्षत् मध्यस्थेयत्त्वमपि भव दुपाससनानिबन्धनमेवेत्याह । नम्रब्रह्मेत्यादि । व्याख्या । अयीति कोमलामन्त्रणे । हे भगवति । समपि सरस्वति !

किम्

भवतीमुपास्य मंदा मूर्खा विद्वत्पर्षदं असंख्य सख्यानात् सभाजं किं नार्हन्ति कथं योग्या न भवन्ति ।

तर्थेव नाः-

अपि तु योग्या भवन्ति । किंभूताः सन्तः । स्पष्टोक्तिमोदावहाः भवत्याः प्रसादा त्

अभि नहुने

त् । स्पष्टा या उक्तयो व्यक्तवचनोयुक्त्यरतानि । किंचा मौदं मुदं वहन्ते एते तथाविधाः भवति,

वाक्प्रशस्य-उत्थाह नम्रेत्यादि हर्ी

किं विशिष्टां, नम्र ब्रह्महरां नम्रौ नमनशीलौ विधातु शिवौ यस्या सा तां तथाभूतां ब्रह्महर नमस्काराद परदे वै नमस्काराक्षेपो ज्ञातव्यः । इदमेव च अर्थान्तरन्यासेन दृढयति ।

मातंगेत्यादि । मातंग व्यतिसंगिता अनंगमसंग भवंत पुरपथा नगरमार्गा वारिच्छटानीरच्छटाः सं प्राप्य भूताः पवित्राः संतः सज्जनपादपंकजयुगस्पर्शं किन्नार्हन्ति । अपित्वर्हन्ति ।

यथा मातंग संगम मलिनीकृता नगर मार्गा वारच्छटा धौतनात्पूता सन्तः सज्जनपदस्पर्शार्हा भवन्ति,

तथा मन्दा अपि भवत्याः प्रसादात् । पक्वामृतायमान वचनरचनाः सन्तो विद्वत्पर्षदुहा स्फुरन्ति गुरवो ऽर्थः । अत्राप्यमुत्र गुप्ताः श्रीसारस्वताः । तथा हि प्रथम काव्यस्य ॐ ह्रौं कारो । द्वितीयकाव्यस्य श्रींकारं ऐतस्य च अर्हंकारं गृहीत्वा पुरतोवर्ती-

२१

वृत्तस्य नमसा संयोगे सृज्यते । ततो । ॐ ह्रौं श्रीं अर्हं नमः । इत्येक सारस्वत । एष च सर्वाङ्गमनामा । श्री जिनदत्तसूरिणां सिद्धचक्रतया प्रतीतो मूलमंत्रः । अस्य-

संसिद्धयं जापः । श्वेतध्यानेन । कविता तुष्टि पुष्ट्यादि करः । ५ ।।

(८) ७२ ९

तथा ह्रामित्यत्र । ह्रे मोपलक्षितो । ऐं ह्रां हृकारस्थो ऽकार उच्चारणार्थः ।

ततो ह्रां इति निष्पद्यते । ततश्चाद्य काव्यो ह्रौं कारभ्यां एतत् काव्यस्य व्रामि

त्वं कुर्वन्त्यै. मुहुर्वारिवारैः । इति । पुनः किम्भूतायै । मुक्तालिप्यादि ।

मुक्तानां मौक्तिकानां या । अक्षालि रक्षमाला कराण्ड लुण्ठीकृत कान्त सुधारस कुण्डिका

च नादिकल्पेन दधत्यै बिभ्रत्यै शेष दक्षिणपाणेतत्र हि कदाचिद् दक्षमालायाः कदाचिदमृतं

चिदमृतं मृतकमण्डलोश्च परत्वादेव मुक्तिः । इति । एवं विध स्वरूपायै भगवत्यै

तुभ्यं मामकीना नमस्कारा भवन्तु । इति प्रतीतोऽर्थः । अथ चात्र प्रतिपादित

श्री सारस्वतमन्त्राः दृश्यन्ते ।। तथाहि । प्रथम काव्यादौं ह्रींकारौ द्वितीय काव्यात्

श्रींकारौं, तृतीय काव्याद् वदवद वाग वादिनीति वाग्गर्भं पंचम काव्यात् । भगवति

सरस्वति इति पदद्वयं समादाय एतत् काव्य प्रतिपादित क्रिया चरित तुभ्यं नमः श

ब्दाभ्यामन्तो । पंचम काव्यगत स्वाहा शब्देन च योगो रच्यते । ततो ।

ॐ ह्रौं श्रीं वदवद वाग्वादिनी भगवति सरस्वति तुभ्यं नमस्तुभ्यं नमः । इति ।

२५

एकः श्रीसारस्वत मन्त्रः सद्यः प्रत्ययः कवित्व दानकल्पद्रुमोपमः । तथा । आद्य

काव्यादौं ह्रींकारौ अनुवृत्ते वर्तिना भगवत्यै सरस्वत्यै नमः इति पदत्रयं,

आदाय योगे तेषां । ॐ ह्रौं भगवत्यै सरस्वत्यै नमः । इति द्वितीय श्री सारस्व

२६

तः । कवितादि कारकः । तथा आद्य काव्यादौ क्लींकारौ चतुर्थ काव्यस्य च

ह्सौंकारः गृह्यते तितः । एतत् काव्य सम्बन्धि वाग्वादिन्यै नमो ॥ संयोगः क्रियते ।

२७

ततः । ऐं क्लीं ह्सौं वद वद वाग्वादिन्यै नमः । इति तृतीयः श्रीसारस्वतः

इत्येवमन्येऽपि । अत्र क्षिप ओं स्वाहा । ॐ अर्हत्मादय सारस्वता: । तथा सम्मोह

वशीकरणादयो ग्रन्थे । अथ सर्वश्री सारस्वत मंत्र सिद्धि निर्बन्धनं श्री सरस्वती ध्यान-

माह । छ । श्री क्ष्म क्ष्म (धा)

वीणाक्षावलीत्यादि । ध्यानविधवसरो ध्यायकैरेतं विधा श्री भारती ध्यायते

स्मर्यते इति सम्बन्ध: । किंदृशी ध्यायते इत्याह । वीणाक्षावलीत्यादि वीणा कच्छपी ध्यानां ।

अक्षावलिर्मुक्ताक्षमाला परिच्छशब्दात् पुस्तकं कमलं च तै भूषितालंकृताश्चत्वार: पाणयो यस्या:

सा तथा । पुन: किंभूः स्फुटेत्यादि । स्फुटं दीप्तं सद्यकैरवं कुमुदं तस्य क्रोड उत्संग: । तत्वप्रपेण

कमलीमयालय

चन्द्रकान्तमणिनिर्मितप्रासाद: । तत्र गता आसीना, तथा । कुन्देन्दुसंवादिनी

कुन्दकुसुम चन्द्रमा सरमानवर्णा । ध्यायते कथं ! तद्वक्त्रेत्यादि — तस्या: सरस्वत्या —

यद्वक्त्राम्बुजं वदनकमलं, ततो निर्यन्निर्गच्छन् आगच्छन् प्रायेण आत्मसुधाबिन्दु

मोऽमृतबिन्दुसन्निभ: । सारस्वतमन्त्रवर्णनिचयो यस्मिन् ध्याने इति आत्मवदने ।

त्रिपदबहुव्रीहि । ततो तद्वक्त्रेत्यादि क्रियाविशेषणमेतत् । वीणादि भूषितपाणि:

कैरवोपरि चन्द्रकान्तमणिप्रासादगता कुन्देन्दुसुन्दराकारा तद्वक्त्रनिर्यदात्मवदना

गच्छत्सुधाबिन्दुप्राय: सारस्वतमंत्रवर्णं । यथा भवेदेवं ध्यायते ध्यायकै: । इति

प्रसिद्धोऽर्थ: । सम्प्रदायागत ध्यानविधिस्त्वयं । विकसितसितकमलकर्णिका प्रतिष्ठि

तचन्द्रकान्तमणिमयदेवकुलमध्यासीना । वामकरद्वयवीणापुस्तकधारिणी ।

दक्षिणपाणिद्वयाक्षमाला कमलमालिनी त्येवं चतुर्भुजा । धवलकीर्तिबन्धुरा श्री

भारती । तन्मुखान्निर्गच्छन्ति । सुधाबिन्दुसन्निभानि । आत्मपदके प्रविशति । मंत्राक्षराणि

सारस्वतेषु । सारस्वत सिद्धयेमिति ध्यायकै ध्येयानि । ध्यानप्रस्तावे । —

(८)

द्वितीयार्थ: (अयात) तत्पश्चाद्व उपयोगात्

अथ च ध्यानविधि। प्रतीता ऋद्धिसमधिपैः पितामहादिभिः श्यामा इत्यादि। इति

सप्तमवृत्तार्थः ॥७॥

अथ स्तोत्र गर्भितसारस्वतसंख्यादर्शनपूर्वकमेतत्स्तोत्राशीर्व

तत्स्मरणप्रवणानामैहिकफलं चाह षट्काव्योदितैत्यादि, व्याख्या। श्री-

सारस्वतदीपकनामस्तववरः श्रीसरस्वतीस्तवः श्रियं मेधा नन्दतु।

किंभूत। इत्याह आश्रितः कैः सारस्वतैः। सरस्वतीमंत्रयन्त्रैः। किंवि

शिष्टैः षडिति षट्काव्येषूदिताये सप्तविंशतिमिता, सप्ताधिकविंशति-

प्रमाणास्तैरिति। स्तववरः किंविशिष्टः प्रभावेत्यादि, महिम्ने महिमस

माश्रयः तथा एतस्यानन्दात्प्रमोदतः कृपावैएव स्मरणतः त्रिसंध्यध्यानादपि

आन्तामुपासनादिभिरित्यैवार्थः। एकाग्रचित्तानां पुंसां पुरुषाणां हृदयालये-

मानसे वासो विबोधश्रियोज्ञानलक्ष्म्यावासीवच्यते. अन्योपि दीपकं श्रियं नन्दन्-

प्रस्तावात्श्रि[illegible] तत्प्रसादात् गृहे श्रियोवसन्तीत्युक्तिः लेशाः (लोकाः)। एतत् सारस्वत

दीपकप्रभावात् हृदये विज्ञानश्रियो विलसन्ति। इतिभावः। इत्यष्टम वृत्तार्थः।

प्रशस्ति

श्रीतपागच्छतिलकसूरिः सोमसुन्दरसुगुरुः, जयतिजय विजय यशसां समाश्रय सर्वसूरिपतिः ॥१॥

तच्छिष्यो वरवाचक समाजराजेगुरुत्विरं साधुराजगुरुः। अप्रतिघाति प्रतिभापगाहिता शेषसममाप्तिः ॥२॥

वेदांकरत्न (१४९४) वर्षे प्रकाशिकाख्या (समूत्रवृत्तिमिमां) नन्दिरत्नप्रसादतोमणुनो निर्मात् ॥३॥

इति श्री सारस्वतदीपकनामधेयमेयमंत्रमहिमामय श्री सरस्वती स्तववृत्तिः प्रकाशिका नाम्नि समाप्ता। इति प्रकाशिकाख्यावृत्तिः।

देवीमित्यादि । आधारनाम्निनाभिवगत चक्रे वर्तमाना सति कुण्डलिनीत्युच्यते ।
ततः ऊर्ध्वमागतान्विप्तिविज्ञानमुच्यते । ततो ष्युपरिष्ठादागताधीरवधिः ।
मुखे ततः, आगता वाणीत्युच्यते । अन्तरंग ज्ञान भेदनशील: । इति सरस्वती
नमस्कारस्यावचूर्णिः ॥

ता० १४।१।५५

हस्ते विन्यस्ता

ता. १४-१-१९५५

हस्ते विन्यस्ता-स्थापिता मुद्रा ज्ञानमुद्रा, यया नेत्रे तथा विधा त्रैलोक्यमुनेत्रैकलाद ।

त्रैलोक्यस्य त्रिभुवनस्य ये अनेके कामांनि चिह्नितानि तेषां प्रवितरणं, तत्र मक दुर्विधा

कल्पवल्लीमिव विरूपे तत्र परमतेन व्यंजनौ तौन् प्रत्ययः । पुनः किम्भूताम् इन्द्र चापे-

त्यादि, ऐन्द्रचापवत्

त्यादि ऐन्द्रचापवत् शक्रशरासनवत् व्यापिनौ विस्तरणशीलौ भ्रूपल्लवौ यस्याः सा

ताम् । इन्द्रधनुर्वत् कुटिल भ्रूलतामिति भावः । अत्र पल्लवशब्दः शोभाद्योतकः ।

एवं विधां देवीं श्रीसरस्वतीं स्तवीमीति मुख्योऽर्थः । श्री । अथात्र काव्ये गुप्ताः श्री

सारस्वतमन्त्राः दृश्यन्ते । तथाहि प्रथमपादे सौं १ क्लीं २ क्लीं ३. इत्यक्षर

त्रि त्रयात् ॐकार त्रितयं द्वितीयपादे अथ ॐ हस्सान्दोहमोहे हस्मोहेत्यस्मात् हकारत्रयं । तृतीयपादे

ऐन्द्रपदात् ऐंकारं च लात्वा चतुर्थपादस्य नमःसा योगे । ॐ ॐ ॐ हहह

१ ऐं नमः । इत्येकः सारस्वतः । अस्य तु लक्षजापेन कवित्वलब्धिर्लभ्यते ।

तथा तृतीयपादस्य ऐंकारेण अन्तिमपादप्रतिपादित नमसा संयोगे ऐं नमः

२ द्वितीय सारस्वतः । अस्यापि लक्षजापेन वर्पालकन्यादेरिव सिद्ध सारस्वतत्व

सिद्धिः । तथा तृतीयपादस्थेन ऐंकारेण कामशब्देन क्लींकारेण ।

३ आद्य पदस्थेन च सौंकारेण योगे ऐं क्लीं सौं इति तृतीयः सारस्व

तः कवित्वलब्धिकरः । तथा प्रथमपादगतोंकारेण तृतीयपादोदित त्रैलोक्य

४ शब्देन ह्रींकारेण तथैव नमसासंयोगे ॐ ह्रीं नमः, इति चतुर्थः चिंतामण्य

परपर्याया वांछितार्थ प्रदायिका वशकरी च यदुक्तं । त्रिभुवनजनमोहकरी

त्र्येयं, प्रणवपूर्वनमोऽन्ता एकाक्षरेति संज्ञा जपतः फलदायिनी । तथा ॐ ऐं क्लीं

कारौ नमसा संयोगे ॐ ह्रीं क्लीं नमः । इति पञ्चमः । तथा पूर्वपदात् ॐकारं --

तृतीय पदाद् ह्रीं क्लींकारौ लात्वा नमसा संयोगे ॐ ऐं क्लीं नमः । इति षष्ठ सा

तृतीय श्लोक ।।।

रतः । त्रिंशत्सहस्रारिकारान्वितस्य वद वद वाग्वादिनीति वर्णैर्नाद्याय पुरः प्रतिप्रा

दित नमसा योगे ॐ ऐं सौं वद वद वाग्वादिनि नमः । काव्यकारिणी । तथा आद्यवृत्तौ

कौं क्लीं ऐं क्लीं इत्यक्षराणि, द्वितीय काव्यस्य ओंकारं तथैव वद वद वाग्वादिनीति

चाद्याय षष्ठ काव्योक्त क्लीं नमसा संयोगजानीते ॐ क्लीं ऐं क्लीं श्रीं वद वद वाग्

वादिनी क्लीं नमः । इति षष्ठः सारस्वतः । लक्षजापात् काव्योक्तानि निमित्त । = लक्षजपा.

यथा प्रथम काव्यगतौ क्लीं क्लीं कारौ, द्वितीय काव्यस्य ओंकारोऽत्र वद वद वाग्

वादिनीत्यक्षराणि एतेषां षष्ठ पादोक्त क्लीं नमोऽभिरजरैः संयोगे ॐ क्लीं श्रीं क्लीं

वद वद वाग्वादिनी क्लीं नमः । इति सप्तमः । त

तथा आदिम काव्ये क्लीं, द्वितीय काव्यस्य ओंकारं क्रमादाय च संयोग

ऐं क्लीं श्रीं [illegible] अष्टमः । इति मूल काव्यानि । अथ व्याख्या मिरवेन

भगवत्या त्रिपुर परोपुर्सौ [illegible] स्तुतिव्याजात्

देवाह, देवीत्वामित्याह । हे सर्वे भुवो त्वाशिनी स्वर्गमर्त्य पातालव्यापिनि ॥

हे स्वाहाभुगिरि स्तुते । स्वाहाभुजो देवास्तद गीश स्वास्तैः स्तता संतस्थाः सम्बोधनम् ।

कस्कोमनीषां वरो विमूषाशेगुरवीमान् रा सोऽमिति, हास्यसहेनाम्युपगमे प्रतिदिनं

न कुर्यात् । अपितु सर्वोऽपि कुर्यादेव राज्यम् ॥

एवमेवैत दित्यं कुरुत एवेति भावः। कस्मिन्सति एवमुदिते विद्वज्जनै-रित्युक्ते एवं कथं एष देवानां प्रियो ग्रहिलोऽस्तीति। एवं च कस्य गदिते-कस्यांचिदपि एकस्यापि विचारशून्यस्य नरस्य किंभूतस्य त्वां देवीं भवती-मनुपास्य। सेवामकृत्वा च पुनः कीदृशस्य यस्य कवितेत्यादि शास्त्र।

प्रशस्या या कविता कविकर्म सैवाकूपारः समुद्रस्तस्य पारं परतीरं तत्रा-

गमनं तंत्र प्रोत्तालप्रकर्षेणेत्यर्थः। इतास्यति भवत्यत्र टीका-

स्ययोगे ॐ ह्रीं इति द्वितीयः श्री सारस्वतः। अस्य तु मासमेकं

सहस्रजापेन लक्षप्रतिभत्वं लभ्यते। तथा प्रथम काव्ये प्ररूपितो ह्रींकारो

द्वितीयवृत्त श्रीकारं अनन्तरकाव्याच्च वद वद वाग्वादिनीति वर्णास्तद्ध-

स्तत्काव्याद् भगवति सरस्वति इति पदद्वयं गृह्यते। ततो अग्रीमका-

व्योदित ह्रीं नमोभिः सम्मिलिताः क्रियन्ते। ततो, ॐ ह्रीं श्रीं अर्हं वदवद

वाग्वादिनी भगवति सरस्वति ह्रीं नमः। इति तृतीयः श्री सारस्वतः।

एतस्य लक्षजापे कवित्व सिद्धिः स्यात्। तथा प्रथमकाव्यादौ ऐं ह्रींकारौ

नादाय द्वितीयकाव्यात् श्रीकारं अनन्तर काव्यात् वदवद वाग्वादि-

नीत्यक्षराणि, एतत्काव्याच्च भगवति सरस्वतीति पदे गृहीत्वा पुरतो

वर्त्ती काव्य नमसा योगेः क्रियते ततो ॐ ह्रीं ऐं ह्रीं श्रीं वदवद वाग्-

वादिनी भगवति सरस्वति नमः इति चतुर्थः श्री

महामहिमम् इति पञ्चम काव्यार्थः सम्पूर्णः ॥

अथ भगवत्या श्री सरस्वत्या स्वप्नादि यथा दृष्ट स्वरूप प्ररूपण पूर्वकं स्वमान सम्पत्पातिशय दर्शनार्थं तन्नमस्कारमाह, ह्रींकार्यै कजोत्यादि हे हंसगे! हंसयाने! ह्रींकार्यै वाग्वादिन्यै सरस्वत्यै तुभ्यं नमो नमो नमो भवन्तु। इति संकल घटना।

सर्वेषाम प्रधानभूतो: तन्नाम त्रय ग्रहणेन सर्वथान्या नमस्कारार्हत्वमा वेदितिः।। किंभूतायै सरस्वत्यै कजमीत्यादि। कजं कमलं। मंजुमंजुलं पुस्तकं महावीणा कच्छप भिधाना तानि करेषु यथाक्रमं दक्षिणवाम करयोर्यस्याः सा तस्यै च समुच्चये। प्रथम पदादपि समुच्चयार्थश्चकारो दृश्यते। यथा न कोपेहा विचारोऽस्ति योगीनां च नियोगिनां। क्षणं परपदं प्राप्य पश्यन्त्यात्मन्मयं जगत्। पुनः किंविशिष्टायै वदने मुखेऽक्षरावलि मीनवर्णश्रेणिः सैव सुधामृतं, तस्या आसारा वेगवद् दृष्टिस्तां मधिमिः क्रियते। तस्य तत्रैवोपयोगात्। यतः—

ये त्वां पाण्डुर पुण्डरीक पटलस्पष्टाभिराम प्रभां। सिञ्चन्ती ममृत द्रवैरिव शिरो ध्यायन्ति मूर्ध्नि स्थितां। अश्रान्तं विकट स्फुटाक्षरपदा निर्याति वक्त्राम्बुजात्तेषां भारती भारती सुरसरित्कल्लोललोलोर्मिभिः। इत्यादि। अत्र च बहवः शुक्ल ध्यानविध्यस्तथाहि। सुस्पष्टक्षीरसमुद्रनिर्गत महाशेषाहिलोल्लसत्फणपञ्चोन्नत दृश्यतारविन्द हरेचन्द्रस्फुरत्कर्णिका। देवी त्वां च निजं च पश्यति वपुर्यः। कान्तिभिन्नान्तरं ... य बैलातिच्च चः प्रागल्भ्य दुग्धाब्धेः। नाति पाण्डुरपुण्डरीक कुहरा

दधृत

इति इन्दुपुण्डरीके गलत्पीयूषद्रववर्षिणि प्रविशति त्वां मातृकामालिनी

दृष्ट्वा भारती भारती प्रभवति प्रायेण पुंसो यथा। यासि निष्पोपिशाता

(ग्रथ यस्यापि) ग्रि

न्यपि ग्रंथासुतानां नरः।२ त्वां मुक्तामयसर्वभूषणगणां शुक्लाम्बरां

डम्बरां गौरीं गौरिसुधा तरंग धवलामालोक्य हृत्पंकजे। वीणापुस्तक

लब्ध
मौक्तिकाक्षवलय: श्वेताम्बुज वलात्करीं न स्यात्क: स्फुटवृत्तचक्ररन

चातुर्यचिंतामणि: ३ इत्यादय: । वश्यादौ तु भारती रक्तामेव वर्णेश्च

रक्ता ध्यायन्ते । यदुक्तं —

ये सिन्दूरपरागपुंजविहितां तत्तेजसाघ्नामिवा —
नुवीं — गुरवि चापि विलीनयावकरसप्रस्तारमग्नामिव ।
कान्ताधरां — पश्यन्ति क्षणमप्यनन्यमनसस्तेषां मनोगुञ्जरः —
स्वीं — कां तामृसस्खुरंगधारकदृशो वश्या भवन्ति ध्रुवम् ॥२८॥
स्तावं — इति ॥

प्राचीन पाणिरदितं स्खलितं कियद्भि: ,
सारस्वतं कल्पयितं सुमेगुणमन्तैः ।
संशोधितं निजधिया [illegible], सुधियां शिवाय
श्री कृष्णदेव विदुषा

॥ भारतीछन्द ॥

सकल सिद्धि दातारं पार्श्वं नत्वा स्तवीम्यहम् ।
वरदां शारदां देवीं जगदानन्द कारिणीम् ॥१॥

(અડયલ્લ)

સરસતી ભગવતી જગવિખ્યાતા, આદિ ભવાની કવિજનમાતા;
શારદ સામિણિ તુજ પાયે લાગું, દોય કર જોડી હિત બુદ્ધિ માગું -૨
પુસ્તક હાથિ કમંડલુ સોહે, ઈક કર કમલ વિમલ મન મોહે;
ઈક કર વીણા બાજે ઝીણા, નાદે મધુર વિચક્ષણા ... ૩
હંસવાહિની હરખે કરી ધ્યાઉં, રાતિ દિવસ તોરા ગુણ ગાઉં;
હૂં તુજ સુત સેવક કહેવાઉં, તિણે કારણે નિરમલ મતિ પાઉં -
કાશ્મેરી મુખ દેશની રાણી, હરિહર બ્રહ્મા ઈન્દ્ર વખાણી;
જગદંબા તું વિશ્વ ગુરાણી, ત્રિભુવન કીરતિ તું જગ વાણી· ૫
બ્રહ્માણી રૂદ્રાણી રાણી, ગીર્વાણી ભાષા સવિ જાણી;
યુગતિ જોગની તુંહી નિશાણી, તું ત્રિપુરા ભારતી વરદાણી· ૬
ધુરદ ચક્રી તું બાલકુંઆરી, તું ચામુંડા ચોસઠિ નારી;
આદિ શક્તિ આરાસુર બેઠી, મગરપણે સો નયણે દીઠી· ૭
તું તારા તોતલા હરસિદ્ધિ, અજાહરી તું પુહવી પ્રસિદ્ધિ;
જ્વાલામુખી તું જગનીમાતા, ભરૂઅચ્છી તું જગ વિખ્યાતા· ૮
સોલ સતી તું કમલા વિમલા, વાઘેશ્વરી તોરા ગુણ સબલા;
તું મહાસતી ગુણવંતી ગંગા, શાસનદેવી તું ચતુરંગા. —૯
તું પોમાવઈ તું સુરદેવી, તું ચક્કેસરી સુરનર સેવી; -૨૫
બ્રહ્મસુતા તું દુર્ગા ગૌરી, અહનિશિ આશા કરું હું તોરી. -૧૦
જલ થલ જંગલ વસે કૈલાસા, ગિરિ કંદર પુર પટ્ટણ વાસા;
સ્વર્ગ મર્ત્ય પાતાલે જાણું, નામ અનેક કવિ વખાણું. —૧૧ 30.
ગૌર વરણ તનુ તેજ અપારા, જાણે પુનિમ શશિ આકારા;
શ્વેત વસ્ત્ર પહેર્યા શિણગારા, મહેકે મૃગમદ ને ઘનસારા. -૧૨ ;
નિલવટિ ટીલી તેજ અપારા, ઓપ્યા આરીસા હૈયગાલા; --31
અધર વિદ્રુમ દશનાવલિ હીરા, નાશા દીપશિખા ચંચુ કીરા. -૧૩ ;
નાકે મોતી મનોહર ઝળકે, અધર ઉપરિ સો ઝિગમિગ ચળકે; -32
મૃગલોચણી પાકસ્વર ઝમકે, સુગુણા ચતુર તણાં ચિત ચમકે. -૧૪
અણીઆલી આંજી આંખડલી, ભમુહ કમાણ શ્યામ વાંકડલી; -33
મસ્તક રાખડી મણિ રાખડલી, તુજ કર હીરે જડી મુદરડી. —૧૫ ;
મુખ નિરમલ શારદ શશિ જીપે, કાને કુંડલ રવિશશિ જીપે; -33
ઉન્નત પીન પયોધર માતા, કંચુક કસીઆ લીલા રાતા. -૧૬
ઉર ઓપે મુગતાફલ હારા, તારાની પરે તેજ ઉદારા;
બાજુબંધ માદલિયા માંહિં, તે જોવાને સુરનર ચાહિં. ૧૭

૭૭

કટિમેખલ ખલકે કર ચૂડી, રત્નજડિત સોવનમેં રૂડી;
ચરણે ઝાંઝરિ ઘૂઘરી ઘમકે, ઝંઝર પાયે રમઝમ રણકે. -૧૯
હસ્ત ચરણ અલતા સમ વાનં, જિન પણ જંઘા કેલી સમાનં;
અતિ કુજ્જલ સમ વેણ લંબી, કટિલંકી કુચ વિપુલ નિતંબી. -૨
હંસગામની ચાલે મલપંતી, મુખ જોતે સદા આનંદ કરંતી;
નવયૌવન ગુણવંતી બાલા, કદલીદલ તનુ અતિ સુકુમાલા. -
ત્રિલોચના તુજ બહુ ઠકુરાઈ, વાણી વિચક્ષણ અતિ ચતુરાઈ;
નહિ કોય જાણપણું તુજ આગલિ, દૈત્ય ચારિ તેં જીત્યા જુગ જાતિ. -
સુરપણે પણ તું પરચંડી, રાય રાણા તુજ માને ચંડી;
વિદ્યા પરવત સઘલે મંડી, તાહરી હુંડી કિણે ન ખંડી. -
અલિક ન જાણું અરે માયા, તિન ભુવન સરિ તેં નિપાયા;
તું સાચી ગાઢું જગની માયા, સુર નર કિન્નર તુજ ગુણ ગાયા.
તાહરું તેજ તપે ત્રિભુવનં, હરિહર બ્રહ્મા સહુ તુજ મનં;
આદિ અક્ષર જે બાવનં, તે હિ નિપાયા તું જગ ધન્નં. -
બારહ ભેદ પિંગલની વાણી, શાસ્ત્ર સકલ ને વેદ પુરાણી;
નાદ ભેદ સંગીત વખાણી, પરગટ કીધા તેં સુર જાણી. -૨
કામિત પૂરણ સુરતરુ શાખી, વિદ્યા દાન તું આપે હરખી;
પર ઉપગારિણી તું મેં પરખી, તુંહી સદા મુખ અમૃત વરખી. -૨
જગ સહુ જોડો તાહરે જોસે, જપ સકલની તું આશા પૂરે;
અલિક વિઘન તેહનાં તું ચૂરે, તિણ કારણ વસિ તું મન મોરે. -૨
જો તું સ્વામીની સુપ્રસન્ન થાણે, તો કવિ ભાવ ઘણેરા આણે;
કાવ્ય કવિત ગાહા ગીત વખાણે, રાજસભામાં જોતી જાણે. -૨૮
શારદ માતા જેહને તૂઠી, અવિરલ વાણી લહી તેણે મીઠી;
માતા તેં સારકું જવ આપ્યું, તેહી તણું દાલીદ સવિ કાપ્યું. -૨
જે જડ મૂઢમતિ બુદ્ધિ હીણા, તે તેં કીધા નિપુણ પ્રવીણા;
જે મૂંગા વાચા નવિ જાસે, તે તેં કીધા સુરગુરુ તોલે. - ૩૦
નિરધન ને વલી તેં ધન દીધાં, તસ વલી કીધા પુણ્ય પ્રસિદ્ધા;
રાજ રમણ સુખ ભોગ વિલાસા, તેં આપ્યા કુલ વાનિક વાસા. -૩૧
તાહરા ગુણનો પાર ન જાણું, ગુણ કેતા હું જિભિ વખાણું;
શરણાગત વત્સલ કહેવાણી, મેં જાણી ત્રિભુવન ઠકુરાણી. -૩૨
આઈ આશ કરું દિન રાતે, સિદ્ધ પરે સહિ તું માહરી માતે;
અક્ષર અજાણો તાહરો કહિયે, સાગરના જળ પેરે પાર ન લહિયે. -૩૩
માતા સાર કરો સેવકની, તુજ વિણ કુણ ભાગ ભાંજે મનની;
આશ કરી આવ્યો તુજ ચરણે, તું જગ સાચા દીનાં ધરણે. -૩૪

વલતું માતા બોલિ વયણે, જો તું આવ્યો માહરે સરણે;
હું તુઠિ સહિ કરી માને, મન કિમપિ સંદેહ મ આણે. —૩૫
તુઝ ભક્તિ મેં સાચી જાણી, તુઝ ઉપરિ મેં કરુણા આણી;
અહનિશિ કરસ્યું તોરી સાર, તેં પ્રાપ્તિ છે પરમારથ સાર. —૩૬
વલી આવી માતા સુત પાસે, હિત આણી ફરુન વાણી પ્રકાશે;
ઊંડું હૈયડિ કાંય વિમાસે? હું આવી વસી તુઝ મુખ પાસે. —૩૭
માતા વચન પામ્યો ઉલ્લાસ, હવે આવ્યો અમ્હેં તુઝ વિશ્વાસ;
હવે સફલ ફલી મુજ આસ, હું તુઝ ચરણ કમલનો દાસ. —૩૮
તાહરો મહિમા મોટો જગમાં, તું તુઠી સકલ ઋદ્ધિ દે ક્ષિણમાં;
દેવી અવર નહીં તુઝ તોલે, ગુણ છતા કવિયણ સિંધ બોલે. —૩૯
પ્રણવ અક્ષર માયા બીજં, શ્રીં હ્રીં નમો કરી હેજં;
(ऐँ ह्रीँ) ઐં હ્રીં મહામંત્ર તેજં, વાગ્વાદિની નિત્ય સમરેજં —૪૦

ભગવતી ભાવે તુઝ નમીજે, અષ્ટ મહાસિદ્ધિ શાધ લહીજે;
મંત્ર સહિત એ કવિત ભણીજે, ભણતાં ગુણતાં લાભ કરીજે. —૪૧
સંવત ચંદ કલા અતિ ઉજ્વલ, સાયર સુદિ આસો સુદિ નિરમલ;
પુનિમ સુરગુરુવાર ઉદારા, ભગતિં છંદ રચ્યો જયકારા. —૪૨
શારદ ~~નામે~~ નામ જપો જગિ જાણું, શારદ ગુણ ગાઉં સુવિહાણું;
શારદ નામે કોડ કલ્યાણં, શારદ આપો બુદ્ધિ વિનાણં. —૪૩

इय बहु भक्तिभरेण अइयल छंदेण संथुआ देवी।
भगवइ तुज्झ पसाया होउ सदा संघ कल्लाणं।४४।

इति श्रीभारतीछंद समाप्त :

लि. पं. मुक्तिसौभाग्येन.

२. आ० जिनप्रभसूरि रचितं
शारदास्तवाष्टकम्

कला काचित्कान्ता न विषयमिता वाङ्मनसयोः
समुन्मीलत्सान्द्रानुपरमचिदानन्दविभवा।
निरूपा योगीन्द्रैः सुविशदधिया याऽत्यवहितै-
रियं रूपं यस्याः श्रुतजलधिदेवी जयति सा ॥१॥
चञ्चत्कुण्डलिनीविरुद्धपवनप्रोद्दीपितप्रस्फुरत्-
प्रत्यग्ज्योतिरिति शुभा स्थितमहा हृत्पद्मकोशोदरे।
शुद्धध्यानपरम्परापरिचिता रंरम्यते योगिना
या हंसीव मयि प्रसत्तिमधुरा भूयादियं भारती ॥२॥
या पूज्या जगतां गुरोरपि गुरोः सर्वार्थपावित्र्यसूः
शास्त्रादौ कविभिः समीहितकरी संस्मृत्य या लिख्यते।
सत्तां वाङ्मयवारिधेश्च कुरुतेऽनन्तस्य या व्यापिनी
वाग्देवी विदधातु सा मम गिरां प्रागल्भ्यमत्यद्भुतम् ॥३॥
नाभीकन्दसमुद्गता जयवती या ब्रह्मरन्ध्रान्तरे
शक्तिः कुण्डलिनीति नाम विदिता काऽपि स्तुता योगिभिः।
प्रोन्मीलन्निरुपाधिबन्धुरपराऽऽनन्दामृतस्राविणी
सूते काव्यफलोत्करान् कविवरैर्नित्यं स्मृतेर्गोचरम् ॥४॥
या नम्या त्रिदशेश्वरैरपि नुता ब्रह्मेशनारायणै-
र्भक्तेर्गोचरचारिणी सुरगुरोः सर्वार्थसाक्षात्करी।
बीजं सृष्टिसमुद्भवस्य जगतां शक्तिः परा गीयते
सा माता भुवनत्रयस्य हृदि मे भूयात् स्थिरा शारदा ॥५॥
तादात्म्येन समस्तवस्तुनिकरान् व्याप्य या संस्थिता
निर्व्यापारतया भवेदसदिवाशेषं जगद् यां विना।
वीणापुस्तकभृन्सरसलतुलितं धत्ते च रूपं बहिः
पूजार्हं भुवनत्रयस्य विशदज्ञानस्वरूपाऽपि या ॥६॥
साक्षेपं प्रतिपन्थिनोऽपि हि मिथः सस्पर्धसन्धोद्धुराः
सर्वे वादिगणाः सतत्त्वममलां यां निर्विवादं श्रिताः।
विश्वव्यापितयान्यया अपि समेत्लीना यदन्तर्गताः
साऽर्हद्वक्त्रसुधाकराकवरला वाग्देवता पातु माम् ॥७॥
विश्वव्यापिमहत्त्व भागपि कवीन् हृत्पद्मकोशस्थिता
या दुष्पारसमग्रवाङ्मयसुधाऽम्भोधिं समुत्तारयेत्।
भित्त्वा मोहकपाटसम्पुटतरं धृत्वा प्रसत्तिं परां
देयाद् बोधिमनुत्तरां भगवती श्रीभारती सा मम ॥८॥
नित्यानन्दचिदात्मिकां भगवतीं श्रीभारतीं देवतां
शक्रालीमुनिसुन्दरस्तपगणैर्नूतक्रमां यः स्तुते।

सर्वाभीषसुखोच्चयैरविरतं स्फुर्जत्प्रमोदोदयो
मोऽद्वेषजयश्रिया स लभते श्रेयोऽचिराच्छाश्वतम् ॥१॥

३. सरस्वती स्तोत्र *

या कुन्देन्दुतुषारहारधवला या श्वेतपद्मासना
या वीणावरदण्डमण्डितकरा या शुभ्रवस्त्रावृता।
या ब्रह्माच्युतशङ्करप्रभृतिभिर्देवैः सदा वन्दिता
सा मां पातु सरस्वती भगवती निःशेषजाड्यापहा ॥१॥
अविरल शब्दमहौघैः प्रक्षालितसकलभूतलकलङ्का।
मुनिभिरुपासितचरणा, सरस्वती हरतु मे दुरितम् ॥२॥
करबदरसदृशमखिलं, भुवनतलं यत्प्रसादतः कवयः।
पश्यन्ति सूक्ष्ममतयः, सा जयतु सरस्वती देवी ॥३॥
सरस्वती मया दृष्टा, वीणापुस्तकधारिणी।
हंसवाहनसंयुक्ता, विद्यादानवरप्रदा ॥४॥
सरस्वती! महाभागे!, वरदे! कामरूपिणि!।
विश्वरूपि! विशालाक्षि!, हे विद्यापरमेश्वरि!॥५॥
सरस्वत्याः प्रसादेन, काव्यं कुर्वन्ति मानवाः।
तस्मान्निश्चलभावेन, सेवनीया सरस्वती ॥६॥
या देवी स्तूयते नित्यं, विबुधैर्वेदपारगैः।
सा मे भवतु जिह्वाग्रे, ब्रह्मरूपा सरस्वती ॥७॥

पं० रामविजयमुनिवर्यविरचितम्

४ ॥ श्रीसरस्वती स्तोत्रम् + ॥

सम्पूर्णशीतद्युतिवक्त्रकान्ते!, लावण्यलीलाकमलानिशान्ते!।
त्वत्पादपद्मं भजतां निशान्ते, मुखे निवासं कुरुतात् सुकान्ते! ॥१॥
सुमञ्जुलं वादयती कराभ्यां, सा कच्छपी मोहितविश्वबिम्बा।
शक्तित्रिरूपा त्रिगुणाभिरामा, वाणी प्रदेयात् प्रतिभां भजत्सु ॥२॥
ध्यान नीत्र विद्यानिधे गौरिव गौर्विभाति कुक्षिंभरी सार्वजनीनचेताः।
यस्या महिम्ना वदतांवरेण्य-भावं भजन्ते पुरुषा विवर्णाः ॥३॥
सितपतत्त्रिविरङ्गमपत्रका, दनुजमानुजदेवकुलानतिः।
भगवती परब्रह्ममहानिधिः, वदनपङ्कजमेव पुनातु मे ॥४॥
विविधभूषणवस्त्रसमावृतां, नवरसामृतकाव्यसरस्वतीम्।
बहुजनान् ददतीं प्रतिभां मुहुः, प्रमुदितः प्रणिनौमि सरस्वतीम् ॥५॥
ऐंकाररूपे! त्रिपुरे! समाये!, ह्रींकारवर्णाङ्कितबीजरूपे!।
निशासु शेते (ऽवसाने) चरणारविन्दं, भजे सदा भक्तिभरेण देवि! ॥६॥
त्वद्ध्यानतः संस्मरणात् प्रकामं, भवन्ति ते स्वर्भुवि कीर्तिपात्रम्।
विद्याचणा ह्यैहिककीर्तिभाजो, यथा हि दृष्टाः कवि-कालिदासाः ॥७॥

* ला.भा.सं.ला.२. सरस्वतीपूजा पृष्ठ-३४-५.
+ ला.भा.सं.ला.२ घ परिशिष्ट.

ॐ ह्राँ ह्रीँ मन्त्ररूपे ! विबुधजनहिते ! देवि ! देवेन्द्रवन्द्ये !
चञ्चच्चन्द्रावदाते ! क्षपितकलिमले ! हारनीहारगौरे ! ।
भीमे ! भीमाट्टहासे ! भवभयहरणे ! भैरवे ! भैरवेशे !
ॐ ह्राँ ह्रीँ हुंकारनादे ! मम मनसि सदा शारदे ! देहि तुष्टिम् ॥८॥

इत्थं भक्तिभरेण मङ्क्षु मयका नीता स्तुतेः पद्धतौ
तत्तत्पाठवतां करोतु सुतरां विद्यामिमां भारती ।
विद्वद्वृन्दमनीषिदानविजयाशंसा ययाऽपूरि च
वाचालैककथा कथङ्कथिकता यस्या निसर्गः फलम् ॥९॥

श्रीमलयकीर्तिमुनीश्वरविरचितम्

५ ॥ श्रीशारदास्तोत्रम् ॥*

जननमृत्युजराक्षयकारणं, सकलदुर्नयजाड्यनिवारणम् ।
विगतपारभवाम्बुधितारणं, समयसारमहं परिपूजये ॥१॥

चित्र जलधिनन्दनचन्दनचन्द्रमः-सदृशमूर्तिरियं परमेश्वरी ।
निखिलजाड्यकरोगकुठारिका, दिशतु मेऽभिमतानि सरस्वती ॥२॥

विशदपक्षविहङ्गमगामिनी, विशदपक्षमृगाङ्कमहोज्ज्वला ।
विशदपक्षविनेयजनार्चिता, दिशतु मेऽभिमतानि सरस्वती ॥३॥

वरददक्षिणबाहुधृताक्षका, विशदवामकरार्पितपुस्तिका ।
^ ट। उभयपाणिपयोजधृताम्बुजा, दिशतु मेऽभिमतानि सरस्वती ॥४॥

मुकुटरत्नमरीचिभिरस्वर्गै- र्वदति या परमां गतिमात्मनि ।
भवसमुद्रतरीस्तु नृणां सदा, दिशतु मेऽभिमतानि सरस्वती ॥५॥

परमहंसहिमाचलनिर्गता, सकलपातकपङ्कविवर्जिता ।
अमृतबोधपयःपरिपूरिता, दिशतु मेऽभिमतानि सरस्वती ॥६॥

परमहंसनिवाससमुज्ज्वला, कमलयाकृतिपासमनोत्तमाः ।
वहति या वदनाम्बुरुहं सदा, दिशतु मेऽभिमतानि सरस्वती ॥७॥

सकलवाङ्मयमूर्तिधरा परा, सकलसत्त्वहितैकपरायणा ।
सकलनारदतुम्बुरुसेविता, दिशतु मे ऽभिमतानि सरस्वती ॥८॥

मलयचन्दनचन्द्ररजःकण- प्रकरशुभ्रदुकूलपटावृता ।
विशदहंसकहारविभूषिता, दिशतु मेऽभिमतानि सरस्वती ॥९॥

मलयकीर्तिकृतामपि संस्तुतिं, पठति यः सततं मतिमान् नरः ।
विजयकीर्तिगुरोः कृतिमादरात्, सुमतिकल्पलताफलमश्नुते ॥१०॥

* ला.प.आर.घ परिशिष्ट.

अग्रेगौद्यद्गौ गौर्भिर्गिरिशतनुरितियन्नु गाँ गौरयन्ति।
व्यग्रैः रुद्रवर्तुं मुग्रामरगिरिगुरुरुन्द्र रुलरंगांद्यु गंगाँ।
सर्गासर्गविनेशा जगतिगुणमयि स्वर्विवर्गा अवश्य द्या।
दद्यात्सा गौरगण्यं सह गवि सुगजैः गौगणे सद्गुणे वः॥ ४॥

गायत्रीत्युधदके विधिहरिहरयः सर्वदोपासते यां
सावित्रीत्यन्तरा प्रे कमलसुहृदयां भारती त्येस्त गेयां।
शोणं शुभ्रां सुनिलांशि श्रुतरुणजरा योगयुक्ताश्रिसंध्ये —
त्युक्ता सा तीर्थसार्थं प्रथितमुवमिता शारदा सावितावः॥ ५॥

(ज)

भूतसृग् लोकपाला भृगुमुखदुषयो पातव सप्त चाष्ट
स्थानान्पालीवसूनां करणगणजभू ग्राम एभिः प्रपूर्णम्।
मध्ये नाडीसूरिणं शशिभनिजपदं प्राप्यदिपांकुरा मा
स्थानिं(नीं) संभूषयन्ति दिशतुशुभ भरं भारती सा परा वः॥ ६॥

सायं सायं सुभव्या भुविशुभ निलयं शर्मदिश्या दुमावो
देवै र्वन्द्यानृ देवै रसुर गुरुनुता तारमाया नमस्या।
ऐन्द्रं राज्यं विरांति विनतनरिति मां यत्सु श्रौं क्लीमसौ वा।
वेदै र्विद्यासुवर्णैः सुकृत कृतिधिया नागया हृर्यया या ॥७॥

ब्रह्माणि सर्गकार्यात् स्थिति विरचनतो वैष्णवीति प्रणशात्
रौद्री या विष्टपानां मिति यति पतिभिः स्तूयते वेद विद्यैः।
लोके काको दरीये भुजगम चवता स्वःसुरेन्द्रादि देवै
र्वाञ्चां सा देवतापि त्रिसुर गुणमयि रातु नित्यं श्रियं वः॥८॥

ब्रह्मा ब्रह्माहृयां तत् परमिति परमं शं परासा परासा।
दद्या दद्यादि देवी हृदि दिवि मुदिता वः सुरामा सुरामा।
नित्या नित्यादि गर्भा तनु भुवन गता नैकरूपैकरूपा।
मायामायागमाया धृत विमललया स्वः प्रकाशा प्रकाशा॥९॥

(त्रि:)

प्राणत्प्राणे प्रजान्वः परम पुरुषतो लोचयन्तीचयन्ति ।
वर्णान्वर्णातिदृप्ता नतिपटु करणेन्रिक्ष माणे क्षमाणे ।
ख्याति ख्याति प्रकर्षाः दमरसदसिवाक् स्यायतीनाँ, यतीनां ॥
यामायामात्सुवर्णं गुरु दिशतु गिरा भिस्वरी भास्वरी सा ॥१०॥

देवी देवी चियन्तां प्रदिशतु भवतां मध्यमामध्यमारात् ।
स्थायै स्थायैं स्फुरन्ति मतिविहितरति दैवतायावहाया ।
शुद्ध्या शुध्यान मग्नं मुवि[illegible] कुब(ज) ततपसैं चिकृ(कू)तार्धं [illegible] ।
दर्शं दर्शं प्रसन्ना रचय[illegible] दिहपुरा सा स्वरायास्वराया ॥११॥

हृन्मूर्ध्व[illegible] घ्राणकण्ठाधर रद रसना मूल तालुप्रमुखैः ।
वर्णे वर्ण्यैः सुवर्णं जनयति कुहरे जन्मिना मानमम्या ।
विश्वं विश्वै विलासैः रससितगिरां पालयन्तीरयन्ति ।
सा वो ऽलंकारसारं विरचयतु सुरी वैखरी वैखरी[illegible]यम् ॥१२॥

केचित्पद्मावतीयां त्रिजगति जगदुश्चण्डिकां चापि केचित् ।
केचित्छायां च केचित् त्रिभुवनजननीं चाम्बिकां चापि केचित् ।
सावित्रीं केऽपि केऽपीत्यपरपरमयीं मादिभिश्चाभिधाभिः ।
सर्वाभिर्गीष्वितु गम्यां पतिरिव सरितां सिन्धुभिश्चावताद्वः ॥१३॥

मौलौ गंगां वहंति सितसुरभिसुमसक्प्रवाहस्य दम्भात् ।
भाले बालेन्दुलेखां शशितिलकमिषादम्बकं तच्तृतीयं ।
शोणत्वं सिन्दूरबिम्बात्गलमसितविभं नीलकण्ठत्वलालीं ।
बिम्बात् श्रेयांस्यजस्रं वितरतु भवतां भारती भर्गमूर्त्तिः ।१४॥

सप्तस्कन्धस्थिताये नलमुरवसरणौ वायवस्ते तु देव्यः ।
स्वासोच्छ्वासोत्कराये स्फुरद्रुमुनिकरा मण्डलण्डंवराङ्कु स्नु(सु)
यैवं धाम्नां महिम्नामुपनिषदिज(क)चामुच्यते सत्प्रपंचैः ।
धाचालक्ष्मीमनन्यां रचयतु वचसां देवता सा सदा वः ॥१५॥

मंत्रास्यानि श्रुतिर्या विरतसुरधुनि बिन्द्विभि वर्गविलासै-
रास्यं शुभ्रं कृपाणां सपदि विदधति स्वीयसंज्ञां चतुर्धा ।
निर्माणे ब्रह्मजाता त्रिभुवनमहिता नित्यवर्णे शुभाङ्गी ।
द्वैरूपं सा भजन्ति प्रवितरतु सुखं शारदा देवता वः ॥१६॥

भूतानां भूरिदुःखोत्करनिरसनतो विष्णुमाया तथोद्यः ।
दारिद्र्याद्रिप्रलोपा जलनिधितनया द्वेष्यपेषा च चण्डि
इत्याख्यानत्रयं याऽखिलनिगममयं स्वे निदध्यात्स बीजं ।
दद्यादिष्टार्थसार्थं प्रथुलमिह मुदा देवता सा गिरां वः ॥१७॥

शक्तिः कालीकुमारी त्रिगुणमयतनुः हिंगुलायै सिद्धिः,
ह्रींकारी वृत्तमाता जगदयदलनी महिषघ्नी विश्वधात्री ।
वज्राङ्गी विन्ध्यवासा शबररमणिका जालपिनाव देवी ।
त्याद्यै रूपै रचन्ति जगदुपचिनुता दूभारती देवता वः ॥ १८ ।

कुण्डी वाकुण्डलीशा त्रिपुरपुरसुरीत्र्यम्बका मालिनी मि —
मीया मायात्रिशक्तिस्त्रिपुरपदपरा सुन्दरी भैरवी वा।
दुर्गा प्रत्यङ्गिराख्या शुचिसुरसमयी योगिनी वज्ररूपे —
त्याद्यै रूपै रचन्ति जगदुपमयता शारदा सा सुखे वः॥१९॥

प्रह्लीशान क्रियेच्छा हिमकरजननी योगसत्य प्रसादा —
(त) ज्ञानालिशाकलाख्या रथचरणविभुः शाम्भवी श्रीमहाश्रीः।
मातङ्गी वत्सनाथा जयविजयवपुः सैन्धवा देवी देवी। —
त्याद्यै रूपै रचन्ति खलु जगदवता देवता सा गिरां वः॥२०॥

यस्याश्चित्रं चरित्रं दशशतमुखभृत् भोगिनाथोऽपि नालं।
वक्तुं सम्यक् सुराद्यो किमुतमिवचतुः पञ्चषड्वक्त्रभाजां।
प्रचारस्त्वेवं च वाचा लघुगतिमनसा चिन्त्य कीर्तिप्रपञ्चा।
स्वच्छै रच्यां चिरात्सा चिरमुपचिनुतात्साचि वाचां विभुर्वः॥२१॥

पश्यन्ती प्राक् हृद्यारात्तिरयति निजमाम्यन्तरी मध्यमाख्या:
ध्वन्युद्धानं जहाति प्ररपनपटुतां वैखरिनातिधत्ते ।
ब्रह्मण्यै कान्त मैक्यं निरतिशायसुखात् शं भजन्त्यो च यस्या ।
श्रेयो देयादमन्दं शुचिसपदिपरा सागिरामिश्वरी व: ॥ २२ ॥

प्रात: सिन्दूरवर्णं वपुरिहतनुते राजसंगमयं या ।
मध्ये शुद्धं यजु: सा त्विकमसितविभं सायमिषहृतामं
बन्धूकगुलुंच्छ दीप्रं त्रिदशगणनुतं तामसं सामसृष्ट्यै:
स्थित्यैऽहृत्यै: प्रजानां रविरिवदिशमात् शारदा शर्म सा व: ॥ २३ ॥

मद्वाद्यायत्प्रभावाद् भुविकिल बहुलं वादिदर्प्पबंधु: ।
शौर्यं सिंहगजानां खलु विमलसुधा सारधारां क्षरन्ति ।
सिद्धामिशानमूर्त्तिं त्रिजगति विदितां मातृकामुद्गिरन्ति ।
दिश्याद् वाणी सुवाणीं सुरसगणभृतां सन्ततं सा मुदा व: ॥ २४ ॥

(५)

रंगास्थायां सुतालं तकिधकिधउगाद्यैं परान्ति च पदभ्यां ।
दौर्भ्यां वाद्यस्य भंगी मुचितयतिलयं गेयभंगैः सुरंगैः ॥
दृकुभ्यां भावं सुभावं सदसि हृतमना हृद्यनृत्यै भजेद्यां ।
रंभा रंभोपमोरुर्विपुलतममुदे देवता स्तात् गिरां वः ॥ २४,

ईशः कोट्याशतेन प्रजपतिमघवा लक्षयुग्मेन यां श्रीः
कृष्णो कोटिद्विकेन द्वययुगवदनः कोटियुग्मद्वयेन ।
देवेज्यः पंचकोट्या परिचरितुमिहान्यः सहस्रेण नाम्नां ।
धाम्नां राशिः श्रियेस्तादनुपममहिमा सा श्रुता धिष्ठिता वः ॥ २६,

एनोराजिं जनानां मनुजनिजनितं दर्शनाद्रावयन्ती ।
राज्ञो भूषाचलाङ्गि जडनिधि रुचिदा साचिवाग्भूरिभावा ॥
भावादब्जासनस्था करवरकमला सृष्टशंभुप्रभावा ।
शुभ्रा भामभ्रमरि वो जगति शुभभरं भारतीशं प्रदिश्यात् ॥ २७,

दिष्ट्या सृष्ट्या दधानोत्कटशुचमटतां विष्टपानां प्रतुष्टिं ।
मुष्टिं दुःकर्मपुष्टेर्झटितिविदधति विष्टपेशेष्टजुष्टा
काष्ठा काष्ठाधिवाष्टा मखवसुमुकुटैर्दृष्टाङ्घ्रिपद्मा ।
दृष्ट्या पीयूषवृष्ट्याऽवतु शममनिष्टाभिमिष्टा स्तु वाग् वः ॥२८॥

दृग् साहित्यं च सुभ्रूः प्रणवदलयुगं दन्तराजिश्च तर्कः ।
स्वोष्ठः पक्षश्च कण्ठः स्वरभवनमुडोम रेखास्तवर्गौ
बाहुच्छन्दश्चिवल्लिः श्रुतिरचरमगा सात्पिमिमांसके डे ।
यस्याः पाणिः पुराणं श्रुततनुरिति सा स्तान्मुदे शारदा वः ॥२९॥

संज्ञासंज्ञामिदानीमपिनयतिनवीनच्छायताछायया या प्रा ।
लोकोऽलोकश्च वाहा शिशुयमयमुना तापिकादृष्टनष्टाः ।
कल्पान्ताऽग्न्युग्रधूमात् प्रतिकृतिरिह का सूतचिन्ता कृतीत्थं ।
मानौ नहिं हरंति · हरतु शुमदशा भारती वो रमं(म)हः ॥३०॥

यक्षो पुमांजिताक्षो नकलयति यदि व्योम पार्गमिताक्षो ।
युक्तं युक्तः श्रोतेः किं दशभिरिह हशां मुख्यसिंद्राह्यजिह्वाः ।
(पा)
यन्ति प्राणाः पुरो नः प्रलयकरततः पाहि नः पाहि नाथ
स्त्रैणं वंदे रचन्ति विलपदिति भयात्पातु वाग्देवता वः॥ ३१॥

(ऐ)
शत्रुर्नेशः क्षयाग्नेर्निजभुवनमिताकार एषा न भिक्षा । (जे)
गुर्वी गुर्वीत्विये यत् त्वयिविधिवचनं शातमृगेशारब्धभावि ।
ईशेनेशाकृतिस्था स्वकुलमवितुभीत्यार्तवाचौ शिवौ सा ।
वन्तिनिरवाप्यवह्निं सपदिघनरसास्त्रैणतं पातु वाग् वः॥ ३२॥

दिग्लोके भोगिलोके विरतिभृतिभुवि व्याकुलेनाकलोके ।
व्यालोके ऐलिलोके शशिजगतिचले जिह्मलोकैकलोके ।
या रूपाविष्वरूपा विधुरितजगतां शर्मणे निरदास्त्रैः ।
न्छिन्नं संवर्त्तवह्निं सपदिविदधाति भारती सावताद् वः॥ ३३॥

विश्वाम्बा या जगन्ती भ्रमति बहुविध प्राणिसंघावनाय ।
प्रायः स्वर्गोपि वर्गः ग्रहभगणवृत्ता शुद्धशुभ्राम्बरस्था ।
हर्षोत्कर्षाभिवन्द्या दितिसुदनुमनुजैः सिध्द गंधर्वयक्षैः
लेखा सौधांशविम्बा विभवतु भवतां भूतये देवता वाक् ॥ ३४ ॥

इच्छाधिज्ञाननिष्ठा कुटिलनृपमदा जांहि पृच्छाति पृष्टान्
सृष्ट्वा सृष्टाति हृष्ट्या स्वपुटपटकुटानाटितं पुष्टिमिष्टां ।
प्रष्टार्थास्याज्ज्मूर्त्य च्युतवटुवचनैः स्तूयमानापटिष्ठैः
वाग्देवी रातु राज्यं किमु करीघटया सुष्टु वः स्वर्गपुष्टे ॥ ३५ ॥

कुर्वाणा धर्मसर्गं सहरसविसरैः रादिशुक्लप्रयुक्तं ।
मुक्तं दिव्यद्दुकूलं क्रान्तिविम्बिताभं रंगिरंगान्तरंगं ।
स्मेरं वक्त्रं वरेति श्रुतिनयजलसद्गेहभेदाच्च कुर्वा ।
ध्येया पातु नु मूर्त्तिः स्मितकमलकरा च भारती सा श्रिये वः ॥ ३६ ॥

पत्तौ गौराम्बरत्र्या मणिगृहरसना त्र्यंवगा वल्लिनध्वै ।
मध्यं मुग्धं च वत्सं मणिकनकधरं पीतनायस्तनागं ।
कण्ठं हारालयं सा विविधसुमनसां राजधानीं त्रिवेणीः ।
वेणीं वक्त्रं प्रयागं सुरभिवसुवपुस्तानुदे गौर्विभुर्वः ॥२५॥

सावित्र्यां वित्सवित्र्यां त्रिभुवनसवितु ब्रह्म विद्याऽवदातः
स्वान्तक्रान्त्याऽतिरम्या यतियतिततिभिः सैकृताङ्गीं सभायां ।
बाला बालप्रभावाप्य लमनुलभिल मर्त्तुर्वासिसौधा ।
वेत्तुं विस्थानमान स्वरमभसन्नुता देवताव्याद् गिरां वः ॥२८॥

बालास्तालाः सुरेखा कुतलयुगला योगवन्तोंऽग गणैघो ।
दन्तग्रामोऽङ्गलता लजानितकला: सत कुरालक्ष्मणालि: ।
न्चार्यः प्र पंच प्रतीतिः श्रुतियुगलघनः पद्मनस्ता सास्ति यस्याः ।
संज्ञाशा वाद्यं जगत्सु कसवसुशतकीर्तिः पातु सा भारती वः॥२९,
[अंग्रेजी एव अक्षरकोरे हैं]

षट्त्रिंशत् हृक्प्रभेदास्त्र्यधिकदशशिरः षट्कपोलेऽष्टदृष्टिः।
षण्मासा पञ्चपार्श्वपरिकटिरभजत् पञ्चजंघाच यस्याः।
त्रिंस्तुं दंष्ट्राऽनमूरुश्चतुर उरः स क्रमांस्त्रिंस्त्रिकृत्व,
स्तारापक्षापिसप्तैर्नहिनुदिशतु सा शारदा प्राक् श्रियं वः॥४०॥

आग्नेयं वैद्युतं वा घनकुसुमनरं चाक्षुषं चित्तचिन्त्यं
रात्रैरानन्तराजीवजीवं करनूडमीहितं त्वोदरं दारुवाहि।
ऊर्व (र्घ्वं) सा वर्त्तसिंङ्गं कुमुदकुलसमुल्लासकं लक्ष्यते यत्।
भिन्नं हृन्नं दिभागैरितिविदमनिषं रातु तद्वाग्महो वः॥४१॥

पत्याजिर्स्तोत्पनन्तोऽङ्गुलिमापिङरितामीश्वरा ऊरुयुग्मं।
मार्गौ विक्षान्तरिक्षं करममरतरुं कंठमेरुं सुमेरु(:)।
वक्त्रं चन्द्रश्च वेणौ फणिपतिरसकृत् पुष्पगुम्फं मगुम्फः
तेजः सूर्यस्य यस्याः प्रवितरतु मुदं सा गिरां देवता वः॥४२॥

सितात्विट पुण्डरीकं किलनिजसहजं पुण्डरीकः प्रभाभिः
स्तौति श्रीः पुण्डरीकस्थितिरहिमाभेये पुण्डरीकं हिमांशुः ।
काञ्चेभा पुण्डरीका सनमसमभिया पुण्डरीकादधो वो॥
यस्याः सा पुण्डरीकादियमवतु सुता पुण्डरीकासनस्य ॥४३॥

हंसांभोजे निषण्णा शतदलदलभाः शुभ्रदीप्तिप्रवाहे —
र्व्याप्ति र्वाहे गंगामृतानामपि खलु जगतां मेवनं कुर्वते या ।
स्नात्वा सिन्धौ सुधानां सपदि समुदिता मानने माननीयां ।
सद्भिः श्रावी (श्रौ) च वाचं रचयतु वचसा मीश्वरी सा चिरं वः॥४४॥

पीतं जूटं जटानां शिरसि वहति या चन्द्रलेखां च भाले ।
वक्त्रे नेत्रत्रयं च ध्वानिमधुरगले मुण्डराजि (जि) नराणं ।
प्रष्टार्धे सद्भुजानां गुरुकुचयुगलं तल्लिमुग्धं समर्प्यं
रक्तं चिरं शबस्था दिशतु किमपि शं सा सदा वाग्मुदा वः॥
॥४५॥

कर्णौ यस्या विशाले वहत इह लसत्कुंडले कांचनीये।
बाहू केयूर युग्मं भजति च हृदयं कंचुकं रत्नचुंबि॥
श्रोणी कांची कलापैः पदकमलयुगं हंसयुग्मं सरागै।
रागाद् गांगेय कांतिः सृजतु गुरुगीरामीश्वरी सा श्रियं वः॥४६॥

यस्या वामार्दि हस्ता बिभृयुरुपरितः पुस्तकाभीति माला।
दानान्यच्छागभामि स्त्रिभुवनमखिलं पूरयंत्या धरंत्या॥
शुद्धं शुभ्रं सुवासः सितकमलदलाभांब स्निग्ध दृष्टैः।
शक्तिं काव्य क्रियायौ वितरतु विततां सा गिरां देवता वः॥४७॥

स्वीय स्वांगस्य भासांबरतल मरुणां सर्वतः सं सृजंती।
सिक्तं सिंदूरनीरैरिव चरणसरोजाति रक्तप्रभाभिः॥
श्रोणी वक्षश्चलाङ्गा जलजलधि समालिंगितैं मंडयंती।
देवी रवः स्त्रेण वक्षाभिधमिव दिशता हृद्यरां सारदा वः॥४८॥

दंष्ट्राल् त्रेधा स्वरूपं जगदुपकृतये लीलया योति रैम।
ज्योति स्त्वाउंक सूत्रांगदधरभरण स्वप्रभाकू त्रिलोकां॥
दोर्दंडां च जटेंदु त्रिनयन नृकपालालिबंधूकरज्य।
ह्रा सः प्रेतासनं श्री ~~वर्मीज~~ वद्गाविजनिकरं सा स्तुटेपी श्रियेवः॥४९॥

ह्रैंसाख्याना त्रिनारी त्रिभुवनगमनारूढचक्रा स चक्रा।
तारा वाराहिदेवी परपवनमयी पंचरूपा सुरूपा॥
रूपातीत्याद्यरूपा निरुपम सुरमादत्त देव प्रभाव्या।
ब्राह्मीउं पालयंती त्यतनुतनुत्वया स्वारदा स्त्वान्मुदे वः॥५०॥

या संज्ञानां सहस्रं शुचि पशुपतिना स्कंदमुद्दिश्यदिष्टं।
सारं सर्वश्रुतीनां परपुरुषमयं भूषयंती स्वदर्पा-
न्मूर्त्ति दामोदरी या सुरभुजगनृणां सर्वदा संभृताशा।
देवी सा वागविभाती त्रिजगति भवतां भूरि भूरि प्रशस्तात्॥५१॥
(ति)

(तु)

देवा ध्यायंति सर्वे सहफणि मुनिभि स्तुत्रिकालं यदीयं।
बीजं बीजं द्रुभानां ध्वनि भृति सपरं रेफरुद्धे कलाद्यौं॥
(अर्धं) साम्यब्जं बिंदु रुद्धं सपदि मधुरिपु प्राणरुद्राग्नि शक्ति।
ब्रह्मा स्थानं समृद्धिं वितरतु विमलामीश्वरी सा गिरां वः॥५२॥

दर्पकोद्गीथ वाचां

वाणी स्वीकार माया जलनिधि तनया दर्पकोद्गीथ वाचां
भूमौ मंत्रे सुवाणी वश विविध मनः कामना सस्य भाजि॥
सिद्धिः सार्वाधिकीया वसति स नियमः रत्नसंज्ञां दधाने।
सा दद्या दिष्ट सिद्धिं सकल शुभ मयीं गिरीशं देवता वः॥
(गीरियं) (५३)

ह्स्यामैं संज्ञकारीं हसकलकलितां ह्सौं हसौं ह्सौं च मूर्त्ति/
यंति या सर्वलोकान् रचयति रचितान् सिद्धिभिर्वांछितानां
नाना कान्ति प्रवाहैः पिहिततमतटं विष्टपानि सृजंति।
कल्याणं वः पदं सा वितरतु समुदां त्रैपुरि मंत्र मूर्त्तिः॥५४॥

30

असाध्यस्य सूर्ये द्रुनलशिखिवहिमां शुष्यरश्म्याख्यबीज: ।
प्राप्त्यानुष्ठानदशांश प्रजनित सुबृहन् . मंत्र पूत प्रसूनान् ।
तन्मन्त्राशांशजाति: पुररचितहुतीन् प्राविशद् घो मुनीन्द्रान् ।
देवी देयात्सुभावं तमिरमनसि सा शारदा शारदा व: । ५५ ।

(जि)

वीरतत्पर्वप्ररूढ: प्रतनुघनवलत् तन्तुजीत् कुण्डलिन्या: ।
कारा शुद्धाभ्रसुस्था शमविषमगति वन्द्यमाने विद्धद्भि: ।
रेखा चाज्ञीशिरोधि श्रयति सुखनिधि वाग्भवस्याश्रुयस्या: ।
॥ सा वाग ज्ञानामृतेन स्नपयतु सहसा मानसं मानसं व: ॥ ५६ ॥

ऐं वेदाद्युद्यत्स्वभावामघवनदहमां हृद्यनादाभिनंद्यां ।
दिव्यादिव्यादिवंद्यां सुरगुरुसदने देव देवादिवेद्यां ।
ग्प्राद्यां धत्ते त्रिवेणीं त्रिदशपददां यासु विद्या न वद्यां ।
दद्याद् विद्यामुदारां परमपदमयीं सादि देवी मुदा व: । ५७ ॥

चंचत्श्रृंगारपीठ प्रसृमर गमना सूर्यभास्वद्यसद्य —
श्चन्द्रं विद्रावयन्ती गलममलसुधा धारया पूरयन्ति ।
सत्तालिं दूरयन्ती (तीं) परपुरुषवरं व्याकुतीनं प्रपद्य ।
स्वास्थ्यं याति प्रयाति पूर्ति विधुतरालि भारती सावताद्व ॥५॥

आलोड्वेलामृताब्धिः प्रसरसमुदयद्भागलता वाग्भवश्री: —
रुद्यत् श्रृंगारभावा जनितपरमहः ध्यानसर्गापवर्गा ।
भास्वच्चंद्राग्निरूपात् मुनिजनयतिया मन्त्ररूपं त्रिबीः ;
सा देवी मंत्रशक्तिः सपदि दिशतु वो मंत्र सिद्धिं सुसिद्धिं ॥ ५ ॥

प्राणैः मुद्रस्ततत्वा परिणमदमृता सर्वशून्यान्तभूमौ ।
स्वेच्छोन्मेषं विधृत्य प्रतनुवरकच प्रान्तकोटीस्वरूपा ।
सृष्ट्यै बीजं दधन्ती विदलितजगता भासमासादाम्बिकाख्या ।
वामा नामाति वक्रोत् कटरुचिरनुया रातु सा वाक्श्रियं वः ।
॥६॥

तद्रूपमाद्यरव्पलक्ष्या त्रिगुणमपि गुणं लीलया संदधाना
कर्मज्ञान सृष्टीना विधिरहरिभूत् बीजभावं प्रपद्य ।
या निर्मान्ति त्रिलोकीं त्रिपुरपदपरां भैरवी मेति संज्ञां ।
देवी [illegible] सा सपदि भगवति भारती भारती वः ॥ ६१॥

कामं कामेश्वरी या सतिमदनगिरौ दर्पपुष्पाद्यमुधा धृर्वो ।
वृत्रेशाजाल पीठे परि नटति युता स्वीय सख्यादि वर्गैः ।
पूर्णाद्रेः कँदरायां वसति भगपरा मालिनी व्योम चेला ।
[illegible] सा शास्त्रदेवी क्षिपयतु गहनं सर्वदा शर्मदा वः ॥ ६२॥

स्निग्धत्विग् देह दंडो हृदमर पदवी कंठनाभि च तुम्बौ ।
वक्षोजौ चुम्बकी के त्रिवलिरगुणः श्रोणी बाहु सुबद्धौ ।
रस्तोत्या जीव चत्य: पदमिह शयको मौलिरन्ता: सृजन्ति ।
चक्षुः श्रोलि च जीवो निनद इति वपु यन्त्र मध्यास्य वाग् वः ॥ ६३॥

सद्गौरं बीजपुरांकुशाब्जमलवरश्रीदपासद्विवीणा-
शास्त्राव्याप्ताऽष्टहस्तं द्वययुगलमुखं सन्मरालप्रवाहं ।
लक्ष्मीशाङ्गो गरीयान् जगति तदभिध्या वर्णलि(क्ष)स्य राग-
स्यैतद्रूपं सृजन्ति सृजतु सुखभरं भारती देवता वः ॥ ६४ ॥

~~षड्वक्त्रं वीणा~~

षड्वक्त्रं विद्रुमाभं पिकवरगमनं शंखषट्वाङ्ग वीणा-
युग्माब्जाभीतितालः प्रवरदरधपत्पाशसं रु(द्ध)पाणिं ।
नानावर्णैश्च पुष्पैर्निजवरमुकुटे भासयन्तं वसन्तं ।
सन्तं देवी सृजन्ति दिशतु मधुमती शर्म जीवं घं मुदा वः ॥ ६५ ॥

श्वेताभामेकवक्त्रां धृतवृषभगतिं कृत्तिवासो दधानां
षट्वाङ्गाब्जत्रिशूलाऽक्षफलपवनभुक् पाशवीणा सनाथान् ।
अष्टौ हस्तान् वहन्ति त्रिज(ग)ति शुभदां मूर्तिमातन्वती वाग-
देवी पायात् पापा दिश(ख)लु सततं भैरवीं भैरवी वः ॥ ६६ ॥

श्यामाङ्गी पञ्चवक्त्रा करिवरगमना नागपाशाब्जवीणा
...भीतितालांकुशफलवरदा पीयूषः सद्दृशत्वं
हस्तानां बिभ्रतिसु स्वरसममधुभि मोहयन्ती त्रिलोकीं
मूर्तिः सारस्वती सा ननु वितरतु वः पाञ्चमीह प्रमोदम् ॥ ६७ ॥

एकास्या त्याष्टहस्ताम् शिखिवरगतिभृत् पीतवासो वसाना
वीणा पद्मासि शंख भयवरदगदा सूदना हृन्वहन्ति ।
यन्ति भामाम्बुदीयां त्रिजगति जनता नन्दनी वंदनी या ।
मूर्तिः सारस्वती वो दिशतु शुभततिं मेघरागेऽनुरागा ॥ ६८ ॥

नीलश्री गौरिस्वीरां कुरिततनुलता वैनतेयाभिनेया ।
बिभ्रद्यष्टार्धपाणिर्नरधनुचरणगदा शंखवीणाप्रवीणाम् ।
नूनं नारायणी या तनुरिह भवतां भारते भारती या ।
स्वर्णे स्वर्गाधिपत्यं श्री वितरतु विलसन् नट्टनारायणश्रीः ॥ ६९ ॥

(२४)

पद्मा पद्माश्रिदिभिर्यां सहनिधिनिचयै रच्युताशाच्युताशा
पाला पालामुपास्ते हरहरणपरा भूति भूति प्रभीतेः ।
सद्यः सद्यद्दुरापं तदियशुभविभा भासुराणां सुराणां ।
सर्वं सर्वं विहाया प्यतिवितरतु वो भारती भारती सा ।। ७० ।। ८५

अंध्रिः कूर्मस्तथोरु भुजगविभुरभून् मेखला द्धिश्च यस्याः ।
श्रोणि क्षोणी च वक्षो विबुधगिरिरहो भूषणं धीजयसंघः ।
बाहू पूर्वास्तु शैलौ कुचकलशयुगं चंदनस्तोहिनोद्री ।
नेत्रे चन्द्रोष्णरश्मि मुखमवतु लसद् ब्रह्म सा वाग्धाद्मः ।। ७१।।

शुभ्रं ज्ञानं शुभङ्गा जगतिगजगतिः शुध्दतारा सुकान्ता ।
दद्यादानन्द कन्दा गमनुतिगतनु र्वस्तु साचिद्धतं सा ।
तूर्य स्थाना तु षस्या तनुबिभृत कवि विश्वमायाविरामा ।
~~विश्वेशा~~ विश्वेशा वागविलासा नियतिमुनिनुति जन्तुमाता जयो-
मा ।। ७२ ।।

गंगासौरिकपाटे कलिकुलिशशतैरप्यभेद्य स्वयम्भुनु ।
द्वारं गाढाऽर्गलाभूत् पितृपतिहरितो याति याम्यं न लोकं ।
आकीटं जन्तुजातं द्यापितनिजवपुः प्राप्य यां शर्मधाम
श्रेयोऽस्मिन् विष्टपेऽरं दिशतु जलमयी शारदा सा मुदा वः ॥ ७६ ॥

यस्या जीमूतपुष्पं समजनितरणी वीचयोऽरित्रराजी
फेनश्रेणी सटोली सुरसरणिमिलत् क्षेपणी मध्यवेणी ।
रज्जुर्ग्रन्थिर्भ्रमाली तटजनिरनिलो नाविको वो भवाब्धेः
पारं नेतुं यात्रिणां भवतु रसमयी सा तनुः शारदा याः ॥ ७७ ॥

या दृष्टेरेव रेवा प्रहरति निखिलं कल्मषं जह्नुपुत्री
स्नानादादित्यजेयं स्मृतिपथनयनात् संशयं किं सृजन्ति ।
शश्वन्नामत्रयेण स्थितिजगति तदा योगिनां योगगम्या
सा वो शर्मातिभारं क्षिपयतु वचसामीश्वरी नीरमूर्त्तिः ॥ ७८ ॥

(२८)

वेणी वेमद्रिजाली पटुतर तुरिका वीचयस्तं तु मामला
वृत्तिश्चापः सुपेन प्रघुणित नलिका वायकुन्द कुविन्दः ।
...किं नद्यादिदमुपकरणैर्मुक्तिचीरं यतीनां ।
...देयात्सा शर्मसारं शुचिसुरसमयी शारदा देवता वः ॥ ७९ ॥

सत्रं सारस्वतं या श्रुतिरिह पुरा नूयमाना समशान्तं
...सीभूय सिद्धिं नयति कवषखटे भू(त्व)पमुख्यै द्विषीन्द्रैः ।
सौमं निर्माय कर्म त्रिभुवनजनता शर्मदं शर्मदिश्यात्
...निस्पंकवत्सा किल कमलमयी भारती सा भृशं वः ॥ ८० ॥

~~कालीन्दि~~
कालिन्दीनीरकाली रयभिदुर हृश(ष) द्रावउग्राब्दरावः ।
सिंधु स्वाम्बु सिन्धु स्तटगसुरगृह शृंगरिंगद्ध्वजानां
बिम्बं यस्याः मुदा भूत् विबुधपति धनुर्द्यौति विद्युद्वपुर्वो
...दृश्या काचित्सा किलजगतिगिरो रातु वेणी सुरवालि ॥ ८१ ॥

नीरक्षीरदधौ श्रीः पतिरतनुतनुः पद्मिनी स्तम्भ दम्भात् ।
ग्रावर्त्तं चक्रभूमीं न सुरहृति पटून् पञ्चशाखान्वहन्वः ।
फेनौघं कंबुसंघं विहरति विलसद् बालगोपाललीलो ।
यस्याः मूर्त्तिः सुखं सा जलदसुममयी रातु लोकेश पुञ्ज्याः ।। ८२।।

(म्य)
निर्मातुं सप्ततन्तुः नहि जगति मुदा रम्यमाणं नफणीन्द्रः ।
स्थाने कुत्रेव कुत्रा हृतगतिरिह ना स्पष्टरूपं सुखं या ।
धत्ते यन्नान्नहेला बहुविहित बृहद् विश्वकार्या दयालुः ।
देयात्सा नीरमूर्त्ति गुरुमहदतुलं देवता भारती वः ।। ८३।।

जालालीघंटमाला वलयगवलभि योगपट्टं सुवासः ।
श्रेणीं गंगां ध्वजेन्दुं गगनगलयुग नीरमुद्रां नीलकण्ठः ।
लोकेऽसिक् नीश्वरत्वं दधदिव नसुधा भस्मलेपं कथं यत् ।
स्तीरस्थोपेन्द्र सभा रमपि वहतु सा शारदा चायता वः ।। ८४।।

दम्भाद्दीपावलीनां दिशिविदिशि लसद् दृक्सहस्रं दधाना.
शुद्धश्वेतध्वजानामपिशशितिलकं जन्मभित्तौ न धत्तां ।
तीरप्रासादपंक्तिर्जगति निशिसुप्ता सिन्धुपुष्टात्मदेहा।
यस्या वाणी सुवेणी ध्रुवसपदितरां शम्बदेनां श्रीसिसावः ॥ ८५॥

सवन्तो रुद्रमीन्द्रं सकलसुरनृत्तं पुत्रिका यत्र देव्यो,
दृग्भावीस्पष्टचारी करणैलयनपुः क्षेपतालैः सुनृत्यैः ।
नानाभावैश्च रुद्रा लघुनिलमसुरत् क्ष्माधरं तं धरन्ती ।
तीरेस्वर्भूमिवीरे वनतनुरवताद् भारती देवता वः ॥ ८६॥

कंसव्यासप्रसंगं मधु(पु)मधनगुरु गौप्रसंगो ज्वलाङ्गः
श्चन्द्राभं पुण्डरीकं दिशतु भृशमुमा(मा) वहन् सत्वरं नः ।
लोके लोकेश जाया हरिरिव विलसन् नाकजित्तीरभूमेः ।
स्फुर्जत् वेणीविकाशस्त्रिजगति विमलं मंगलं शैवशिल्याः ॥ ८७॥
(इति) सरस्वतीश्रृंगारहारे जलतत्त्वं द्वितीयम् ॥ छं ॥

खर्व भ्रांत्यापि नाप्यः सरसि अरुचि भाक् नैकलोकांतचारी ।
हारी चंद्रद्युतीनामसमनिजगिरा भासयन् भूरिदेशान् ॥
सक्तो भूतोपकृत्यै विविध शुभगतिर्ईलुतो रूपभेदं ।
प्राप्तः पूषापरो वो विरचयतु मुदं शारदा यान हंसः ॥८८॥

(ग)
रूपं यग्यस्य वेदः शुचिरुचिनिचयः सामचात्मायदुर्वा ।
शक्ति / खर्वा शक्तिस्तथैषा अन्यपुरुषविदस्तैमहायोगिनोपि ॥
स्थानं सर्वश्रुतीर्जामिति विदुरिदं सर्गवर्गातिरूपं ।
रूपि प्रष्टोऽनुहंसः स्पर्धा विभजनु श्रेयसे वः स हंसः ॥८९॥

वाचं वागीश आस्यां मधुमथन दृशौ नेत्रतेजश्च सूर्यो ।
मूर्द्धानं पद्मयोनि धूलिममृतकरः कंधरां कुंडलींद्रः ॥
रंहो वायुश्च यानं जलनिधितनया स्तौति या तस्य यस्य ।
ब्राह्मी वाङ्त्वमाराजगद्धाकुलगे स्वात्म हंसो मुदे वः ॥९०॥
॥ इति हंसवर्णनं ॥

खंडेंदुर्दंडपिंडोहिमगिरि दुहिता नाडिकानाङ्गलुम्बं ।
ब्रह्मा नाभोपरास्था प्रतनुज नलिका शीर्षिप्रोग्गुणास्त्र ॥
स्थागं स्वर्गालयाख्यं व्यरचयदीले या कच्छपी कुच्छपीना ।
वीणा सा शास्त्रदेव्याः सपदि दिशतु वो मंदमानंदवृंदं ॥२५॥
यस्या आद्यंतमंतर्वपुरमलतनुः कुंडलीवैकतंत्री ।
गंत्रीविस्याचिडंत्री प्रगदननामनी ग्रामपुञ्जादिकानां ॥
मूर्च्छा नानाविलानः धुतांकुरस्था - सर्वाणितेषां ।
वीणा वाग्देवतायाः प्रासरलमनः स्तः रात सुशो गरं सागरशंसिवीणा

दिग्दंती यद्वियंत्रः क्षितितलमभवत् पत्रमुग्धलीबिंदु ।
बिंदुमेरुश्चनाभिः शिवतुहिन[illegible] गिरी खंडके खंडकानि ॥
वर्णास्त्विस्तोदयाद्री हह्यो स्कले यत्र शक्रादिवासा ।
वर्गोयन्त्रास्तु जीवः पठनकृदिहवाकू पुस्तकं वाद्दुदे वः ॥२६॥
अत्रं श्रीतालपत्रं समजनि मतलो योजतो वर्णलानि ।
मौमित्विट् संज्ञधातुर्गुरुमुगुण महांतगेति स्यंद्रतासः ।
मार्मौकोच्यलबिंदु रवितुहिनकरौ यत्र संघौ चलेखे ।
मेरुर्यत्रोऽस्तु कांडं प्रमदलमिह याकू पुस्तकं तत् श्रिये नः ॥२७॥ पुस्तकः॥

निश्चय:

सेवंते पद्पुनीभिः स्रह्मलनिधिय: पत्रयंत्रे च यस्मा
नीत्वे तां स्तां समस्तान् विविध जडमणीन् कल्पभीतिश्चलुब्की।
बिभ्रत्बुधत्रिलोकीं त्रिकरकमभृतं सं भजेदिंदुरा स्यं।
सूर्यी नालंबुधा वो निशामलनु गिरः पुंडरीकं पुनातु ॥१५॥ इति कमंडलुः

लौहित्यात् स प्रवाला सितमणिलतया भृष्टया सा लवाला।
ज्यो लाभाब्जद्योतिरोधैः स कुसुमनिचया बालजालैर्जयला॥
उद्यांतोभिर्ज्वाभिः सविटपतलिका वर्णिता कल्पवल्ली।
मूर्ध्निब्राह्मताः समीरा कलमभि कलतात् रा जयमंडली ॥१६॥ इति जयमंडली।

(प्रसृति) दंडं देवा भजंतो जबूकनकसरीं सिंधुलो भृत भक्ति-
मुक्ताभारं भराशिश्चलदलदलसां स्वस्तरुर्वासइव्याः।
अंतर्रकिं सुमेरुः कलशमभिमगु नेस्थलचषालयात्रं
च्छिंद्याद् आगेवलायाः कनकमणिचितं तापमापद् भवंतः ॥१७॥

देवेंद्रोपेंद्रचंद्र प्रविणप मुणगेंद्रेंद्रलोकहृत्कद्राः।
सद्मद्रोन्निद्रपुद्रा मपिजहति कदा नो परीक्षिं यदीयां।
दारिद्र्याद्रीन्द्र मुद्यत् सुकनकशतको [illegible] ग्रामैर निद्रै+
बिद्राणं सं बिभ्रतां [illegible] सा सूत्रं [illegible]॥

लोके सत्कर्म [illegible] धिपरा [illegible] संबिल्कुलेंद्रः।
श्रेयोवेमा [illegible] धर्मकर्माणि [illegible]।
[illegible] स्वैर्[illegible]
[illegible]॥

स ततः श्रेयः श्रेणिपक्ष [illegible] भूषिता [illegible]।
कुल्यै [illegible] ॥
तं [illegible]
[illegible] व्यमं तं ॥१००॥
इति [illegible]॥

[illegible]. २५।१।५५

ये त्वाम्पाण्डुरपुण्डरीकपटलस्पष्टाभिरामप्रभाम्
सिञ्चन्तीममृतद्रवैरिव शिरो ध्यायन्ति मूर्ध्नि स्थिताम् ।
अश्रान्तं विकटस्फुटाक्षरपदा निर्याति वक्त्रोदरात्
तेषां भारति! भारती सुरसरित्कल्लोललोलोर्मिभिः ॥१॥
दुग्धाब्धिक्षीरसमुद्रनिर्गतमहाशेषाहिलोलत्फणा—
द्र / पत्रोन्निद्रशतारविन्दकुहरे चन्द्रस्फुरत्कर्णिके ! / १०
देवि! त्वां च निजं च पश्यति वपुर्यः कान्तिभिन्नान्तरम्
या / ब्राह्मि! ब्रह्मपदस्य जायते च वचः प्रागल्भ्यदुग्धाम्बुधिः ॥ २
नाभीपाण्डुरपुण्डरीककुहराद्धृत्पुण्डरीके गलत्
पीयूषद्रववर्षिणीं प्रविशतीं त्वां मातृकामालिनीम् ।
दृष्ट्वा भारति! भारती प्रभवति प्रायेण पुंसो यया
या निर्ग्रन्थशतान्यपि ग्रथयति ग्रन्थायुतानां नरः ॥ ३
त्वां मुक्तामयसर्वभूषणगणां शुक्लाम्बराडम्बराम् ।
गौरीं गौरि! सुधातरङ्गधवलामालोक्य हृत्पङ्कजे
वीणापुस्तकमौक्तिकाक्षवलयश्वेताब्जवल्गत्करां
न स्यात्कः स्फुटवृत्तचक्ररचनाचातुर्यचिन्तामणिः ॥ ४
त्वां ये सिन्दूरपरागपुञ्जविहितां त्वत्तेजसा द्यामिमा— / उर्वी /
मा/ग्ना / मुर्वीं चापि विलीनयावकरसप्रस्तारमग्नामिव | ६ |
र/ग्ना पश्यन्ति क्षणमप्यनन्यमनसस्तेषामनङ्गज्वर—
क्लान्ताः स्त्रीप्रकुरङ्गशावकदृशो वश्या भवन्ति ध्रुवम् ॥ ५

॥ श्रीः ॥

प्राचीन हस्तलिखित स्खलिताक्षरश्री-
सारस्वतं सरलसारसगर्भकुक्षिम् ।
श्रीकृष्णदेव विदुषा ननु साधु भव्या-
नन्दाग्रहात्पठत शोधित मत्र सभ्याः ! ॥१॥

(वैदिक स्वाध्याय) अर्थ

हे भारती! जो ध्यायकजन शुक्ल कमलसमूह की जैसी कान्तिवाली ध्यायक के मांथे पर बैठी हुई, मस्तक को अमृतरसों से सिञ्चन करती हुई ~~ध्यान करते हैं~~, तेरा, ऐसा स्वरूप का ध्यान करता है। उस के मुख से गंगानदी के तरङ्ग के समान अद्भुत स्पष्ट अक्षर वाली वाणी स्फुरायमाण होती है ॥१॥

हे देवी सरस्वती! क्षुब्ध क्षीरसमुद्र से निकला हुआ महाशेषनाग के चलायमान फणापत्र के समान विकसित सौ पत्ते वाला कमल की गुफा है जोकि चन्द्रसमान देदीप्यमान कर्णिकावाली है (अर्थात् जिस कमल के पत्ते सब बिखरे हैं, तथा बीच में गुफा के जैसा स्थान है, वहां तुमको तथा अपना शरीर को जो एकरूप में देखता है। हे ब्राह्मी! प्रगल्भता रूपी दूध के सम्बन्धी समुद्र के समान उस ध्यायक का वचन(?) के समान निकलता है ॥२॥

हे भारती! नाभी के तुल्य श्वेत कमल की गुफा से हृदय कमल में प्रवेश करती हुई, सुधारस को वर्षाती हुई और वर्णाक्षर माला को पहनी हुई तुम को देखकर भक्तों की ऐसी वाणी हो जाती है। जो कि हजारों ग्रन्थों को / सैकडों शास्त्रों को नरद्वारा गूथ लेती है॥ ॥३॥

हे गौरी! मोतीमय सब भूषणों से भूषित, श्वेत वस्त्रों को पहनी हुई, अमृततरंग के समान शुभ्र रूपवाली, वीणा पुस्तक मुक्तामय अक्ष-माला और श्वेत कमल से शोभित हाथ वाली तुम को जो अपने हृदयकमल में देखता है, वह स्पष्ट छन्दसमूह की रचना की चतुरता में चिन्तामणि नहीं होता क्या? अर्थात् ऐसा तेरा रूप का ध्यान से पद्य-गद्य पद्यमय रचनाकला में सर्वोत्तम श्रेष्ठ हो ही जाता है ॥४॥

हे सरस्वती! ~~जो कोई~~ सिन्दूरपराग पुंज से शोभित तथा तेजों से ~~युक्त~~ सम्पन्न एवं आलतारंग के समान वर्णमाला को पहनी हुई छोटी अवस्थावाली तुमको जो कोई देखता है उस ~~का~~ पुरुष के अनुरागी हो करके कामज्वर से खिन्न, डरा हुआ मृगसन्तान के समान नेत्र वाली युवतीयां निश्चित ही वश हो जाती हैं ॥५॥